Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp– VNS 1/2018 vp

Valtiovarainvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2019—2022

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2019—2022 (VNS 1/2018 vp): Asia on saapunut valtiovarainvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty muihin erikoisvaliokuntiin lausunnon antamista varten. Mahdollinen lausunto on annettava viimeistään 18.5.2018.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:
- tarkastusvaliokunta TrVL 8/2018 vp
- hallintovaliokunta HaVL 13/2018 vp
- lakivaliokunta LaVL 4/2018 vp
- liikenne- ja viestintävaliokunta LiVL 10/2018 vp
- maa- ja metsätalousvaliokunta MmVL 7/2018 vp
- puolustusvaliokunta PuVL 5/2018 vp
- sivistysvaliokunta SiVL 5/2018 vp
- talousvaliokunta TaVL 19/2018 vp
- tulevaisuusvaliokunta TuVL 1/2018 vp
- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 5/2018 vp
- ympäristövaliokunta YmVL 13/2018 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- valtiovarainministeri Petteri Orpo, valtiovarainministeriö
- budjettipäällikkö Hannu Mäkinen, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos, apulaisbudjettipäällikkö Juha Majanen, valtiovarainministeriö
- yksikön päällikkö, finanssineuvos Tanja Rantanen, valtiovarainministeriö
- osastopäällikkö, ylijohtaja Mikko Spolander, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Jenni Kellokumpu, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Annika Klimenko, valtiovarainministeriö
- talouspolitiikan koordinaattori Sami Yläoutinen, valtiovarainministeriö
- suunnittelupäällikkö Kirsi Kangaspunta, opetus- ja kulttuuriministeriö
- neuvotteleva virkamies Tiina Malm, maa- ja metsätalousministeriö

Valmis
5.0

- erityisasiantuntija Anna Toni, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Markku Virtanen, työ- ja elinkeinoministeriö
- pääanalyytikko Sampo Alhonsuo, Finanssivalvonta
- johtokunnan neuvonantaja Lauri Kajanoja, Suomen Pankki
- toimialajohtaja Teppo Koivisto, Valtiokonttori
- toimitusjohtaja Vesa Vihriälä, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- ylijohtaja Anni Huhtala, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- puheenjohtaja, professori Roope Uusitalo, Talouspolitiikan arviointineuvosto
- ennustepäällikkö Janne Huovari, Pellervon taloustutkimus PTT
- erikoistutkija, ennustepäällikkö Ilkka Kiema, Palkansaajien tutkimuslaitos
- johtava tuloksellisuustarkastaja Vuokko Mustonen, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- finanssipolitiikan tarkastuspäällikkö Matti Okko, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- luontopalvelujohtaja Timo Tanninen, Metsähallitus
- johtava asiantuntija Päivi Sipiläinen, Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- johtava asiantuntija Anne Ristioja, Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- tutkimuspäällikkö Juha Honkatukia, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- sairaanhoitopiirin johtaja Hannu Juvonen, Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri
- palvelujohtaja Harri Juvonen, Suomen ympäristökeskus
- vs. johtaja Henrik Rainio, Suomen Kuntaliitto
- apulaisjohtaja Reijo Vuorento, Suomen Kuntaliitto
- pääekonomisti Pasi Sorjonen, Akava ry
- ekonomisti Simo Pinomaa, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- tutkimuspäällikkö Juha Lappalainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- koulutus- ja työllisyysasioiden päällikkö Mikko Heinikoski, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- pääekonomisti Ralf Sund, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- toimitusjohtaja Ari Pauna, Suomen Hypoteekkiyhdistys
- pääekonomisti Juhana Brotherus, Suomen Hypoteekkiyhdistys

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Innovaatiorahoituskeskus Business Finland
- Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Satakunnan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys GRAMEX ry
- Ruotsinkielisten maataloustuottajain keskusliitto SLC ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Hallinto- ja turvallisuusjaosto on kuullut:
- talousjohtaja Risto Hakoila, ulkoministeriö
- alivaltiosihteeri Pirkko Hämäläinen, ulkoministeriö
- talous- ja suunnittelujohtaja Kati Korpi, sisäministeriö
- neuvotteleva virkamies Timo Rivinoja, puolustusministeriö
- talousjohtaja Pekka Pylkkänen, Tulli

Sivistys- ja tiedejaosto on kuullut:

- kulttuuriasiainneuvos Tiina Eerikäinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Tapio Kosunen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Esko Ranto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- kulttuuriasiainneuvos Päivi Salonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- kulttuuriasiainneuvos Katri Santtila, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Mika Tammilehto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Matti Lahtinen, Opetushallitus
- pääsihteeri Kimmo Levä, Suomen museoliitto ry
- hallituksen jäsen Kimmo Kekola, Suomen Sinfoniaorkesterit ry
- toimitusjohtaja Tommi Saarikivi, Suomen Teatterit ry
- toiminnanjohtaja Sanna Rekola, Tanssin Tiedotuskeskus ry
- asiantuntija Maaria Kuukorento, Teatterikeskus ry

Sivistys- ja tiedejaosto on saanut kirjallisen lausunnon:
- Tampereen Työväen Teatteri

Maatalousjaosto on kuullut:
- maatalousneuvos Esa Hiiva, maa- ja metsätalousministeriö
- talousjohtaja Jukka Nummikoski, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Heikki Piiparinen, maa- ja metsätalousministeriö
- maatalousjohtaja Johan Åberg, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

Maatalousjaosto on saanut kirjallisen lausunnon:
- valtiovarainministeriö
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry

Liikennejaosto on kuullut:
- kansliapäällikkö Harri Pursiainen, liikenne- ja viestintäministeriö
- ylijohtaja, osastopäällikkö Juhapekka Ristola, liikenne- ja viestintäministeriö
- talousjohtaja Kristiina Tikkala, Liikennevirasto

Kunta- ja terveysjaosto on kuullut:
- osastopäällikkö, ylijohtaja Arto Kujala, oikeusministeriö
- budjettineuvos Miika Snellman, oikeusministeriö
- talousjohtaja Mikko Staff, sosiaali- ja terveysministeriö

Asunto- ja ympäristöjaosto on kuullut:
- talouspäällikkö Timo Jaakkola, ympäristöministeriö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Talouden kehitys ja kasvunäkymät

Suomen talouden kaksi vuotta kestänyt elpyminen jatkuu, ja talouskasvu on entistä laaja-alaisempaa. Julkisen talouden suunnitelman pohjana olevan valtiovarainministeriön arvion mukaan vuonna 2018 bruttokansantuote kasvaa 2,6 prosenttia, 2,2 prosenttia vuonna 2019 ja suunnittelukauden loppua kohden kasvu hidastuu 1,5 prosenttiin. Myös taloudellisten tutkimuslaitosten esittämät arviot ovat olleet samansuuntaisia. Valtiovarainministeriön tuoreimman 18.6.2018 julkaistun talouskatsauksen[1] mukaan kasvu on vielä aiemmin arvioitua nopeampaa eli 2,9 prosenttia vuonna 2018.

Julkisen talouden rahoitusasema on kohentunut nopeasti sopeutustoimien ja hyvän talouskehityksen myötä. Alijäämä supistui -0,6 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuonna 2017 ja kääntyy lähivuosina lievästi ylijäämäiseksi yli kymmenen vuoden alijäämäisyyden jälkeen.

Julkinen velka kääntyi laskuun suhteessa bruttokansantuotteeseen vuonna 2016, ja velkasuhde jatkaa alenemistaan ennustejaksolla. Vuonna 2019 julkisen velan arvioidaan[2] olevan 59,4 prosenttia ja alittavan siten EU:n asettaman 60 prosentin viitearvon (ns. velkakriteerin). Nimellisesti velka kuitenkin edelleen kasvaa ja julkinen talous velkaantuu.

Valtion budjettitalouden alijäämän ennakoidaan alenevan noin 1,3 mrd. euroon vuonna 2019, mutta kasvavan jälleen vuonna 2021 johtuen etenkin puolustusvoimien strategisista suorituskykyhankkeista. Valtionvelan arvioidaan olevan vajaat 115 mrd. euroa vuonna 2022, mikä on noin 43 prosenttia bruttokansantuotteesta.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että hyvä suhdannekehitys ei kuitenkaan korjaa julkisen talouden kestävyysvajetta, koska väestön ikärakenteen muutoksesta johtuva ikäsidonnaisten menojen kasvu jatkuu nopeana 2030-luvulle saakka. Kestävyyden turvaavan julkisen talouden rakenteellisen ylijäämän tulisi valtiovarainministeriön arvion mukaan olla noin 2,5 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen ensi vuosikymmenen alussa, jotta julkinen talous selviäisi näistä ikääntymisen aiheuttamista menopaineista tulevina vuosikymmeninä ilman lisätoimia. Kahden ja puolen prosentin ylijäämän sijaan julkisen talouden ennakoidaan olevan rakenteellisesti suurin piirtein tasapainossa vuonna 2022.

Hallituksen asettamien tavoitteiden saavuttaminen

Hallituksen talouspolitiikka on tähdännyt julkisen talouden velkaantumisen taittamiseen ja 10 mrd. euron kestävyysvajeen kattamiseen säästöin sekä kasvua tukevin ja julkista palvelutuotantoa tehostavin toimin.

Valiokunta toteaa, että monet hallituksen asettamista talouspoliittisista tavoitteista, kuten julkisen talouden velkaantuminen suhteessa bruttokansantuotteeseen ja velkasuhteen lasku, ovat val-

1 Taloudellinen katsaus kesä 2018. Valtiovarainministeriön julkaisu 20a/2018.
2 Taloudellinen katsaus kesä 2018. Valtiovarainministeriön julkaisu 20a/2018.

tiovarainministeriön ennusteiden perusteella toteutumassa. Myös julkisen talouden rakenteelliselle rahoitusasemalle asetettu keskipitkän aikavälin tavoite (-0,5 prosenttia) saavutettaneen kehyskauden aikana, vaikka hallituskauden päättyessä vuonna 2019 sen arvioidaan olevan -0,6 prosenttia bruttokansantuotteesta.

Poiketen aiemmista arvioista myös hallituksen tavoitteet 15—64-vuotiaiden työllisyysasteen nostamisesta 72 prosenttiin ja työllisten määrän kasvattamisesta 110 000 hengellä hallituskauden aikana näyttävät toteutuvan. Viimeisimmän valtiovarainministeriön taloudellisen katsauksen mukaan työllisyysasteen arvioidaan nousevan 72,0 prosenttiin vuonna 2019 ja 72,6 prosenttiin vuonna 2020.

Valiokunta on tyytyväinen siihen, että työllisyys- ja talouskasvua on pystytty vauhdittamaan sekä rakenteellisin uudistuksin että verotuksen keinoin ja siihen liittyvä hallitusohjelman mukainen 2 mrd. euron tavoite kestävyysvajeen kattamiseksi näyttäisi myös toteutuvan. Työn tarjonnan lisäämistä on tavoiteltu mm. purkamalla kannustinloukkuja, lisäämällä työvoiman liikkuvuutta, uudistamalla työttömyysturvajärjestelmää ja työvoimapalveluja sekä varmistamalla, ettei palkansaajien verotus kiristy. Akuuttia osaajapulaa ja osaamisen kohtaanto-ongelmaa on pyritty helpottamaan mm. vuoden 2018 lisätalousarvioon sisältyvillä toimenpiteillä.

Hallitusohjelmassa sovittiin myös menoja vähentävistä ja maksutuloja korottavista toimenpiteistä, joilla tavoitellaan julkisen talouden noin 4 mrd. euron nettomääräistä sopeutusta vuoteen 2019 mennessä. Julkisen talouden suunnitelmassa esitetyn arvion mukaan menoihin kohdistuvat päätökset vahvistavat julkista taloutta noin 3,7 mrd. eurolla ja tuloihin vaikuttavien päätösten nettovaikutus on noin -1,1 mrd. euroa, joten kokonaisuudessaan ne vahvistavat julkista taloutta noin 2,6 mrd. eurolla vuoden 2020 tasolla. Arvioon liittyy kuitenkin jonkin verran epävarmuutta johtuen kuntien päätöksistä sekä siitä, että osa toimista on edelleen valmisteluvaiheessa. Toisaalta kunnat ovat sopeuttaneet talouttaan omilla toimillaan arvioitua enemmän.

Hallitusohjelmassa linjattiin lisäksi, että julkista taloutta kohentavilla reformeilla katetaan kestävyysvajeesta 4 mrd. euroa. Tästä 3 mrd. euroa on tarkoitus kattaa sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksella, jota valiokunta tarkastelee tarkemmin jäljempänä. Loppuosa eli 1 mrd. euron (ns. JTS-miljardi) säästö on puolestaan tarkoitus saavuttaa vuoteen 2029 mennessä kuntien, maakuntien ja koko julkisen sektorin toimintauudistuksella. Näiden säästöjen toteutumista voidaan arvioida vasta myöhemmin.

Finanssipolitiikka

Valiokunta korostaa, että talouskasvu ei edelleenkään anna perusteita julkisten menojen kasvattamiselle, vaan julkisen talouden tasapainottamista on määrätietoisesti jatkettava ja vältettävä finanssipolitiikan keventämistä. Tämä on tarpeellista, koska väestön ikääntymisen haasteet ovat jo käsillä, kun eläkemenojen kasvu on nopeutunut suurten ikäluokkien siirryttyä eläkkeelle, minkä lisäksi vanhusväestön hoito- ja hoivamenot ovat kasvamassa. Tiedossa on lisäksi muita menoja, kuten mittavat puolustusinvestoinnit.

Tärkeää on myös huolehtia riittävistä talouden puskureista, jotta julkinen velka ei aiheuta ongelmia seuraavien taantumien aikana, ja huomioida talouskehitykseen liittyvät riskit.

Valiokunta korostaa, että kasvun edellytysten parantamiseen ja julkisen talouden vahvistamiseen tähtäävää talouspolitiikkaa on syytä jatkaa. On tärkeää, että työllisyyttä ja kasvua tukevat toimet ovat edelleen hallituksen työn ensisijaisena painopisteenä hallituskauden viimeisenä vuonna ja että niitä painotetaan myös seuraavassa hallitusohjelmassa. Tavoitteena tulee olla työllisyysasteen nostaminen pohjoismaiselle tasolle (75 prosenttia), joka pienentäisi kestävyysvajetta noin 2 prosenttiyksikköä. Korkea työllisyysaste vahvistaa lisäksi osaltaan myös osallisuutta ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Työn tarjonnan edelleen lisäämiseksi valiokunta pitää keskeisenä mm. perhevapaajärjestelmän kehittämistä.

Oleellista on myös vahvistaa talouden kasvupotentiaalia ja erityisesti työn tuottavuutta, sillä pitkän aikavälin kasvu riippuu keskeisesti kokonaistuottavuuden kehityksestä. Samoin edelleen on syytä painottaa sekä valtion että paikallishallinnon rakenteellisia uudistuksia, joita tarvitaan julkisen palvelutuotannon ja sosiaaliturvan kestävän rahoituksen turvaamiseksi. Noususuhdanne on paras aika näiden uudistusten toteuttamiseen.

Valiokunta pitää julkisen talouden suunnitelman mukaista finanssipolitiikkaa suhdanteisiin nähden varsin kohdallaan olevana. Suomen talous on hyvässä kasvussa, joten kasvua ei tarvitse tukea finanssipolitiikalla. Toisaalta talous on ollut pitkään potentiaalisen tuotannon alapuolella, jolloin noususuhdanteessa potentiaalisen tuotannon taso olisi hyvä selvästi ylittää, kunhan tämä tapahtuu ilman kustannusongelmia. Näin ollen talouskasvua ei ole myöskään syytä hillitä finanssipolitiikalla. Tätä tukee myös se, ettei taloudessa ole erityisiä merkkejä talouden ylikuumenemisesta, esimerkiksi hintojen nousu on varsin maltillista. Näin ollen vallitsevassa suhdanteessa on perusteltua harjoittaa finanssipolitiikkaa, jossa nettomääräisesti reaaliset tulot ja menot eivät juuri muutu ja julkisen talouden velkasuhde laskee.

Valtion velat ja vastuut

Valtion velka, rahoitusvarallisuus ja taseen ulkopuoliset vastuut ovat julkisen talouden suunnitelman ja valtiovarainministeriön julkaiseman riskikatsauksen[3] mukaan viimeisen vuosikymmenen aikana kasvaneet merkittävästi. Suomen julkisen talouden ja valtion talouden takausten suhde kokonaistuotantoon oli EU-maiden korkein vuonna 2016, ja valtion takauskannan kasvu oli EU-alueen nopeinta vuosina 2013—2016. Samalla näihin rahoituseriin liittyvät luotto-, takaus-, markkina- ja rahoitusriskit ovat kasvaneet. Tämä korostaa valtion taloudellisten vastuiden huolellisen hallinnoinnin sekä riittävän riskinhallinnan ja seurannan tärkeyttä etenkin tilanteessa, jossa valtiontalous on edelleen alijäämäinen.

Valiokunta painottaa, että velkaantumisen ja epäsuorien vastuiden kasvun myötä valtion liikkumavara ja kyky kohdata negatiivisia shokkeja on viime vuosina selvästi heikentynyt. Julkisen talouden vahvistamista tulee tästäkin syystä jatkaa ja valtion takausvastuiden kasvua rajoittaa, jotta mahdollisten häiriöiden sattuessa finanssipolitiikkaa ei tarvitsisi tarpeettomasti kiristää valtion maksuvalmiuden turvaamiseksi ja luottokelpoisuuden säilyttämiseksi.

3 Katsaus valtion taloudellisiin vastuisiin ja riskeihin, kevät 2018. Valtiovarainministeriön julkaisu 18a-2018.

Valiokunta kiinnittää lisäksi erityistä huomiota kotitalouksien kasvavaan velkaantuneisuuteen mm. asuntosijoitustoiminnan yleistymisen myötä. Kuluttajien luottamukseen perustuva yksityisen kulutuksen kasvu on hyvin herkkä negatiivisille uutisille, joten kotitalouksien kasvava velkaantuneisuus muodostaa siten riskin talouskehitykselle.

Myös Euroopan järjestelmäriskikomitea (ESRB) ja Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) ovat varoittaneet Suomea yksityisen velkaantumisen kasvusta. Tilanteeseen on reagoitu mm. laskemalla asuntojen lainakaton tasoa ja supistamalla asteittain hallitusohjelman mukaisesti asuntolainojen korkovähennystä verotuksessa. Vielä on vaikea arvioida, mikä on ollut näiden politiikkatoimien vaikuttavuus, koska velkaantuneisuuden kasvua tukevat matala korkotaso, työmarkkinoiden myönteinen kehitys, uusien asuntolainojen ehtojen keventyminen, asuntomarkkinoiden vilkastuminen sekä asuinrakentamisen vahva kasvu.

Erityisenä huolenaiheena mm. Suomen Pankki, Finanssivalvonta ja Suomen Hypoteekkiyhdistys ovat nostaneet esiin taloyhtiölainat. Taloyhtiölainojen kanta kasvoi viime vuonna huomattavasti nopeammin (10,9 %) kuin kotitalouksille myönnettyjen asuntolainojen kanta (2,3 %). Taloyhtiölainojen nopea kasvu lisää ylivelkaantumisriskiä, kun asunnonostajan maksukyvyn arviointi siirtyy pois pankeilta. Jatkossa tuleekin valiokunnan mielestä pohtia, kuinka pankkisektorin ulkopuolisten toimijoiden luotonvälitys tulisi huomioida makrovakauspolitiikassa.

Kehyspäätöksen linjauksia

Valiokunta pitää myönteisenä, että julkisen talouden suunnitelmaan sisältyy menokehyksen puitteissa tehtyjä lisäpanostuksia, jotka kohdistuvat etenkin työllisyyttä, eriarvoisuutta ja turvallisuutta koskeviin teemoihin. Työllisyyskokonaisuuden osalta määrärahalisäyksiä on kohdistettu mm. aktiivimallin toimeenpanoon, lyhytkestoisen työn vastaanottamisen edistämiseen sekä osaavan työvoiman lisäämiseen. Eriarvoisuuden lieventämiseksi korotetaan mm. takuueläkettä ja vähimmäismääräisiä päivärahoja ja parannetaan ylivelkaantuneiden asemaa. Turvallisuuteen liittyvät lisäykset osoitetaan mm. seuraamusjärjestelmän kiristämiseen, Oulun ja Pelson vankiloiden uusinvestointeihin sekä poliisin ja suojelupoliisin toimintaan. JTS sisältää myös hävittäjähankinnan ensimmäisten vuosien rahoitusta ja Laivue 2020 -hankkeen vuosittaisia menoja.

Valiokunta pitää niin ikään tärkeinä panostuksia, jotka kohdistuvat mm. koulutuksen tasa-arvon ja lukiouudistuksen toteuttamiseen, kohtuuhintaisen vuokra-asuntotuotannon lisäämiseen, bio- ja kiertotalouden edistämiseen sekä ilmasto- ja energiapolitiikan kehittämiseen ja toimeenpanoon.

Valiokunta viittaa muiden erikoisvaliokuntien lausuntoihin ja nostaa seuraavassa esille eräitä asiantuntijakuulemisessa esille nousseita teemoja.

Koulutus ja osaava työvoima

Valiokunta pitää hyvänä, että JTS:ssä on osoitettu lisäpanostuksia koulutukseen ja osaamiseen kohdentamalla lisäresursseja mm. maksutonta varhaiskasvatusta koskevan kokeilun laajentamiseen, koulutuksen tasa-arvon edistämiseen, vieraan kielen opiskelun varhentamiseen, lukiouudistuksen toteuttamiseen sekä ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanoon. Valiokunta pitää

tärkeänä opetuksen jatkuvaa kehittämistä ja sitä, että varhaiskasvatuksen ja koulutuksen korkea laatu turvataan alueellisesti tasa-arvoisesti.

On niin ikään tärkeää, että osaavan työvoiman riittävyyteen panostetaan. Vaikka työmarkkinat toimivat pääsääntöisesti hyvin, monin paikoin on pulaa osaavasta työvoimasta ja työpaikoista jo noin 38 prosenttia on kokenut rekrytointiongelmia. Akuuttiin osaajapulaan on puututtu vuoden 2018 lisätalousarviossa, jossa osoitetaan n. 60 milj. euron lisäys osaavan työvoiman saatavuuden parantamiseksi mm. muuntokoulutuksiin ja alan vaihdon täsmäkoulutuksen kehittämiseen ammatillisessa koulutuksessa. Lisätoimien tarve on kuitenkin edelleen suuri, sillä osaamisen kohtaanto-ongelma on merkittävä ja se heikentää yritysten ja talouden kasvua.

Valiokunta painottaa pitkäjänteisiä ja poikkihallinnollisia toimia, joiden avulla työvoimapotentiaali saadaan mahdollisimman kattavasti työmarkkinoiden käyttöön, ja nostaa esille mm. ne koulutustarpeet, joilla parannetaan pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevien osaamista. Toisen asteen tutkinto puuttuu noin 600 000 suomalaiselta, ja esimerkiksi Uudellamaalla noin kolmannes työttömistä työnhakijoista on ilman peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Aikuisväestössä arvioidaan olevan myös noin 600 000 henkilöä, joilla on riittämätön lukutaito ja/tai numerotaito ja peräti noin miljoonalla on vaikeuksia tietotekniikan taidoissa.

Valiokunta pitää hyvänä, että opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa jatkuvan oppimisen uudistuksen valmistelun (Osaava Suomi). Tarkoituksena on hyödyntää mm. uudistetun ammatillisen koulutuksen joustavuutta ja avata korkeakoulujen koulutustarjontaa ja oppimisympäristöjä. Myös tutkinnon osien tai sitä pienempien kokonaisuuksien suorittamisesta tehdään avointa ja joustavaa. Samalla on tarkoitus käynnistää jatkuvaa oppimista tukeva digitaalinen palvelukokonaisuus, joka yhdistää mm. oppimista tukevat palvelut sekä osaamisen hankkimisen ja kehittämisen palvelut.

On myös tärkeää huolehtia toimivista työvoimapalveluista, ohjaus- ja neuvontapalveluiden riittävyydestä sekä siitä, että sosiaaliturva- ja etuusjärjestelmät kannustavat aktiivisuuteen, palveluihin hakeutumiseen, osaamisen kehittämiseen sekä työn vastaanottamiseen. Valiokunta painottaa myös ammatillisen koulutuksen aloituspaikkojen alueellista riittävyyttä sekä sitä, että ammatillinen työvoimakoulutus räätälöidään mahdollisimman hyvin alueen työnantajien tarpeisiin. On niin ikään tärkeää, että ammatillisen koulutuksen reformin myötä koulutuspalveluja tarjotaan myös työuran aikaiseen osaamisen kehittämiseen ja että elinikäiseen oppimiseen panostetaan muutoinkin työelämässä.

Valiokunta painottaa myös toimenpiteitä, joilla parannetaan maahanmuuttajien ja erityisesti maahanmuuttajanaisten työllistymistä, sillä ulkomailla syntyneiden työllisyys on Suomessa selvästi heikompaa kuin muissa Pohjoismaissa ja naisten työllisyysaste on vielä selvästi miehiä pienempi.

Rahoitus tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatioihin

Valiokunta pitää tärkeänä tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatioihin (tki) osoitettujen resurssien riittävyyttä, sillä Suomen menestys pohjautuu vahvasti korkeaan osaamiseen. Suomi tunnetaan huipputeknologian ja -osaamisen maana, mutta tki-toimintaan osoitetut resurssit ovat vähentyneet viimeksi kuluneen kymmenen vuoden aikana. Saadun selvityksen mukaan t&k-menot vä-

henivät vuosina 2011—2017 reaalisesti 24 prosenttia ja julkinen t&k-rahoitus väheni reaalisesti 22 prosenttia vuosina 2012—2017. Kun vuonna 2009 tutkimusmenojen osuus bruttokansantuotteesta oli 3,75 prosenttia, vastaava luku oli 2,7 prosenttia vuonna 2017.

Valiokunta pitää hyvänä, että korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi on laadittu vuoteen 2030 ulottuva visio, jolla pyritään vahvistamaan korkeakoulutuksen ja tutkimuksen merkitystä suomalaisen yhteiskunnan hyväksi. Tavoitteena on mm. vahvistaa korkeakoulujen keskinäistä ja tutkimuslaitosten kanssa tehtävää yhteistyötä sekä lisätä korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä innovaatioiden kaupallistamiseksi. Tavoitteena on myös koota osaamista kilpailukykyisiksi keskittymiksi ja kohottaa tutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta. Eräänä esimerkkinä on jo käynnissä oleva lippulaivaohjelma, jonka tavoitteena on mm. vahvistaa suomalaisen tieteen huippuja ja tukea tutkimuksen vaikuttavuutta. Myös vuosille 2017—2021 ajoittuvalla datanhallinnan ja laskennan kehittämisohjelmalla parannetaan mm. tutkimusaineistojen, tutkimustulosten ja osaamisen hyödyntämistä ja avoimuutta.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty erityistä huomiota elinkeinoelämää uudistavan soveltavan tutkimusrahoituksen alenemiseen, sillä yrityksille suunnattu julkinen t&k-rahoitus on vähentynyt ja myös yritysten panostukset t&k-toimintaan ovat olleet jo pitkään laskusuunnassa. Suunta on huolestuttava, sillä samaan aikaan monien kilpailijamaiden panostukset ovat kasvaneet, mikä heikentää Suomen asemaa yhä kovenevassa kilpailussa.

Valiokunta toteaa, että t&k-toiminnalla on merkittävä positiivinen vaikutus tuottavuuteen ja talouskasvuun. Kansainvälisen eturintaman tavoittaminen ja siellä pysyminen edellyttävät kuitenkin jatkuvaa panostusta. Siksi on tärkeää, että tutkimus- ja innovaationeuvoston sekä myös korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vision mukaisesti julkisen ja yksityisen sektorin panostus t&k-toimintaan nostetaan 4 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä. Tarvitaan myös innovatiivista elinkeinopolitiikkaa, kansainvälisesti vetovoimaisia, eri toimijoita yhdistäviä tutkimus- ja innovaatiokeskittymiä sekä ideoita, joista syntyy uusia tuotteita ja palveluita.

Valiokunta pitää tärkeänä, että EU:n uuden ohjelmakauden alkaessa Suomella on riittävästi kansallista vastinrahoitusta EU:n tutkimusrahoituksen hakemista varten. Seuraavaa ohjelmakautta koskevat neuvottelut ovat vasta alkamassa, mutta komission ehdotus lähtee siitä, että koulutuksen, tutkimuksen ja innovaatioiden rahoitusta vahvistetaan seuraavassa rahoituskehyksessä.

Liikenneväylien rahoitus

Valiokunta on huolissaan perusväylänpidon rahoituksesta, sillä hallitusohjelman mukainen kärkihankerahoitus on päättymässä ja perusväylänpidon rahoitus alenemassa. JTS:n mukaan perusväylänpidon määräraha alenee kuluvan vuoden n. 1,4 mrd. eurosta n. 1,0 mrd. euroon vuosina 2019—2021. Tällöin korjausvelkaa ei voida vähentää, vaan sen arvioidaan kääntyvän kasvuun. Määräraha nousee jälleen 1,3 mrd. euroon vuonna 2022.

Valiokunta viittaa parlamentaarisen työryhmän 28.2.2018 jättämään yksimieliseen esitykseen, jonka mukaan tie- ja rataverkon korjausvelan vähentämiseen tulisi osoittaa vuosittain vähintään 300 miljoonan euron lisärahoitus. Tämä tarkoittaisi vähintään noin 1,3 miljardin euron vuosittaista perusväylänpidon rahoitusta. Valiokunta painottaa, että rahoitustarpeet on otettava huomioon

jo ensi vuoden talousarviossa sekä seuraavan hallituksen linjauksissa, jotta hyvin aloitettu korjausvelan vähentämistyö voi jatkua keskeytyksettä.

Valiokunta korostaa myös väyläverkon kehittämistarpeita. Kehittämishankkeisiin on kuluvalla hallituskaudella osoitettu aiempaa vähemmän resursseja, koska osa kehittämishankkeisiin tarkoitetuista määrärahoista on siirretty perusväylänpitoon ja korjausvelan vähentämiseen. Tulevalla kehyskaudella on varauduttu rahoittamaan jo päätetyt kehittämishankkeet (ml. kuluvan vuoden talousarvioon sisältyvät Hailuodon siltahanke ja Vt 4 Kirri—Tikkakoski-hanke), ja siksi vuoden 2019 kehystaso on jonkin verran (74 milj. euroa) edellistä kehyspäätöstä korkeampi. Muutoin kehyskaudella käynnistettävistä hankkeista ei ole tehty päätöksiä, mutta vuodesta 2021 alkaen kehykseen sisältyy hankevaraus vielä nimeämättömille hankkeille.

Valiokunta viittaa tältäkin osin em. parlamentaarisen työryhmän yksimieliseen esitykseen, jonka mukaan nykyinen liikenneverkon rahoitustaso ja lyhytjänteinen väyläpolitiikka ovat toimineet yhteiskunnan kehityksen esteenä. Työryhmän mukaan pelkästään talousarviorahoitukseen perustuva liikenneverkon rahoitus ei ole myöskään mahdollistanut yhteiskunnallista kehitystä tarkoituksenmukaisella tavalla.

Valiokunta pitää perusteltuna työryhmän ehdotusta 12-vuotisesta valtakunnallisesta liikennejärjestelmäsuunnitelmasta, joka laadittaisiin parlamentaarisesti eri hallinnonalojen, alueellisten toimijoiden ja elinkeinoelämän edustajien välisessä yhteistyössä ja joka käsiteltäisiin eduskunnassa selontekona. Onkin tärkeää, että liikenne- ja viestintäministeriö on jo asettanut parlamentaarisen työryhmän, jonka tehtävänä on kehittää menetelmä valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman laatimiseksi.

Kulttuurin rahoitusjärjestelmän uudistus

JTS:n mukaan museoiden, teattereiden ja orkestereiden rahoitusjärjestelmää uudistetaan toteuttamalla museoiden valtionosuusjärjestelmän uudistus ja parantamalla esittävän taiteen ns. vapaiden ryhmien toimintaedellytyksiä. Uudistuksen toimeenpanosta aiheutuviin kustannuksiin varataan vuodesta 2020 lukien yhteensä 7 milj. euroa, josta on kaavailtu 4 milj. euroa museoille ja 3 milj. euroa esittävän taiteen vapaille ryhmille. Esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmän uudistaminen on sen sijaan siirretty jatkovalmisteluun.

Valiokunta pitää hyvänä, että uudistuksen toimeenpanoon osoitetaan lisäresursseja, vaikka asiaa valmistelleen työryhmän toimeksiannon lähtökohtana oli, että uudistus toteutettaisiin valtiontaloudellisten vaikutusten kannalta kustannusneutraalisti. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kuitenkin todettu, että nyt esitetty lisärahoitus ei vielä vastaa alan resurssitarpeita. Vos-rahoituksen piirissä olevien toimijoiden (museoiden, teattereiden, orkesterien) rahoitus on vähentynyt valtionosuuksiin tehtyjen leikkausten vuoksi 23,7 milj. euroa vuodesta 2011 lukien, minkä lisäksi uusiin rahoituskohteisiin tarvittaisiin lisärahoitusta noin 20 milj. euroa. Myös vapaan kentän toimijat katsovat, että 3 milj. euron lisärahoitus ei paranna juuri lainkaan yksittäisten ryhmien toimintaedellytyksiä, sillä toimijoita ja tuen tarvitsijoita on paljon ja alan rahoitus on jo entuudestaan varsin niukkaa.

Valiokunta pitää tärkeänä, että esittävän taiteen vos-järjestelmän uudistustyö jatkuu ja että jatkotyössä löydetään ratkaisut, jotka parantavat palveluiden tasa-arvoista saatavuutta, monimuotoisuutta, laatua ja toimijoiden toimintaedellytyksiä. On niin ikään tärkeää, että ennen lopullisia päätöksiä vaihtoehtoisista ratkaisumalleista laaditaan perusteelliset vaikutusarviot ja että määrärahatarvetta arvioidaan asian jatkovalmistelussa. Valiokunta painottaa myös kulttuurin työllistävää ja taloudellista vaikutusta sekä kulttuurin suurta merkitystä hyvinvointiin ja terveyteen.

Tekijänoikeuslain mukaiset hyvitysmaksut

JTS:n mukaan tekijänoikeuslain (404/1961) mukaista yksityisen kopioinnin hyvitystä alennetaan kopiointimäärien vähenemisen myötä 2 milj. eurolla vuonna 2019 ja 4 milj. eurolla vuodesta 2020 alkaen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan yksityisen kopioinnin määrät ovat vähentyneet odotettua enemmän ja nopeammin, ja kopioinnin on arvioitu asettuneen pysyvästi aiempaa matalammalle tasolle.

Suomessa siirryttiin budjettipohjaiseen hyvitykseen vuoden 2015 alussa, jolloin käytännössä poliittisena päätöksenä hyvityksen taso asetettiin 11 milj. euroon. Hyvityksen edunsaajat ovat alusta lähtien pitäneet hyvityksen tasoa liian matalana ja katsovat, että nyt tehty ratkaisu ei ota huomioon oikeudenhaltijoiden lakiin ja direktiiviin perustuvaa etua eikä päätöksestä aiheutuvaa haittaa.

Hyväksyessään tekijänoikeuslain muutoksen eduskunta edellytti, että hallitus varautuu hyvitysmaksun rahoituksen monipuolistamiseen, jos valtion rahoituksella ei kyetä suorittamaan EU:n direktiivin edellyttämää sopivaa korvausta. Asiasta on annettava selvitys sivistysvaliokunnalle vuoden 2018 loppuun mennessä. (EV 239/2014 vp — HE 249/2014 vp).

Valiokunta pitää valitettavana, että hyvitysmaksua vähennetään ennen mainitun selvityksen laatimista. Onkin tärkeää, että määrärahan riittävyyttä arvioidaan valmisteltaessa vuoden 2019 talousarviota ja että arvioinnissa otetaan huomioon em. budjettirahoitteisen järjestelmän toimivuutta koskeva selvitys. Valiokunnan mielestä on myös syytä arvioida, onko hyvitys oikeudenomistajille kokonaisuutena kohtuullinen, kun otetaan huomioon yksityisen kopioinnin määrä ja kopioinnista oikeudenhaltijoille aiheutuva haitta. On niin ikään tärkeää, että tutkimuksilla pyritään luomaan tietopohjaa tähän arviointiin.

Maatalous

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle kohdistuu kehyskaudella voimakkaita rahoituspaineita. Mm. käynnissä olevan EU:n ohjelmakauden osalta Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman rahoituksessa on 90 milj. euron vaje vuonna 2020, mikä voi johtaa erityisesti luonnonhaittakorvausten ja ympäristökorvausten vähentämiseen. Tosin maa- ja metsätalousministeriö arvioi, että vajeesta 70 milj. euroa voitaisiin kattaa hallinnonalan sisäisin siirroin.

Käsiteltävälle suunnittelujaksolle osuu myös EU:n tulevan ohjelmakauden maatalouspolitiikan valmistelu ja mahdollisesti myös toimeenpano. Euroopan komission 1.6.2018 julkaisema esitys EU:n vuosien 2021—2027 rahoituksesta tarkoittaisi Suomen kannalta yhteensä 420 miljoonan euron leikkausta käynnissä olevaan kauteen verrattuna.

Valiokunta pitää tarpeellisena, että kansallisesti varaudutaan EU-tukien mahdollisiin leikkauksiin ja niistä aiheutuviin vaikutuksiin. Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kehyksissä maatalouden investointeihin varatut varat eivät riitä tavoitteiden mukaisten investointien rahoitukseen vuoden 2019 jälkeen.

Maakunta- ja soteuudistuksen rahoitus JTS:ssä; maakuntatalous

Julkisen talouden suunnitelma on laadittu tilanteessa, jossa sote- ja maakuntauudistusta ei ole vielä hyväksytty, mutta uudistuksen on oletettu tulevan voimaan 1.1.2020. Maakuntien rahoituksen taso on siten pitkälti tekninen laskelma, joka on laadittu maakuntien rahoituslakiehdotuksen pohjalta. Maakuntien yleiskatteiseen rahoitukseen on varattu vuodesta 2020 lähtien 18,3 mrd. euroa ja erillisrahoitusta noin 2,8 mrd. euroa, joka on tarkoitettu mm. maataloustukiin ja EU:n rahastoihin liittyviin menoihin.

Uudistuksen toimeenpanon valmisteluun ja toimeenpanon tukeen osoitetaan vuosina 2017—2019 noin 450 milj. euroa, josta vuodelle 2019 osoitetaan noin 213 milj. euroa. Myös Vimana Oy:tä varaudutaan pääomittamaan siirtämällä yhtiöön valtion osakeomistuksia noin 30 milj. euron arvosta. Valinnanvapauden pilotteihin on varattu 199 milj. euron myöntövaltuus, jota voidaan käyttää sen jälkeen, kun valinnanvapautta koskeva lainsäädäntö on hyväksytty ja vahvistettu.

Kehyksessä ei ole muutoin ennakoitu siirtymäkauden muutoskustannuksia (mm. palkkaharmonisointi, tilakustannukset), koska niiden suuruudesta ei ole toistaiseksi riittävän luotettavaa tietoa. Tässä vaiheessa muutoskustannuksiin on varauduttu lähinnä rahoituslakiehdotuksen 33 §:n mukaisella säännöksellä, jonka mukaan vuosina 2020 ja 2021 maakuntaindeksin mukaista rahoitusta korotetaan yhdellä prosenttiyksiköllä, kun vastaava korotus on myöhempinä vuosina 0,5 prosenttiyksikköä.

Valtiovarainvaliokunta viittaa sote-uudistuksesta antamaansa lausuntoon (VaVL 5/2018 vp) ja toteaa myös tässä yhteydessä, että maakuntien rahoituksen riittävyyteen liittyy epävarmuutta, sillä asetettu menojen hillintää koskeva tavoite voi olla liian tiukka tilanteessa, jossa maakuntien tulee parantaa sote-palvelujen saatavuutta ja laatua. Myös perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota rahoituksen riittävyyteen ja edellyttänyt muutoksia maakuntien rahoitussääntelyyn (PeVL 15/2018 vp).

Asian eduskuntakäsittely on vielä kesken, mutta hallitus on perustuslakivaliokunnan lausuntoon antamassaan vastineessa 18.6.2018 ehdottanut mm. eräitä maakuntien rahoitukseen ja uudistuksen aikatauluun liittyviä muutoksia. Näillä muutoksilla voi olla vaikutusta rahoitustarpeisiin ja niiden ajoittumiseen kehyskaudelle.

Tässä vaiheessa ei siten ole mahdollisuutta arvioida maakuntien tarkempaa rahoitustarvetta, vaan maakuntien rahoituksen kehysmitoitus ja varautuminen kustannusriskeihin ratkaistaan vuonna 2019 valmisteltavissa kehyspäätöksissä. Tuolloin tiedetään lainsäädäntöpohja ja muutenkin kustannuksiin vaikuttavista tekijöistä on enemmän tietoa.

Valiokunta pitää perusteltuna hallituksen linjausta siitä, että uudistukseen liittyviä muutoskustannuksia tarkastellaan vuoden 2018 aikana mm. osana koetalousarvion laadintaa. Jos uudistuksesta on tunnistettavissa yleiskatteellisen rahoituksen riittävyyden vaarantavia muutoskustannuksia, siihen varaudutaan vuonna 2019 käytävässä kehysprosessissa.

Valiokunta painottaa, että maakuntien rahoituksen riittävyys ja uudistuksen sujuva alku on varmistettava, sillä maakunnilla on oltava olosuhteista ja maakunnan asukkaiden palvelutarpeiden eroista huolimatta edellytykset toteuttaa lakisääteiset tehtävänsä. Lopullisesta ratkaisumallista riippumatta on myös tärkeää huolehtia kehysjärjestelmän uskottavuudesta ja sen vaikuttavuudesta ohjausjärjestelmänä.

Maakuntataloutta käsitellään julkisen talouden ennusteessa erillisenä sektorina vuodesta 2020 lähtien. Maakuntasektoriin kuuluvat maakunnat, maakuntien omistamat yhtiöt sekä valtakunnalliset palvelukeskukset (Maakuntien tilakeskus Oy ja Vimana oy). Ennusteen mukaan maakuntatalouden rahoitusasema on 1 mrd. euroa alijäämäinen vuonna 2020. Tämä aiheutuu pääosin käynnissä olevista ja suunnitelluista sairaalainvestoinneista, jotka siirtyvät sairaanhoitopiireiltä maakunnille. Maakuntatalouden ennusteeseen liittyy myös menoriskejä, sillä siinä ei ole voitu huomioida esim. edellä mainittuja muutoskustannuksia.

Kuntatalous

Julkisen talouden suunnitelman kuntataloutta koskeva osa sisältää kuntatalouden menorajoitteen ja hallituksen muut kuntataloutta ja kuntien tehtäviä koskevat linjaukset. Se sisältää myös tarkastelun valtion toimenpiteiden vaikutuksesta kuntatalouteen ja kuntatalouden keskipitkän aikavälin kehitysnäkymistä kuntien kirjanpidon käsittein.

Hallituksen asettama menorajoite on vuoden 2019 tasolla -540 milj. euroa, joka on euromääräinen raja valtion toimista kuntatalouteen aiheutuvalle toimintamenojen muutokselle. Menorajoitteen lisäksi kuntataloutta on vahvistettu antamalla kunnille mahdollisuus maksutulojen lisäämiseen, minkä lisäksi kiinteistöveroa on korotettu. Myös varhaiskasvatuksen maksualennusten vaikutukset kuntatalouteen kompensoidaan korottamalla valtionosuuksia ja kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta. Kunnille ei myöskään osoiteta uusia kuntataloutta heikentäviä tehtäviä, ellei niitä korvata täysimääräisesti. Julkisen talouden suunnitelman mukaan valtion toimenpiteiden kuntataloutta vahvistava vaikutus on vuoden 2019 tasolla 580 milj. euroa.

Kuntatalous on vahvistunut ja on saavuttamassa sille hallitusohjelmassa asetetun rahoitusasematavoitteen (-0,5 prosenttia). Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan paikallishallinnon alijäämä on 0,9 mrd. euroa eli -0,4 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen vuonna 2019. Tämä edellyttää kuitenkin, että kunnissa jatketaan omia tehostamistoimia ja että hallitusohjelman mukaiset säästömahdollisuudet hyödynnetään.

Kuntatalouden tila on tällä hetkellä erittäin hyvä. Ennakollisten tilinpäätöstietojen mukaan kuntatalous vahvistui vuonna 2017, vuosikate parani kaikissa kuntakokoryhmissä ja kuntien lainakanta pieneni ensimmäistä kertaa vuoden 2000 jälkeen. Kuntatalouden tilaa ovat parantaneet erityisesti odotettua nopeammin kasvaneet verotulot sekä maltillisesti kehittyvät toimintamenot ja kuntien omat sopeutustoimet. Negatiivisen vuosikatteen kuntia oli vain seitsemän, kun edellise-

nä vuonna niitä oli 14. Kuntien välillä on kuitenkin selviä eroja, sillä tilinpäätösarvioiden mukaan tilikauden tulos on negatiivinen 60 kunnassa.

Kunnat ja kuntatalous ovat muutosten edessä, sillä sote-tehtävien siirtyessä maakunnille kuntien verotulot vähenevät velkojen jäädessä lähes ennalleen. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on arvioitu, että kuntien suhteellinen velkaantuneisuus tulee keskimäärin kaksinkertaistumaan, mikä voi vaikuttaa lainarahan hintaan ja saatavuuteen. Myös kiinteistöjen omaisuusjärjestelyihin liittyvät riskit ovat aiheuttaneet useissa kunnissa liikehdintää, minkä lisäksi kunnissa on huolta ammattitaitoisen työvoiman riittävyydestä, kun osa henkilöstöstä on eläköitymässä ja osa siirtymässä maakuntien palvelukseen.

Jatkossa onkin tärkeää kiinnittää huomiota mm. kuntien investointi- ja velanhoitokykyyn, sopeutustoimien käytännön mahdollisuuksiin sekä henkilöstön riittävyyteen ja pätevyyteen. On myös tärkeää, että kunnat toteuttavat edelleen rakenteellisia uudistuksia ja parantavat tuottavuuttaan, jotta kuntatalous vahvistuu tavoitteiden mukaisesti. Vahva kuntatalous on myös edellytys kuntien elinvoimalle ja uudistumiselle.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Valtiovarainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton selonteon VNS 1/2018 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa selonteon johdosta, mutta eduskunta edellyttää hallituksen ryhtyvän seuraaviin toimenpiteisiin:

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii edelleen kasvun ja työllisyyden tukemisesta ja edistää toimenpiteillään osaavan työvoiman saatavuutta työvoimapulasta kärsivillä aloilla ja alueilla.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatioihin sekä yritysten kansainvälistymisen tukemiseen osoitetaan resurssit, joilla edistetään tutkimus- ja innovaationeuvoston sekä korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visioiden toimeenpanoa ja varmistetaan Suomen asema kansainvälisessä kilpailussa.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii pitkäjänteisesti liikenneverkon korjausvelan vähentämiseen sekä liikenneverkon kehittämiseen tarvittavan rahoituksen riittävyydestä.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa Suomen maatalouden toimintaedellytykset sekä kansallisen tuen ja investointitukien riittävyyden.

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa maakunta- ja soteuudistuksen toimeenpanoon tarvittavan rahoituksen riittävyyden seuraavassa julkisen talouden suunnitelmassa.

Helsingissä 20.6.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Timo Kalli kesk
varapuheenjohtaja Ville Vähämäki ps
jäsen Timo Harakka sd
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Kauko Juhantalo kesk
jäsen Toimi Kankaanniemi ps
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Esko Kiviranta kesk
jäsen Elina Lepomäki kok (osittain)
jäsen Mats Nylund r (osittain)
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Aila Paloniemi kesk
jäsen Antti Rantakangas kesk
jäsen Markku Rossi kesk
jäsen Eero Suutari kok
jäsen Maria Tolppanen sd
jäsen Matti Torvinen sin
jäsen Kari Uotila vas
jäsen Pia Viitanen sd
jäsen Ozan Yanar vihr
varajäsen Reijo Hongisto sin
varajäsen Juhana Vartiainen kok (osittain)
varajäsen Peter Östman kd (osittain)

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Hellevi Ikävalko
valiokuntaneuvos Mari Nuutila

VASTALAUSE 1 /sd

Perustelut

Talous kasvaa, mutta pitkän aikavälin näkymä on vaisumpi

Vuonna 2015 alkanut talouden kasvu jatkuu kuluvana vuonna, ja bruttokansantuotteen kasvu voi jopa ylittää viime vuoden 2,7 prosentin tason. Kasvu on vahvaa ja laajapohjaista, kun maailmantalous antaa Suomelle vetoapua. Se näkyy viennin ja investointien hyvänä kehityksenä. Samalla työllisyys on kasvanut selvästi.

Euroalueen kasvun rakenne tukee Suomen vientiä: kysynnän kasvu euroalueella on saanut myös investointeihin vauhtia, mikä näkyy suomalaisen vientiteollisuuden tuotteiden kasvaneena kysyntänä. Osaltaan tähän on vaikuttanut kevyt rahapolitiikka ja kireän finanssipolitiikan asteittainen keveneminen euroalueella viime vuosien aikana.

Infra- ja asuntorakentaminen kasvukeskuksissa toimii yhä kasvun moottorina, vaikkakin nopein kasvu näyttää taittuvan. Ne paitsi kasvattavat BKT:tä suoraan myös luovat välttämättömiä edellytyksiä työvoiman liikkuvuudelle ja tuottavuuden kasvulle.

SDP:n talouspolitiikan linja on painottanut vahvasti osaamisperusteista vientivetoista kasvua. Sen taustalla ollut analyysi on osoittautunut oikeaksi. Suomen talous nousee ja laskee viennin mukana.

Suhdannetilanne on nyt hyvä, mutta jo ensi vuosikymmenellä talouskasvun ennakoidaan yleisesti jäävän runsaan yhden prosenttiyksikön tasolle. Tämä johtuu siitä, että tuottavuuden odotetaan yleisesti kehittyvän vaatimattomasti. Samalla työikäinen väestö supistuu hiljalleen. Näiden aiheuttamat haasteet ovat se kova ydin, johon talouspolitiikan pitää lähivuosina pystyä vastaamaan. Samalla politiikan on oltava sellaista, että kasvu jakautuu oikeudenmukaisella tavalla. Vain sellainen politiikka kykenee herättämään luottamusta ja luomaan uskoa tulevaan.

Hallituksen leikkauslinja on huonoa talouspolitiikkaa ja epäoikeudenmukaista yhteiskuntapolitiikkaa

Julkisen talouden suunnitelmasta huokuu huoli kansantalouden pidemmän aikavälin kehitysnäkymistä. Kuitenkaan talouspolitiikka ei kykene vastaamaan näihin huoliin. Toimet jäävät näpertelytasolle.

Hallituksen talouspolitiikassa on kaksi suurta heikkoutta: se jättää valtavan joukon ihmisiä osattomaksi kasvun hedelmistä ja kurjistaa heidän elämäänsä. Lisäksi se laiminlyö kasvun ja työllisyyden edellytysten vahvistamisen pitkällä aikavälillä. Linja on siis täysin kestämätön ja uhkaa koko hyvinvointivaltion tulevaisuutta.

Vaikka hallitus tekee julkisen talouden suunnitelmassa pieniä panostuksia oikeisiin asioihin, kuten koulutukseen ja perusturvaan, koko hallituskauden talouspolitiikan iso kuva on ennallaan:

hallitus leikkaa koulutuksesta, tutkimuksesta, palveluista ja sosiaaliturvasta. Aiempina vuosina se on alentanut veroja erityisesti suurituloisilta ja tehtaillut omia taustaryhmiään suosivia, mutta verotuksen tehokkuuden kannalta haitallisia veropohjan aukkoja. Julkisen talouden suunnitelman passiivinen verolinja ei muuta tätä kokonaiskuvaa.

Riippumattomat laskelmat ovat osoittaneet, kuinka hallituksen politiikka iskee pienituloisiin ja antaa suurituloisille. Samaan aikaan ei ole näyttöä siitä, että sillä olisi juuri luotu kasvua tai työpaikkoja. Hallituksen päätökset lisäävät taloudellista eriarvoisuutta, ja ne heikentävät pienituloisten ostovoimaa myös ensi vuonna. Leikkaukset palveluihin syventävät tilannetta. Tämä iso kuva on ennallaan myös tämän julkisen talouden suunnitelman jälkeen, olkoonkin, että hallitus korjailee pahimpia tehtyjen leikkausten vaikutuksia sinänsä hyvillä perusturvamuutoksilla.

Julkisen talouden suunnitelman yhteydessä päätetyt vähimmäismääräisten sairaus- ja vanhempainpäivärahojen korotukset, takuueläkkeen korotus ja lääkekaton pieni alennus tulevat tarpeeseen. Ne lisäävät menoja yhteensä noin 35 miljoonaa euroa, mikä on vain murto-osan sosiaaliturvaan aiemmin tällä kaudella tehdyistä leikkauksista.

Vertailun vuoksi: hallituskauden indeksijäädytykset leikkaavat perusturvaa 250 miljoonalla eurolla vuodessa, työttömyysturvaa leikattiin ensin 200 miljoonalla eurolla vuonna 2017 ja aktiivimallin leikkuri iski 2018, matkakorvauksia ja lääkekorvauksia on leikattu noin 50 miljoonalla eurolla ja asiakasmaksuja nostettu 150 miljoonalla. Yhteensä sosiaaliturvaa on heikennetty ja palvelumaksuja korotettu yli 700 miljoonalla eurolla tällä hallituskaudella. Kaikki leikkaukset ovat yhä voimassa.

Leikkaukset koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen heikentävät talouden uusiutumiskykyä ja alentavat tuottavuuden kasvun potentiaalia pidemmällä aikavälillä. Kyse on kasvun edellytysten laiminlyönnistä.

Julkisen talouden suunnitelmassa koulutussektorille tehdään runsaan 50 miljoonan euron pysyviä tai kertaluonteisia lisäyksiä. Ne ovat murusia verrattuna niihin yhteensä noin miljardin euron pysyviin leikkauksiin, joita koulutussektorille on tällä hallituskaudella tehty. Samoin julkisten tutkimus- ja tuotekehityspanosten lisääminen loistaa julkisen talouden suunnitelmassa poissaolollaan.

Hallituksen politiikka on juuri päinvastaista verrattuna siihen, mitä nykyisessä tilanteessa pitäisi tehdä. Suomen talouden vahvuudet ovat osaava väestö ja toimiva koulutus- ja innovaatiojärjestelmä, korkea luottamus, vähäinen eriarvoisuus ja niitä seuraava korkea inhimillinen ja sosiaalinen pääoma sekä korkea työllisyysaste. Politiikan on keskityttävä näiden vahvistamiseen.

Hallituksen linja työelämän heikentämisessä pitää loppuun asti

Hallitus päätti julkisen talouden suunnitelman yhteydessä huhtikuussa 2018 heikentää irtisanomissuojaa ja poistaa edellytyksen perustella työsuhteen määräaikaisuutta alle 30-vuotiailta 3 kk työttömänä olleilta. Ylimielinen tapa suhtautua palkansaajiin jatkuu. Työsuhdeturvan heikentäminen lisää työelämän epävarmuutta. Nämä päätökset vaarantavat sitä luottamusta ja näkymää

tulevaan, jolla ihminen voi elämäänsä suunnitelmallisesti rakentaa. Samalla ne osoittavat jälleen hallituksen täydellisen osaamattomuuden työmarkkinakysymyksissä.

Hallitus on tullut tunnetuksi ihmisten epävarmuutta lisäävistä päätöksistä ja jännitteiden synnyttämisestä työmarkkinoilla. Uudet päätökset ovat jatkoa sarjaan aiempia työelämää heikentäneitä päätöksiä: pakkolait (jotka sittemmin jäivät toteutumatta), lomarahaleikkaus, työttömyysturvan leikkaukset ja aktiivimallin raippaleikkaus, koeajan pidentäminen, takaisinottovelvollisuuden löysentäminen ja työsuhdeturvan heikentäminen pitkäaikaistyöttömiltä (määräaikaisuuden perusteesta luopuminen).

Hallituksen päätökset lisäävät varsinkin nuorten ihmisten epävarmuutta työmarkkinoilla. Finanssikriisin jälkeen olemme olleet tilanteessa, jossa nuorten tulot ovat kehittyneet poikkeuksellisen heikosti. Sen taustalla ovat taantuman aikana noussut nuorisotyöttömyys, epätyypilliset työsuhteet sekä nuorten edellisiä sukupolvia heikompi kiinnittyminen työmarkkinoille. Hallituksen uudet päätökset syventävät tätä epävarmuutta.

Työelämää heikentäviin päätöksiin liittyy jälleen vakavia yhdenvertaisuuteen liittyviä ongelmia. Hallitus on asettamassa ihmiset erilaiseen asemaan sen mukaan, minkä kokoisessa yrityksessä he työskentelevät. Samoin eri-ikäiset työntekijät joutuisivat erilaiseen asemaan. Näillä päätöksillä uhataan perustuslain takaamaa ihmisten yhdenvertaisuutta.

Julkisen sektorin työntekijöiden lomarahaleikkaukset jatkuvat vuonna 2019. Hallitus on leikannut kunnilta lomarahaleikkausta vastaavat säästöt. Eniten leikkauksesta kärsivät pienipalkkaiset naiset: tavalliset sairaanhoitajat, keittäjät, lastentarhanopettajat ja kirjastonhoitajat. Kun muiden ansiot kasvavat, heidän ostovoimansa leikkaukset jatkuvat. Monelta perheeltä jää kesälomamatkat tekemättä. Leikkauksen peruminen olisi tärkeä askel kohti oikeudenmukaisuutta. Se loisi tunnetta luottamuksesta.

SDP:n vaihtoehto: viisi uudistusta ja viisi investointia

Yhteiskunnan eheys ja julkisen talouden kestävyys edellyttävät nykyistä huomattavasti korkeampaa työllisyyttä. Työllisyysasteen tulisi nousta yli 75 prosenttiin ensi vuosikymmenen puoliväliin mennessä. Työllisyyttä pitkällä aikavälillä aidosti vahvistavat uudistukset on aloitettava nyt. Se on myös ainoa kestävä tapa turvata julkisen talouden kestävyys pitkällä aikavälillä.

Talouskasvu perustuu Suomessa ennen kaikkea tuottavuuden kasvuun. Se edellyttää korkeaa osaamista, panostuksia tutkimukseen ja tuotekehitykseen ja aktiivista, talouden uusiutumiskykyä vahvistavaa elinkeino- ja työllisyyspolitiikkaa. Niiden kehittämiseen on vihdoin otettava reipas ja eteenpäin katsova ote.

Kaikki uudistukset on toteutettava niin, että ne lisäävät osallisuutta ja luottamusta ja vähentävät ihmisten epävarmuutta työstä ja toimeentulosta. Vain näin voidaan turvata, että politiikka luo uskoa tulevaan ja lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta yhteiskunnassa. Ne ovat myös turvallisuuden tae.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 1 /sd

Investoinnit osaamiseen, hyvinvointiin ja sivistykseen vahvistavat taloudellista toimeliaisuutta ja yhteiskunnan rakenteita. Samalla ne vahvistavat julkista taloutta pitkällä aikavälillä, kun työllisyys vahvistuu ja yhteiskunnallisten ongelmien korjaamisen kustannukset vähenevät. Tämän investointiluonteen ymmärtäminen on julkisen talouden kestävän ja pitkäjänteisen hoidon kannalta välttämätöntä. Yhteiskunnallisten investointien laiminlyöminen tulee pitkällä aikavälillä kalliiksi.

SDP esittää viittä suurta uudistusta työllisyyden ja tasa-arvon lisäämiseksi:
1. Varhaiskasvatusuudistus
2. Oppivelvollisuuden pidennys ja toisen asteen maksuttomuus
3. Työllisyyttä ja kestävää kehitystä tukeva verouudistus
4. Sosiaaliturvauudistus yleisturvan pohjalta
5. Perhevapaauudistus.

Uudistukset edellyttävät panostuksia. Seuraavalle kehyskaudelle esitämme viittä investointia osaamisen, tutkimuksen ja työllisyyden vahvistamiseksi ja eriarvoisuuden vähentämiseksi:
1. Oppimismiljardi — varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin 250 miljoonaa/vuosi
2. Maailmanvalloituksen panostus — t&k-lisäys, aktiivinen elinkeinopolitiikka ja innovaatiotuet
3. Köyhyyden poistaminen — indeksikorotukset ja pienituloisten eläkeläisten sekä lapsiperheiden toimeentulon vahvistaminen ja hyvinvointipalvelujen vahvistaminen
4. Aidosti aktiivinen työllistäminen — TE-palvelujen resurssit, palkkatuki, ulosottomuutokset
5. Kasvun rakentaminen ja liikuttaminen — panokset työssäkäynnin infraan.

Viisi suurta uudistusta

1. Uudistetaan varhaiskasvatus

Laadukas varhaiskasvatus on tehokkaimpia investointeja, joita yhteiskunta voi tehdä. Tutkimustiedon perusteella varhaiskasvatuksen hyödyt ovat kiistattomat. Se nopeuttaa lasten taitojen kehitystä ja edistää myöhempää oppimista. Hyödyt ovat suurimmat vaikeista perhetaustoista tulevilla lapsilla.

Laadukas varhaiskasvatus lisää tasa-arvoa ja inhimillisen pääoman määrää yhteiskunnassa, mikä vahvistaa myös talouskasvun edellytyksiä pitkällä aikavälillä.

Toimiva varhaiskasvatus tukee työn tarjontaa. Varhaiskasvatuksen maksujen alennus on kustannustehokas keino parantaa työntekemisen kannusteita. Siksi SDP:n pitkän aikavälin tavoitteena on kaikille maksuton varhaiskasvatus.

Varhaiskasvatukseen osallistumisaste on Suomessa alhainen verrattuna muihin Pohjoismaihin ja moniin muihin eurooppalaisiin maihin. Se tarkoittaa yhtäältä sitä, että lapsia hoidetaan enemmän kotona ja hoitajana on useimmiten äiti. Näin ollen naisten työmarkkina-aseman parantaminen ja työllisyysasteen nostaminen edellyttävät varhaiskasvatukseen osallistumisasteen kasvattamista. Maksujen alentaminen tukee vahvasti tätä tavoitetta.

Varhaiskasvatuksen hyödyt toteutuvat vain, jos varhaiskasvatus on laadukasta ja kaikilla lapsilla on siihen yhtäläinen oikeus. Laadukas varhaiskasvatus edellyttää osaavaa ja riittävää määrää henkilöstöä. Ryhmäkokojen on oltava riittävän pieniä, jotta ne mahdollistavat riittävän yksilöllisen ja laadukkaan kasvatuksen ja esiopetuksen. Siksi varhaiskasvatuksen ryhmäkokoja on pienennettävä nykyisestä ja subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen on palautettava.

2. Pidennetään oppivelvollisuutta ja tehdään toinen aste maksuttomaksi

Koulutuspolitiikka on tehokkainta työllisyys- ja kasvupolitiikkaa pitkällä aikavälillä. Läpi elämän jatkuva koulutus antaa parhaimmat edellytykset kiinnittyä työmarkkinoille, mikä on paras vakuutus työmarkkinoiden riskejä vastaan. Samalla se on tehokkain keino vähentää eriarvoisuutta ja syrjäytymistä.

Vain perusasteen suorittaneiden ihmisten työllisyysaste on vain noin 40 prosenttia, kun taas korkeakoulutettujen työllisyysaste on yli 85 prosenttia ja toisen asteen suorittaneiden jo yli 70 prosenttia. Työurien pituus ylittää peruskoulun varassa olevilla hädin tuskin 20 vuotta, kun taas korkeakoulutettujen työurat kestävät yli 35 vuotta. Koulutustason nostaminen on välttämätöntä, jos haluamme nykyistä selvästi korkeampaa työllisyyttä.

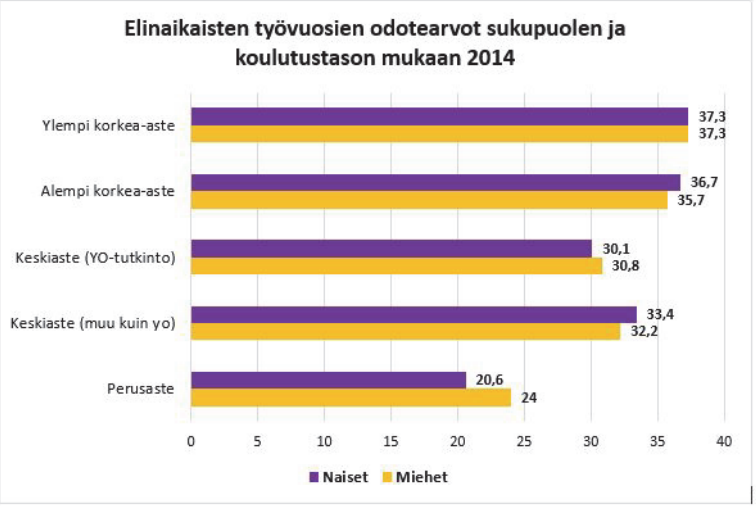

Kuva. Mitä korkeampi koulutus, sitä pidemmät työurat ja parempi työllisyys. Pelkän perusasteen varassa olevien työurat ovat huomattavan lyhyitä muihin ryhmiin verrattuna.

Kuvan lähde: Pekka Myrskylä: "Katoavat työpaikat — työllisten määrän ja rakenteen kehitys Suo-messa 1987—2017". SAK:n julkaisuja 3/2017.

Suomessa on edelleen lähes 100 000 alle 30-vuotiasta ihmistä, joilla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa. Edelleen ikäluokista jopa lähes 10 000 ihmistä jää vaille toisen asteen tutkintoa. Hei-

dän on yhä vaikeampaa kiinnittyä työmarkkinoille. Erityisesti poikien syrjäytyminen on merkittävä ongelma, mikä näkyy nuorten miesten kasvaneena työttömyytenä.

Samaan aikaan talouden ja työelämän rakennemuutos nostaa työelämän osaamisvaatimuksia. Viimeisten 30 vuoden aikana työmarkkinoilta on kadonnut 600 000 työpaikkaa, joihin on riittänyt pelkkä perusasteen koulutus. Korkea-asteen koulutettujen työpaikkojen määrä on sen sijaan kasvanut vuodesta toiseen.

Pohjimmiltaan kyseessä on myönteinen ilmiö: osaamistason nousu tarkoittaa korkeampaa tuottavuutta ja siten nopeampaa talouskasvua sekä parempaa elintasoa. Sitä on vahvistettava. Koulutus on paras turva työmarkkinoiden murroksessa ja paras keino varmistaa, että Suomi siinä selviää.

Oppivelvollisuuden pidentäminen on tehokas keino varmistaa se, että koko ikäluokka suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon. Kun toinen aste muutetaan samalla aidosti maksuttomaksi, myöskään kustannukset eivät estäisi enää kenenkään opiskelua.

Oppivelvollisuuden pidennys on saanut jatkuvasti laajempaa tukea varsinkin talouden asiantuntijoiden keskuudessa. Esimerkiksi talouspolitiikan arviointineuvosto arvioi talvella 2018, että oppivelvollisuuden pidennys maksaisi itsensä takaisin suurella todennäköisyydellä kasvavan työllisyyden kautta. Sen lisäksi oppivelvollisuuden pidennys vahvistaisi julkista taloutta myös sitä kautta, että syrjäytyminen ja siitä koituvat kustannukset vähenisivät.

Onnistunut oppivelvollisuuden pidennys edellyttää sitä, että kaikki saavat opiskeluunsa riittävän tuen ja avun, kun sitä tarvitsevat. Se edellyttää riittävää lähiopetusta etenkin ammatillisessa koulutuksessa ja lisäksi matalan kynnyksen opiskelijahuoltopalveluita ja terveydenhuoltoa, joiden tulee olla sujuvasti saatavilla kaikille.

3. Työllisyyttä ja kestävää kehitystä tukeva verouudistus

Sosialidemokraatit julkaisivat toukokuussa 2018 pitkän aikavälin vero-ohjelman. Se asettaa suunnan puolueen lähivuosien verolinjauksille.

Nykyhallitus ei ole käyttänyt verotusta työkaluna, jolla rahoitettaisiin julkisten palvelujen kehittämistä. Suuntaa olisi muutettava. Talous kukoistaa, kun yhteiskunta investoi jäljempänä kuvatulla tavalla kasvun edellytyksiin. Verovaroin rahoitetut julkiset palvelut antavat suomalaisille yrityksille kilpailuetua kahdella tavalla. Korkeatasoinen koulutus ja laadukkaat julkiset palvelut tuottavat liiketoiminnallisia innovaatioita, osaavaa työvoimaa, vakaat oikeudelliset ja institutionaaliset puitteet sekä moitteettoman infrastruktuurin. Sen lisäksi verotus toimitetaan mahdollisimman vähällä vaivalla, täsmällisesti ja asiakasystävällisesti.

Hallitus on veroratkaisuissaan unohtanut hyvän verojärjestelmän keskeisimmät periaatteet: oikeudenmukaisuuden ja taloudellisen tehokkuuden. Sen veropäätökset ovat kiistatta lisänneet tuloeroja. Ne ovat olleet myös haitallisia taloudelle. Esimerkiksi yrittäjävähennyksen ja metsälahjavähennyksen kaltaisilla uudistuksilla hallitus on puhkonut veropohjaa.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 1 /sd

SDP uudistaisi verotusta oikeudenmukaisemmaksi tiivistämällä veropohjaa. Näin verotus olisi tasapuolisempaa, mikä tukee myös talouskasvua. Verotuksen painopistettä tulisi siirtää työn verotuksesta omistamisen verotukseen ennen kaikkea veropohjaa tiivistämällä ja laajentamalla, ei pääsääntöisesti verokantaa korottamalla. Näin yhteisövero pysyy jatkossakin kohtuullisena. Kun vapaamatkustajuus vähenee, hyvinvointivaltion legitimiteetti vahvistuu ja populismin käyttövoima katoaa.

Osinkojen veropohja vuotaa monin tavoin. Sitä tulisi tiivistää uudistamalla listaamattomien osakeyhtiöiden verotusta siten, etteivät varakkaat yksityishenkilöt voi välttää veroja kierrättämällä tulojaan osakeyhtiöiden kautta. Lisäksi ulkomaisten rahastojen ja muiden osinkoveroista vapautettujen yhteisöjen saamista osingoista tulisi periä kohtuullista lähdeveroa. Vakuutuskuorten ja muiden vastaavien sijoitustuotteiden verokohtelu tulisi saattaa vastaavaksi kuin suorien sijoitusten, jolloin niihin kertyvistä tuloista maksetaan veroa jo ennen tulon nostamista kuoresta. Samalla varmistettaisiin, että näistä sijoitustuotteista aiheutuvat tappiot olisivat vähennyskelpoisia sijoitustuotoista.

Kiinteistösijoittamisen veropohjaa tulisi tiivistää siten, että Suomessa sijaitsevista kiinteistöistä syntyvät voitot voidaan aina verottaa täällä. Tulolähdejakoa uudistuksen yhteydessä tulisi varmistaa siten, että kiinteistösijoitustoiminta siirtyy yleensä elinkeinotoiminnan tulolähteeseen, jolloin siitä syntyviä tappioita kohdeltaisiin samoin kuin muita liiketoiminnasta kertyviä tappioita. Myös kiinteistöverotuksen veropohjaa tulisi uudistaa siten, että kiinteistöjen verotusarvot vastaavat paremmin niiden käypää arvoa.

SDP poistaisi yrittäjät epätasa-arvoiseen asemaan asettavat veropohjaa kaventavat vähennykset, kuten yrittäjävähennyksen ja metsälahjavähennyksen. Yrittäjiä tuetaan sen sijaan keventämällä pieni- ja keskituloisten yrittäjien sekä heidän työntekijöidensä ansiotuloverotusta. Lisäksi kaikkein pienimpien yrittäjien hallinnollista taakkaa kevennetään nostamalla arvonlisäverotuksen alarajaa 20 000 euroon. Arvonlisäverotuksen veropohjaa laajennettaisiin perimällä pankeilta ja muilta arvonlisäverosta sekä vakuutusmaksuverosta vapautetuilta rahoituslaitoksilta arvonlisäveroa rahoitustoimintaveron muodossa.

Verokilpailussa 2010-luvulla tapahtunut käänne mahdollistaa osaltaan edellä kuvatun veropohjien tiivistämisen. SDP vauhdittaa osaltaan kansainvälisen veronkierron ja verokilpailun hillintää muun muassa Suomen toimiessa EU:n puheenjohtajana loppuvuodesta 2019. SDP tukee kansainvälisiä veronkierron vastaisia toimia ja tukee periaatetta EU:n yhteisestä ja yhdistetystä veropohjasta (CCCTB) sekä yhteisöjen vähimmäisverokannasta. Uudistuksia valmisteltaessa Suomen tulee varmistaa, että veropohja on riittävän tiivis ja että Suomen etu otetaan kestävällä tavalla huomioon.

Kansainvälisen veronkierron ja harmaan talouden torjunta ovat keskeisessä roolissa veropohjan tiivistämisessä. SDP:llä on molemmista erilliset toimenpideohjelmat lähivuosille, jotka sisältyvät vero-ohjelman liitteisiin. Lähivuosina keskeistä on veronkiertodirektiivin kunnianhimoinen toimeenpano. Lisäksi valtion tulee käyttää omistajavaltaansa edistääkseen sitä, että sen suoraan tai välillisesti omistamissa yrityksissä ei harjoiteta aggressiivista verosuunnittelua. SDP:n harmaan talouden toimenpiteisiin sisältyvät sähköiset online-kassajärjestelmät toisivat Verohallinnon tuoreiden arvioiden mukaan jopa yli sadan miljoonan euron vuosittaisen verotuoton. Samalla

ne sekä alustatalouden alustoille kerätty tieto mahdollistavat tulevaisuudessa sen, että verotus on yhä laajemmin automatisoitua, jolloin yritysten ja viranomaisten toiminta tehostuu.

Verotusta tulee uudistaa ympäristön, talouden ja hyvinvoinnin kannalta kestävämpään suuntaan. Erityisesti ilmastonmuutos edellyttää lähivuosina kiireellisiä ja monipuolisia toimia. Verotuksessa on vuosittain kyse kymmenistä miljardeista euroista, joilla voidaan ohjata niin kuluttajien käyttäytymistä kuin yritysten tuotantopäätöksiä. On otettava käyttöön SDP:n vero-ohjelmassa kuvattu systemaattinen lähestymistapa, jossa arvioidaan verouudistusten ja nykyisten veroinstrumenttien vaikutus kestävään kehitykseen. Esimerkiksi arvonlisäverosta tulisi kehittää kestävää kehitystä tukeva veromuoto. Kestävään kuluttamiseen ohjaavana veromuotona se täydentää kestävään tuotantoon ohjaavia veromuotoja ja päästökauppaa. Lisäksi tulee varmistaa luonnonvarojen kestävä käyttö muun muassa ottamalla käyttöön kaivannaisten arvoon perustuva maltillinen kaivosrojaltivero. Näin Suomi saa kohtuullisen korvauksen kansallisvarallisuuden hyödyntämisestä ja siitä aiheutuvista riskeistä sekä kustannuksista.

SDP varmistaisi, ettei verotus aiheuta ongelmia etenkään pieni- ja keskituloisille. Tämä onnistuu tiivistämällä omistamisen veropohjaa ja säilyttämällä verotuksen progressiivisuus. Veronmaksu voi aiheuttaa tilapäisesti ongelmia esimerkiksi silloin, kun perittyä asuntoa ei ole mahdollista luovuttaa tai kiinteistövero on korkea suhteessa tuloihin. SDP helpottaisi veronmaksua vaikeissa tilanteissa antamalla mahdollisuuden lykätä veronmaksua joustavasti.

Verotuksen painopisteen siirtäminen omistuksiin tarkoittaa samalla, että etenkin työn verotusta kevennetään. Ansiotulo- ja kulutusverot kohdistuvat raskaimmin pieni- ja keskituloisiin. SDP:n ansiotuloveronkevennykset kohdistuisivat palkansaajien ohella eläkeläisiin ja yrittäjiin. Lisäksi ansiotuloverotuksen työtulotuella ulotettaisiin veronalennusten hyödyt myös niille alle 15 000 euroa vuodessa ansaitseville palkansaajille, jotka maksavat tällä hetkellä palkastaan veroina ainoastaan lakisääteisiä sosiaalivakuutusmaksuja. Heillä ansiotulovero voisi jäädä negatiiviseksi, jolloin käteen jäävä jopa kymmenien eurojen kuukausittainen lisätulo kannustaisi erityisesti keikka- ja osa-aikatöihin. Tämä auttaisi muun muassa nuoria, lapsia hoitaneita vanhempia ja hyväkuntoisia eläkeläisiä pääsemään osallisiksi työelämästä. Työtulotuki täydentäisi osaltaan palkkatukea ja työllistymissetelimallia, jossa työmarkkinatukea kohdennetaan palkkaamisen tueksi. Työtulotuki kytkeytyy myös SDP:n yleisturvaksi kutsuttuun laajempaan sosiaaliturvan uudistukseen.

4. Uudistetaan sosiaaliturva yleisturvan pohjalta

Sosiaaliturvasta on vuosien saatossa muodostunut monimutkainen ja vaikeasti hahmotettava kokonaisuus. Viime vuosina on tehty hyviä uudistuksia, jotka ovat vähentäneet turvan katveita ja parantaneet työn tekemisen kannusteita, mutta kaikkia ongelmia ei ole saatu korjattua.

Nykyinen sosiaaliturva ei enää kykene kaikissa tilanteissa vastaamaan riittävän hyvin yksilöllisten elämäntilanteiden ja moninaistuneen työelämän edellyttämään turvan tarpeeseen. Lisäksi sosiaaliturvan toimeenpano on liian usein auttamattoman byrokraattista ja vaikeaselkoista.

Näiden ongelmien korjaamiseksi SDP esitti keväällä 2018 yleisturvamallin. Kyseessä on digiajan malli, joka joustaa ihmisten elämäntilanteiden mukaan ja ottaa huomioon työelämän ja tek-

nologian muutoksen. Samalla kuitenkin mallin lähtökohtana on edelleen se, että toimeentulon ensisijainen lähde on työ, ja sosiaaliturva on syyperusteista ja vastikkeellista. Se auttaa kohdentamaan tukea niille, joilla sille on suurin tarve.

SDP:n yleisturvamallissa nykyinen pirstaleinen perusturva yhdistetään yhdeksi kokonaisuudeksi. Mallin yksinkertaisuus ja ennakoitavuus poistaa nykysosiaaliturvan viiveitä ja vaikeaselkoisuuden sekä tekee työn vastaanottamisesta helpompaa ja kannattavampaa. Mallin toimeenpanossa karsitaan byrokratiaa hyödyntämällä laajasti kansallista tulorekisteriä ja muita tietojärjestelmiä. Kokoamalla etuudet selkeäksi kokonaisuudeksi vähennetään ihmisten pompottelua luukulta toiselle.

Yleisturvaa on mahdollista saada kolmella tasolla: takuu-, yleis- ja aktiivitasolla. Takuutaso on viimesijainen ja tarveharkintainen turvan muoto. Takuutaso on kytketty tiiviisti palveluihin, jotka turvataan jokaiselle yksilöllisen tarvearvion pohjalta. Kohtuullisen kulutuksen kattava yleistaso on syyperusteinen etuus, jonka varassa ihminen selviytyy elämän eri tilanteissa, kuten työttömyyden, opiskelun, sairauden ja lapsen syntymän aikana. Se pitää sisällään sekä perustoimeentulon (perusosa) että ansiotuloihin suhteutetun, työnteolla ansaitun ansioturvan (ansio-osa). Aktiivitasolla ihmistä palkitaan nykyistä laajemmin erilaisista työmarkkina-asemaa parantavista toimista.

SDP:n yleisturvamallin perusajatuksena on luottamus ihmisiin. Yleisturvassa etuudet ja palvelut tukevat ihmisen työllistymistä. Epäoikeudenmukaisten rangaistusten, uhkausten ja karenssien sijaan työllistymistä tuetaan tarkoituksenmukaisilla ja oikein mitoitetuilla palveluilla sekä kannustavilla etuuksilla. Ihmisen laiminlyödessä velvoitteensa tai kieltäytyessä tarjotusta työpaikasta etuutta voidaan leikata, mutta se palautetaan ilman karensseja ihmisen noudattaessa velvoitteitaan järjestelmän piiriin.

5. Toteutetaan perhevapaauudistus heti

Nykyinen perhevapaajärjestelmä ei ole huomioinut perherakenteissa ja työelämässä tapahtuneita muutoksia. Sen seurauksena etenkin äidit ovat pitkiä jaksoja poissa työelämästä, mikä paitsi alentaa työllisyyttä myös vahvistaa naisten ja miesten välisiä palkkaeroja.

Perhevapaiden uudistaminen lasten ja perheiden ehdoilla on tehokas keino lisätä tasa-arvoa työmarkkinoilla ja parantaa samalla työllisyyttä. Perheet tarvitsevat nykyistä suurempaa joustoa vapaiden ja etuuksien käyttöön. Niiden on oltava yhtä toimivia kaikille perheille, sateenkaariperheistä ja yksinhuoltajista perinteisiin ydinperheisiin.

SDP julkaisi oman joustavan perhevapaamallinsa maaliskuussa 2017. Mallin ytimessä ovat yksilölliset ja joustavat vapaat kaikille perheille, naisten työurien tukeminen, paremmat mahdollisuudet isille lasten hoitoon ja mahdollisuus siirtää etuuksia myös muille kuin lapsen vanhemmille tilanteen ja perheen tarpeen mukaan.

SDP:n perhevapaamallissa kummallekin vanhemmalle taataan 3 kuukauden ansiosidonnainen vapaa. Sen lisäksi kuuden kuukauden osuus ansiosidonnaisesta vapaasta on mahdollista jakaa perheen itse valitsemalla tavalla vanhempien kesken. Lisäksi raskausrahalla taataan 28 päivän

korotettu tuki heti syntymän yhteydessä. Jos työtuloja ei ole ollut, etuudet maksettaisiin vähimmäismääräisinä, kuten nykyisinkin. Näiden lisäksi vanhemmat saavat jaettavakseen haluamallaan tavalla vuoden verran euromääräistä vanhempainrahaa, jonka voi halutessaan myös puolittaa, jolloin sitä maksetaan vastaavasti pidempään.

Jotta perhevapaauudistuksella tavoiteltavat työllisyyshyödyt toteutuvat käytännössä, sen tueksi tarvitaan toimivaa varhaiskasvatusta ja toimivaa työllisyyspolitiikkaa. THL:n selvityksen mukaan kaksi vuotta täyttäneitä lapsia kotona hoitavista äideistä yli puolet on vailla työpaikkaa. Työpaikan löytäminen on monille heistä vaikeaa. Siksi työllistymisen tueksi tarvitaan myös aktiivisen työvoimapolitiikan palveluita, kuten koulutusta.

Viisi investointia

1. Oppimismiljardi — varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin 250 miljoonaa/vuosi

Suomalaisen yhteiskunnan ja talouden menestys perustuu osaamiseen. Se edellyttää, että koulutukseen ja tutkimukseen panostetaan riittävästi kaikilla koulutusasteilla. Pitkällä aikavälillä koulutuspolitiikka on myös parasta eriarvoisuutta vähentävää politiikkaa.

Julkisen talouden suunnitelma sisältää yksittäisiä lasten, lapsiperheiden ja koulutuksen tukitoimia eri hallinnonaloilla, mutta ne eivät muodosta selkeää kokonaisuutta, jolla lasten ja nuorten hyvinvointi ja tasa-arvoiset oppimismahdollisuudet pystytään turvaamaan samanaikaisesti muiden elinikäisen oppimisen tavoitteiden kanssa. Riittävällä perusrahoituksella ja kehittämistyötä tukevalla lisärahoituksella voidaan parhaiten varmistaa varhaiskasvatuksen ja koulutuksen korkea laatu. Erilaisiin kehittämistarkoituksiin osoitettavat määrärahat tulee koota valtion talousarviossa nykyistä harvemmille momenteille, mikä mahdollistaa kehittämisrahoituksen myöntämisen suurempina ja vaikuttavampina erinä.

Koulutus- ja tiedesektorilla tarvitaan rohkeita, eteenpäin suuntaavia päätöksiä. Sosialidemokraatit haluavat, että nykyinen 9-vuotinen peruskoulu jatkuu saumattomasti 3-vuotisella toisella asteella, josta muodostuu oppivelvollisuus. Myös koulun aloitusta tulee joustavoittaa siten, että esiopetus on pääsääntöisesti kaksivuotista 5—6 vuotiaille, mutta koulun voi aloittaa 1—3 vuotta esiopetuksen aloittamisesta. Samalla varhaiskasvatuksen ryhmäkokoja on alennettava, subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus palautettava ja varhaiskasvatuksen maksut pitkällä aikavälillä poistettava kokonaan. Oppivelvollisuus- ja varhaiskasvatusuudistukset on kuvattu tarkemmin edellä.

Ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus ovat osa peruskoulutusta, jonka loputtua kaikilla on valmiudet jatko-opintoihin, läpi elämän jatkuvaan oppimiseen ja laaja yleissivistys. SDP haluaa, että oppivelvollisuuden päätyttyä kaikilla on vahvat kansalaistaidot, joiden avulla pärjääminen ja osallisuus muuttuvassa yhteiskunnassa on mahdollista.

Suomessa on yli 600 000 työikäistä, joiden osaaminen on pelkän peruskoulun varassa. Perusasteen varassa olevien työllisyysaste on 43 %. Toisen asteen koulutus puolittaa työttömyysriskin. Siksi tarvitaan pitkäjänteisiä toimenpiteitä ja koko aikuisväestöön suuntautuvaa ohjelmaa, ei ainoastaan kertaluonteisia panostuksia. Sosialidemokraatit haluavat, että nuorten aikuisten osaa-

misohjelmaa on jatkettava ja koko aikuiskoulutus on uudistettava tavalla, joka tukee elinikäistä oppimista ja tarjoaa siihen kaikille aidot mahdollisuudet.

Jatkuva oppiminen ja muuntokoulutus ovat suomalaisen koulutuspolitiikan polttavimpia kysymyksiä. Tästä huolimatta jatkuvaa ja elinikäistä oppimista edistävät toimenpiteet jäivät julkisen talouden suunnitelmassa pieniksi ja kunnianhimottomiksi.

Mikäli Suomi todella aikoo varautua työn murroksen ja väestön osaamisvajeen tuottamiin haasteisiin, olisi panostusten oltava suurempia eikä niitä tulisi rajata ainoastaan työvoimapula-aloille. Parempi tapa vastata osaajapulaan on lisätä resursseja myös korkeakoulujen perusrahoitukseen. Tarvitaan sekä tarkasti rajattuja toimenpiteitä, kuten täydennyskoulutusta työvoimapula-aloille, että laajempia toimia, jotka aidosti mahdollistavat korkeakoulujen omaehtoisen varautumisen työn murroksen luomiin koulutushaasteisiin.

Julkisen talouden suunnitelmassa ei esitetä uusia panostuksia tutkimukseen, vaan osaamiseen esitettävät panostukset suuntautuvat muihin kohteisiin. Tämä on hallituksen politiikan vakava puute. Korkealaatuisen tutkimuksen ja osaamisen kehittäminen on kuitenkin pitkäjänteistä toimintaa, johon toivottavasti panostetaan jatkossa.

Julkisen talouden suunnitelmassa viitataan korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vuoteen 2030 ulottuvaan visioon, jonka toimenpiteillä "korkeakoulutus ja tutkimus toimivat vahvemmin suomalaisen yhteiskunnan hyväksi". Yliopistoindeksin jäädyttäminen edelleen vuonna 2019 ei ole omiaan tuomaan edellytyksiä vision toteuttamiselle. Yliopistoindeksin palauttamisella olisi huolehdittu siitä, että yleisen kustannustason noususta ei aiheudu yliopistoille enää lisäleikkauksia. Myös yliopistojen pääomittaminen olisi ollut suuruusluokaltaan merkittävä päätös ja pitkäjänteinen ratkaisu yliopistojen rahoituspohjan vahvistamiseksi. Tutkimuksen riittävän rahoituksen ohella on varmistettava yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa tehtävän tutkimuksen riittävä taloudellinen riippumattomuus. Tämä on korkealaatuisen perustutkimuksen edellytys.

Korkeakoulut mitoittavat toimintansa olemassa olevien resurssien mukaisesti. Valtion on investoitava korkeakouluihin riittävästi, jotta Suomi tunnetaan myös tulevaisuudessa sivistyksestä, osaamisesta ja korkeimpaan osaamiseen perustuvista innovaatioista sekä niistä kumpuavasta menestyksestä ja hyvinvoinnista. Nyt tilanne näyttää erityisen haastavalta, kun käytännössä kaikki kilpailijamaamme lisäävät merkittävästi panostuksiaan tälle alueelle. Suomi ei saisi jäädä jälkeen vertailumaista.

Kansainväliset vertailut ovat jo pitkään osoittaneet, että Suomi on jäämässä jälkeen sekä nuorten että työikäisen väestön osaamisessa ja koulutustasossa. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2015 korkeimmin koulutettuja olivat 40—44-vuotiaat, joista 46 prosentilla oli korkea-asteen tutkinto. Ikäryhmässä 35—39-vuotiaat vastaava osuus oli 45 ja ikäryhmässä 30—34-vuotiaat enää 40 prosenttia.

Koulutustason nousu on Suomessa pysähtymässä. Samaan aikaan monissa muissa maissa kasvu jatkuu, joten Suomen suhteellinen koulutustaso muihin maihin nähden laskee. Vielä 2000-luvun alussa Suomi oli maailman koulutetuimpien kansakuntien joukossa, mutta nyt suhteellinen asema heikkenee nopeasti. Tämä kehitys tulee kääntää.

2. Maailmanvalloituksen panostus — aktiivinen ilmasto- ja elinkeinopolitiikka ja t&k-panostukset

Pidemmän aikavälin kasvun ja työllisyyden tukemiseen tarvitaan osaamis-, innovaatio- ja vientivetoisen kasvun vahvistamista sekä rakenteellisia uudistuksia. Nämä toimet ovat keskeisiä työllisyysasteen nostamiseksi lähemmäksi muiden Pohjoismaiden tasoa.

Pariisin ilmastosopimuksen tavoite ilmaston lämpenemisen pysäyttämisestä lähelle 1,5 astetta vaatii kaikilta mailta, myös Suomelta, lisää tekoja hiilidioksidipäästöjen vähentämisessä. Tämän hetken sitovat ilmastotoimet eivät ole riittäviä sovittuihin tavoitteisiin pääsemiseksi, ja uusilla toimilla on kiire. Uuden energiatehokkaan ja ilmastomyötäisen teknologian kehittäminen ja käyttöönotto Suomessa lisää vientimahdollisuuksiamme ja parantaa kansainvälistä kilpailukykyämme. Ilmastopoliittisesti välttämättömissä toimissa on kyse myös taloudellisista mahdollisuuksista, joihin on tartuttava.

Suomen talouskasvu perustuu jatkossakin ennen kaikkea osaamiseen, korkeasti koulutettuun työvoimaan ja korkeaan jalostusasteeseen. Tutkimuksella, osaamisen kehittämisellä ja innovaatioilla on keskeinen merkitys talouden uusiutumiskyvyssä. Tässä suhteessa julkisen talouden suunnitelmassa hallituksen olisi pitänyt tehdä rohkeampia ratkaisuja.

Suomen T&K&I-rahoituksesta yli kaksi kolmasosaa tulee yrityksistä ja loput valtiolta. Valtion osuus on viime vuosina laskenut selvästi, ja olemme jääneet verrokkitalouksien panostuksiin nähden huomattavasti jälkeen. Osittain tästä syystä myös yritysten T&K&I-panostukset ovat supistuneet. BusinessFinlandin rahoitusta hallitus lisäsi, mutta panostusten taso on silti riittämätön. Suomi on menettänyt asemansa innovaatiotoiminnan edelläkävijänä. Leikkaukset ovat olleet vuositasolla noin 140 miljoonaa euroa. Tavoitteena pitää olla, että Suomi saavuttaa vahvan aseman innovaatiopolitiikan edistäjänä. Business Finlandin T&K&I-määrärahojen tasokorotusten pitäisi olla suurempia ja pysyviä.

Nyt tarvitaan panostuksia uuden ajan elinkeino- ja teollisuuspolitiikkaan, jossa julkisella vallalla on vahva rooli strategisten tavoitteiden asettamisessa ja saavuttamisessa, läheisessä yhteistyössä yritysten kanssa. Lähtökohtana pitää olla uuden kasvun luominen, osaamispohjan vahvistaminen ja viennin perustan laajentaminen sekä viennin menestyminen. Oikeilla elinkeinopoliittisilla valinnoilla esim. energia-, meri- ja autoteollisuudessa sekä matkailussa on kyetty luomaan aitoa kansainvälistä kasvua ja menestystä, joka näkyy työllisyydessä ja verotuloissa.

Viennin hartioita tulee leventää niin teollisuuden toimialoilla kuin laajemminkin palveluviennin ja luovien liiketoimintamallien kautta. Suomi ei edelleenkään menesty suurien vientiprojektien kokonaisratkaisuiden toimittajana, koska aitoa toimintamallia ei ole olemassa. Business Finlandin toimintamallia tulee edelleen kehittää niin, että se kykenee toimimaan aitona ja vahvana linkkinä vientimarkkinoiden ja suomalaisten yritysten välillä. Sen tulee tuntea vientimarkkinoiden potentiaali ja auttaa suomalaisia yrityksiä hyödyntämään tämä potentiaali täysimääräisesti.

Suomen tulee asemoida itsensä uudelleen logistiselle maailmankartalle. Suomen maantieteellinen asema Aasian ja Euroopan välillä on osattava hyödyntää täysimääräisesti sekä kytkettävä Venäjä mukaan. Kun ennen olimme logistiikassa mertentakainen saari, tulevaisuudessa olemmekin

Aasian ja Euroopan logistinen solmupiste. Suomi ei ole onnistunut saamaan eurooppalaista väylärahoitusta (TEN-T) johtuen jo siitä tosiasiasta, että Suomessa ei ole valmiita suunnitelmia, joille hakea rahoitusta. Lisäksi liikennepolitiikka tulee Ruotsin tapaan nostaa koko valtioneuvoston tasolle — ei vain yksittäisen liikenne- ja viestintäministeriön vastuulle. Näin Suomen kanta tulee selkeästi esille ja menee läpi koko EU:n tasolla. Jäämeren rata kiinnostaa laajasti Eurooppaa ja on siksi hanke, jota pitää rohkeasti viedä eteenpäin.

Arktisen alueen mahdollisuuksia pitäisi edistää huomattavasti voimakkaammin. Suomen ei tule tyytyä kommentoijan rooliin, vaan sen tulee olla aktiivinen aloitteentekijä, ja arktisessa politiikassa Pohjoisen ulottuvuuden nostaminen uudestaan tärkeään roolin olisi toimiva osa aloitteellista Eurooppa-politiikkaa. Toimiva pohjoinen infrastruktuuri parantaa elinkeinoelämän kilpailukykyä sekä edistää kansainvälistymistä.

Hallitusohjelmassa on asetettu viiden prosentin tavoite innovatiivisten hankintojen osuudesta kaikista julkisista hankinnoista. Tavoite on hyvä, mutta tulevaisuudessa prosenttiosuuden tulee olla suurempi ja valtion pitää myös tukea esimerkiksi hankintayksikköjä tavoitteen saavuttamisessa. Innovatiivisilla hankinnoilla meillä on mahdollisuus luoda esimerkiksi parempia sosiaali- ja terveyspalveluita sekä terveellisempiä tiloja.

Pk-sektori vastaa yhä enenevässä määrin innovaatioista ja uusien työpaikkojen luomisesta Suomeen. Yhteiskunnan tulee tarjota pk-sektorin yrityksille tasapuoliset kilpailuolosuhteet sekä vakaa ja ennustettava kotimainen liiketoimintaympäristö, josta ponnistaa globaaleille markkinoille.

Parlamentaarisen yritystukityöryhmän tärkein anti on se, että ryhmä kykeni määrittelemään yksimielisesti yritystukien myöntämisen uudistetut kriteerit. Nämä kriteerit vastaavat myös SDP:n asettamia tavoitteita, ja nämä kriteerit antavat hyvän pohjan tehdä yritystukipäätöksiä jatkossa. Yritystukia tulee suunnata nykyistä enemmän säilyttävistä tuista uudistaviin, ja niiden tulee osaltaan tukea enemmän uusia investointeja ja investointipolitiikalle asetettuja tavoitteita.

3. Köyhyyden poistaminen — indeksikorotukset ja pienituloisten eläkeläisten sekä lapsiperheiden toimeentulon vahvistaminen

Hallituksen politiikka osuu kipeästi kaikkein pienituloisimpiin. Samaan aikaan poliittiset päätökset lisäävät suurituloisimpien tuloja, ja koulutuksesta sekä palveluista leikataan. Suomi on matkalla kohti syvenevää eriarvoisuutta. Se rapauttaa yhteishenkeä ja keskinäistä luottamusta ja luo monille epävarmuutta tulevasta. Tämän politiikan suunta on käännettävä. Politiikan on vahvistettava yhteiskuntamme vahvuuksia. Talouspolitiikan on oltava nykyistä oikeudenmukaisempaa.

Hallituskauden useat työttömyysturvan heikennykset eivät riittäneet hallitukselle, vaan se ajoi vuoden alusta varoituksista piittaamatta voimaan työttömyysturvan aktiivimallin, joka käytännössä tarkoittaa 4,65 %:n leikkausta vaikeimmassa asemassa olevien työttömien perusturvaan. Hallitus on myös irrottanut lapsilisän indeksistä ja jättänyt uudistamatta verotuksen lapsivähennyksen, jolla kompensoitiin aiempaa leikkausta lapsilisiin.

Vaikutuksiltaan laajin hallituksen pienituloisia kurjistavista linjauksista on ollut kansaneläkeindeksin jäädyttäminen. Se tarkoittaa, että pienimmät etuudet, kuten kansan- ja takuueläke, työ-

markkinatuki ja työttömyyspäiväraha sekä vähimmäismääräiset päivärahat eivät seuraa hintakehitystä vaan niiden ostovoima on edelleen vuoden 2015 tasolla. Esimerkiksi työttömän peruspäivärahan tulisi vuonna 2019 olla noin 725 euroa kuukaudessa, mutta jäädytyksen vuoksi se jää alle 700 euroon. Täyden kansaneläkkeen määrä on noin 629 euroa, kun se ilman jäädytystä olisi 655 euroa kuukaudessa vuonna 2019. Pienituloisimpien tilanteen heikkeneminen näkyy myös siinä, että asumistuen osuus vuokrasta on koko ajan pienentynyt. Useampia etuuksia saavien tilanne on suhteessa huonoin leikkausten kumuloituessa. Sairaus- ja lääkekustannukset lisäävät ongelmia. Useampi kuin joka kymmenes pienituloinen ikääntynyt on jättänyt menemättä lääkäriin rahan takia, kertoo THL:n tuore tutkimus.

Tuoreiden selvitysten mukaan myös kokemukset eriarvoisuudesta ja toimeentulon vaikeuksista ovat lisääntyneet. SOSTE ry on selvittänyt Sosiaalibarometrin kyselyllä kuntien sosiaali- ja terveysjohtajien ja sosiaalityöntekijöiden sekä Kelan johtajien näkemyksiä eriarvoisuudesta ja toimeentuloturvajärjestelmän kehittämisestä. Vastaajista selkeästi suurin osa katsoo hallituksen epäonnistuneen eriarvoisuuden vähentämisessä. Sosiaalityöntekijöiden avovastausten mukaan eriarvoisuuden kasvu johtuu työttömyydestä ja palveluiden heikentymisestä. Myös perusturvan indeksileikkaukset ovat syventäneet asiakkaiden köyhyyttä.

Myös eläkeläisten omat kokemukset toimeentulostaan vahvistavat käsitystä. Eläketurvakeskuksen tuoreen kyselytutkimuksen mukaan noin puolella eläkeläisistä oli vähintään jonkinasteisia toimeentulovaikeuksia. Vajaa puolet vastanneista (45 %) koki jonkinasteisia vaikeuksia kattaa tavanomaisia menojaan. Puolet (52 %) vastanneista kertoi, että heillä oli vähintään hieman vaikeuksia kattaa ainakin jokin välttämättömäksi katsottavista menoista. Kolmasosalle (33 %) ei jäänyt rahaa välttämättömyysmenojen jälkeen. (Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 3/2018.)

SDP on esittänyt vaihtoehtobudjeteissaan sosiaalietuuksien indeksikorotusten tekemistä normaalisti, pienituloisten eläkeläisten toimeentulon vahvistamista kansaneläkkeen ja takuueläkkeen noston avulla ja lisäksi useita muita vero- ja etuusmuutoksia, jotka vahvistavat pienituloisimpien toimeentuloa. Näiden ohella myös sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksuja on alennettava.

Ulosottoon joutuneiden aseman ja oikeusturvan yhdenvertaisuuden vahvistaminen

Moni suomalainen on ulosottokierteessä, ja moni heistä on paininut velkaongelmiensa kanssa jo 1990-luvun lamasta lähtien. Pitkäaikainen ulosotto rampauttaa koko perheen toiminnan, uhkaa syrjäyttää perheitä ja nostaa perustoimeentulotuen ja harkinnanvaraisten tukien määrää. Kyse on valtavista inhimillisistä kustannuksista, ja lisäksi ulosottoon joutuneiden kannusteet työllistyä ovat usein huonot.

Erityinen ongelma ovat ulosottoon menevät sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut. Vuonna 2017 lähes 320 000 sote-asiakasmaksua ja 36 000 varhaiskasvatusmaksua päätyi ulosottoon. Asiakasmaksulaki (11 §) sallii maksujen perimättä jättämisen ja alentamisen. Tätä mahdollisuutta käytetään liian harvoin. Lakia on täsmennettävä, jotta maksuja kohtuullistettaisiin aina, kun siihen on tarve. Muutos edistäisi myös tasa-arvoa palvelujen todellisessa saatavuudessa. Lisäksi maksujen tasoa on alennettava.

Ulosoton ongelmien kanssa painivien ihmisten toimeentuloa sekä mahdollisuuksia työllistyä ja yrittää tulee vahvistaa. Tällaisia toimia ovat esimerkiksi ulosottokaaren muuttaminen niin, että tosiasialliset mahdollisuudet selvitä veloista kasvavat, oikeusprosessien sujuvoittaminen, ulosoton suojaosuuden nostaminen edelleen, pikavippien korkokaton tarkentaminen, velkaneuvonnan lisääminen ja sosiaalisen luotottuksen lisääminen.

Julkisen talouden suunnitelmassa on kohdennettu maltillisesti lisärahoitusta talous- ja velkaneuvontaan, ulosotossa tehtävän velallisten neuvonnan tehostamiseen ja tuomioistuinkäsittelyjen nopeuttamiseen. Lisäykset ovat erittäin tarpeellisia, ja määrärahojen vahvistamista on jatkettava myös tulevina vuosina.

Ulosottoon liittyvät ongelmat liittyvät laajemmin oikeusturvan yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Julkisen talouden merkittävien leikkausten jälkeen tuomioistuimien ja oikeusministeriön hallinnonalan muiden virastojen ja laitosten määrärahatilanne on hyvin tiukka ja tiukkenee entisestään tulevina vuosina. Lakivaliokunta toi yksimielisessä lausunnossaan esiin huolen säästötavoitteiden vaikutuksista oikeusministeriön hallinnonalan toimijoiden toimintakykyyn sekä sen vaikutuksiin mm. kansalaisten oikeusturvaan. Riittämättömät resurssit sekä tuomioistuimissa että oikeusavussa heijastuvat oikeusturvan saatavuuteen, josta kärsivät eniten kaikkein heikoimmassa asemassa olevat ihmiset.

4. Aidosti aktiivinen työllistäminen — TE-palvelujen resurssit, palkkatuki, ulosottomuutokset

Aktiivisen työvoimapolitiikan resurssit ovat Suomessa paljon matalammalla tasolla kuin muissa Pohjoismaissa. Suhdanneluontoisen työttömyyden pienentyessä noususuhdanteen aikana kasvava osuus työttömistä on henkilöitä, joiden työllistymisen esteenä on jokin työmarkkinakelpoisuutta alentava tekijä. Tällaisessa tilanteessa oleva työtön tarvitsee tukea ja palveluita, pitkittyneen työttömyyden taustalla usein olevat moninaiset ongelmat eivät rankaisemalla ratkea.

Hallituksen linjana on ollut käsitellä työllisyysongelmaa työttömän motivaation puutteesta johtuvana ongelmana. Samalla kun aktiivisen työvoimapolitiikan resursseja on leikattu, on hallitus rakentanut työvoimapolitiikan aktiivimallin, jossa työttömän toimeentuloa voidaan leikata, vaikka hän olisi tehnyt parhaansa työllistyäkseen. Mallissa on järkeä vain, jos uskoo työttömyyden johtuvan suuressa määrin työhaluttomuudesta. Muutamasta kohua herättäneestä lehtiotsikosta huolimatta laajasta työhaluttomuudesta ei Suomessa ole mitään näyttöä.

Suomessa pitäisikin Australian mallin sijasta mennä työvoimapolitiikassa enemminkin pohjoismaiseen suuntaan. Henkilökohtainen ja tarvittaessa monialainen palvelu esimerkiksi Tanskan mallin mukaan tukisi ihmisiä haastavissa elämäntilanteissa, motivoisi ja kannustaisi. Samalla työvoimapolitiikan palveluita tulisi viedä paikalliselle tasolle. Työvoimapolitiikan erittäin menestyksekkäitä paikallisia ja kuntakokeiluja tulisi laajentaa valtakunnalliseksi malliksi sen sijaan, että lähdetään tuomaan toiminnaltaan kyseenalaisia ja pohjoismaiselle yhteiskuntamallille vieraita kokeiluja. Testaamattomat mallit ovat uhkapeliä työttömien hyvinvoinnilla ja kestävyysvajeella.

Paikalliselle tasolle jalkautetut työvoimapalvelut riittävillä henkilöresursseilla ja monialaisella tuella voitaisiin rakentaa kuntapohjaisesti erittäin toimiviksi havaittujen TYP-keskusten varaan. Palkkatuen käyttöä tulisi laajentaa yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa niin, ettei vaaranneta toisaalta työehtosopimusten mukaista työtä tai vääristetä kilpailua. Paikallisen yrityselämään kytkeytyneillä työvoimapalveluilla olisi myös parhaat edellytykset ohjata palkkatuen asianmukaista käyttöä.

Sosialidemokraatit ovat esittäneet palkkatuen käytön merkittäväksi lisäämiseksi Rinteen työllistymissetelimallin käyttöönottoa. Siinä työnhakija saisi työttömyysetuutensa työmarkkinatukea vastaavan osan käyttöönsä työllistymissetelinä. Tämä olisi nopea keino palkkatuen volyymin lisäämiseksi ja mahdollistaisi työpaikan löytämisen monille.

Työvoimapolitiikassa tarvitaan valtakunnallista strategista ohjausta työelämän nopeasti etenevien rakenteellisten muutosten hallitsemiseksi ja koska työvoimapolitiikka, oikein toteutettuna, on erittäin merkittävä suhdannepoliittinen työkalu. Strategian jalkauttaminen toimenpiteiksi on kuitenkin viisainta toteuttaa paikallisesti, koska kunnissa ja kaupungeissa on paras tietämys työssäkäyntialueen olosuhteista. Kunnissa ja kaupungeissa ihmiset voidaan kohdata ja heitä palvella henkilökohtaisesti.

Hallituksen valmistelema kasvupalvelumalli rikkoo työvoimapalvelut kahdesta suunnasta. Valtakunnallinen strateginen ohjaus uhkaa jäädä erittäin heikoksi, jos työvoimapalvelut työnnetään maakunnille ilman niille erityisesti osoitettua rahoitusta tai kannustinta hoitaa työvoimapolitiikkaa hyvin. Ruohonjuuritasolla yrityksille sysätty ja kasvavilla sanktiolla täydennetty palvelurakenne näyttää olevan tarkoitettu palvelemaan työvoimapalvelumarkkinoita enemmän kuin itse työttömiä. Vaarana on, että ollaan matkalla kohti ulkoistettuja konsulttitoimistojen halpapalveluita, joiden ennustettavasta toimimattomuudesta työttömiä sitten syyllistetään ja jolla seuraavaksi oikeutetaan uudet tiukemmat sanktiot työttömille.

5. Kasvun rakentaminen ja liikuttaminen — panokset työssäkäynnin infraan

Kaupungistuminen on globaali ilmiö, joka etenee myös Suomessa. Kaupungistuminen tarkoittaa tuottavuuden nopeampaa kasvua ja siten nopeampaa talouskasvua. Tälle kehitykselle on luotava vahvat edellytykset. Suomi tarvitsee kunnianhimoista yhdyskuntapolitiikkaa.

On varmistettava, että kasvaville alueille rakennetaan riittävästi asuntoja ja että alueiden sisäiset liikenneyhteydet toimivat tehokkaasti. Samalla on varmistettava, että alueet kytkeytyvät toisiinsa tehokkaan ja nopean raideverkoston avulla. Liikenteen ja asumisen pullonkauloista on päästävä eroon.

Työn kysynnän ja työntekijöiden nykyistä parempi kohtaaminen edellyttää koulutus- ja työllisyyspanostusten lisäksi nykyistä parempaa työvoiman liikkuvuutta. Työn perässä muuttamisen kynnystä on alennettava silloin, kun muuttaminen sopii ihmisen elämäntilanteeseen. Siinä tärkeä keino on asumisen kustannusten pitäminen kohtuullisena. Samalla työssäkäyntialueita on laajennettava ja kytkettävä yhteen raideliikenneinvestoinnein, huolehtien myös muun liikenneverkon toimivuudesta.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 1 /sd

Kaupunkiseutujen sisällä on panostettava yhdyskuntarakenteen tiiviyteen ja joukkoliikenteeseen ja kevyeen liikenteeseen. Kehittyvät viihtyisät kaupungit tuovat hyvinvointia ja mahdollistavat laadukkaan asumisen ja palvelut koko maassa.

Kasvukeskuksissa asumisen korkean hinnan suurin syy on, että asuntoja on liian vähän. Tärkein keino ongelman ratkaisemiseksi on kaavoituksen ja siten rakentamisen lisääminen. SDP:n vaihtoehdossa asumisen ja liikenteen pullonkaulojen purkamiseen tartutaan maankäytön, asumisen ja liikenteen aiesopimuksia (MAL) kehittämällä ja laajentamalla niiden käyttöä uusille kaupunkiseuduille. Tarvitaan pitkäjänteisiä, yli vaalikausien ylittäviä tavoitteita ja toimia monella sektorilla. Rakentamista voidaan lisätä, kun tonttimaata kaavoitetaan riittävästi. Valtio voi vaikuttaa asuntokaavoituksen määrään erityisesti MAL-sopimusten kautta.

SDP:n vaihtoehdossa asunto- ja liikennepolitiikka sidotaan tiiviimmin yhteen MAL-sopimuksilla. Maankäytön strategista suunnittelua vahvistetaan kaupunkialueilla niin, että rakennus- ja infrahankkeista voidaan suunnitella laajempia kuntarajat ylittäviä kokonaisuuksia. Valtio sitoutuu pitkäjänteisesti rahoittamaan liikennehankkeita, jotka vauhdittavat asuntorakentamista. Erityinen huomio on raidehankkeissa. Vastineeksi kunnat sitoutuvat lisäämään asuntokaavoituksen määrää ja huomioimaan erityisesti pyöräily- ja kävelymahdollisuudet kaavoituksessa.

MAL-sopimuksissa tulee kohdistaa entistä enemmän huomiota terveyttä ja kestävää kehitystä tukevien liikkumismuotojen edistämiseen kaavoituksella. Kun valtio edellyttää tonttitarjonnan lisäämistä, kuntien tulee edellyttää rakennuttajilta enemmän kohtuuhintaista asuntotuotantoa. Lisäksi lähtökohtana tulee olla, että kunnissa on asuntokaavoitettua rakentamatonta maata viiden vuoden tarpeisiin. MAL-sopimuksia tulee solmia jatkossa myös uusien kaupunkiseutujen kanssa.

Liikenneväylien uudet kehittämisinvestoinnit ovat olleet tällä hallituskaudella lähes jäissä. Tuottavuuden kasvun ja kilpailukyvyn kannalta tilanne on kestämätön. Väyläverkon investointitasoa on välttämätöntä nostaa nykyisestä. Samalla väyläpolitiikkaa on kehitettävä pitkäjänteisemmäksi ja ennakoitavammaksi. Sen kannalta on erityisen tärkeää, että suunnittelu ja rahoitus ovat yli vaalikausien menevää ja perustuvat parlamentaarisen työryhmän suosittamaan 12-vuotiseen jaksoon. Se helpottaa myös EU:n TEN-T-tukien hakemista ja saamista.

Liikenneverkon korjausvelan kasvun pysäyttämiseen vuosina 2016—2018 suunnattu lisärahoitus on päättymässä vuoden 2018 lopussa. Hallituksen kehyspäätöksen mukaan perusväylänpidon rahoitus olisi julkisen talouden suunnitelman alkuvuosina noin 1 miljardi euroa vuodessa, mikä tarkoittaa noin 400 miljoonan pudotusta verrattuna vuoteen 2018. Perusväylänpidon rahoitus nousisi kehyksessä 1,3 miljardiin euroon vasta vuonna 2022. Parlamentaarisen työryhmän yksimielisen esityksen mukaan perusväylänpidon rahoitusta tulisi nostaa 300 miljoonaa euroa vuodessa myös julkisen talouden suunnitelman alkuvuosina, jotta korjausvelka ei kääntyisi jälleen kasvuun. Perusväylänpidon rahoituksen on oltava ennakoitavaa ja pitkäjänteistä, eikä siinä tulisi tapahtua suuria vuosittaisia vaihteluita.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 1 /sd

Kulttuurin rahoitusta on vahvistettava

Kulttuurin VOS-uudistusta valmisteltiin pitkään, mutta valitettavasti hallitus jätti tämänkin asian puolitiehen. Hallitus päätti uudistaa museoiden ja esittävän taiteen ns. vapaiden ryhmien rahoituksen, mikä on tietysti tärkeä edistysaskel, mutta siihen osoitettu rahoitus ei vastaa tarpeita. Kokonaisuudistus jää myös vajaaksi, koska teattereita ja orkestereita ei otettu mukaan uudistukseen. Kulttuurin VOS-uudistus on toteutettava kokonaisuudessaan ja sille tulee osoittaa riittävä rahoitus eli 20—40 miljoonaa euroa. Uudistus on toteutettava tavalla, joka turvaa eri kulttuurimuotojen riittävät toimintaedellytykset koko maassa. Toimivat teatterit, orkesterit ja muut kulttuuripalvelut ovat tärkeitä henkisen hyvinvoinnin ja sivistyksen kannalta, ja lisäksi ne ovat tärkeitä paikallisen työllisyyden ja elinkeinoelämän kannalta ympäri maata.

Hyvitysmaksusta ollaan kehyksessä vähentämässä 2 miljoonaa euroa. Tätä ei voida hyväksyä, vaan hyvitysmaksua on kehitettävä pitkäjänteisesti niin, että se turvaa tekijöiden asianmukaiset korvaukset. Jo nykyinen 11 miljoonan euron hyvitystaso on riittämätön. Luovan talouden hyvinvoinnin ja kehittämisen turvaamiseksi taiteilijoille ja tekijöille on taattava riittävä korvaus, kun teoksia ja lähioikeuksien suojan kohteita kopioidaan yksityiseen käyttöön tekijänoikeuslaissa säädetyn rajoituksen nojalla.

Luonnon monimuotoisuudesta on huolehdittava

Suomen metsäluonto köyhtyy jatkuvasti. Suomi on sitoutunut pysäyttämään vuoteen 2020 mennessä Suomen luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen, vähentämään luonnon monimuotoisuuteen kohdistuvia paineita ja pitämään huolta luonnonvarojen kestävästä käytöstä. METSO-ohjelman kautta kanavoitu suojelutoiminta on ollut tehokas ja suosittu keino suojella yksityisessä omistuksessa olevia metsiä.

METSO-ohjelman rahoitusta leikattiin tämän hallituskauden alussa tuntuvasti, ja sittemmin leikkauksia on hieman paikattu. Leikkaukset ovat tarkoittaneet yksityisessä omistuksessa olevien metsien suojelun vähenemistä. Suojelutavoitteesta ei pidä tinkiä, ja määrärahat on nostettava nopeasti viime hallituskauden tasolle.

Vaelluskaloja tulee suojella

Vaelluskalojen kulkua tulee edistää kalatiestrategian mukaisissa kohteissa ympäri Suomea. Voimayhtiöiden vastuuta uhanalaisten vaelluskalakantojen vahvistamisesta tulee lisätä. Kalatalousvelvoitteita puuttuu ainakin noin 50 voimalaitoksen vesiluvista, ja olemassa olevienkin velvoitteiden toimeenpano ontuu. Myös vesilain uudistuksen valmistelu on aloitettava, jotta myös voimayhtiöiden vastuuta kalakantojen suojelusta voidaan lisätä.

Kansallispuistojen korjausvelan purkaminen aloitettava

Metsähallituksen luontokohteiden suosio ja kävijämäärät ovat kasvussa. Suomen matkailulle puhdas luonto ja hyvin hoidetut kohteet ovat kilpailuvaltti, mitä tulee vaalia. Nykyisellään luontopalvelujen rahoitus ei riitä kattamaan investointitarpeita kansallispuistoissa, valtion retkeilyalu-

eilla ja historiallisesti merkittävissä kohteissa. Korjausvelan vähentämiseksi on laadittava pitkäkestoinen ohjelma, ja sen rahoitus on turvattava.

Kohti tulevaisuusorientoitunutta budjetointia

Sosialidemokraattien talouspoliittinen linja korostaa yhteiskunnallisten investointien merkitystä. Kyse on siitä, että investoinnit hyvinvointiin, koulutukseen, sivistykseen ja ympäristöön vahvistavat yhteiskunnan rakenteita ja taloudellista toimeliaisuutta. Se on perusedellytys korkealle työllisyydelle ja yhteiskunnan eheydelle. Ne ovat puolestaan välttämättömiä edellytyksiä julkisen talouden kestävyydelle: julkinen talous on vahva, kun työllisyys on korkea ja yhteiskunnallisten ongelmien korjaamisen kustannukset pysyvät alhaisina.

Tavanomaisen, kohtuullisen lyhyen aikavälin päähän katsovan budjettisuunnittelun korostuessa edellä kuvattu investointinäkökulma jää helposti liian vähäiselle huomiolle. Lisäksi johdonmukainen ja riittävän kauas tulevaisuuteen katsova politiikka tarvitsee suunnittelun tueksi monipuolisempia mittareita ja vaikutusarvioita, kuin mitä nyt yleensä käytetään.

Tulevaisuusvaliokunta totesi yksimielisessä lausunnossaan, että julkisen talouden suunnittelua on kehitettävä niin, että samalla, kun arvioidaan julkishallinnon panosten suhdetta bruttokansantuotteen kasvuun, on myös erotettava julkiset investoinnit ja julkishallinnon juoksevat kulut toisistaan. Edelleen valiokunnan mukaan näitä kahta menoluokkaa - julkisia investointeja ja julkishallinnon juoksevia kuluja — tulee käsitellä julkisen talouden suunnitelmassa ja vuosittaisissa talousarvioissa eri tavalla.

Oleellista tässä on se, että lyhyen aikavälin budjettikäytännöt eivät saa estää tai vaikeuttaa pitkällä aikavälillä vaikuttavien investointien toteuttamista. Tämä koskee niin hyvinvointi-, sivistyskuin infrainvestointeja ja kaikkia muita kauaskantoisia politiikkatoimia. Erityisesti se koskee ilmastonmuutoksen torjuntaa.

Edellä kuvatun lisäksi tulevaisuusvaliokunnan mukaan tarvitaan ilmiöpohjaisen budjetoinnin kehittämistä ja kokeilua niin, että sillä edistetään politiikkajohdonmukaisuutta sekä kokonaisuuden ymmärtämistä ja hallintaa koko valtiontaloudessa. Ilmiöpohjaisen budjetoinnin kehittäminen voi edellyttää valtionhallinnolta myös uusia poikkisektoraalisen johtamisen innovaatioita.

Sote-uudistus sisältää valtavia taloudellisia riskejä

Hallitus on yhä runnomassa läpi esityksiään sote- ja maakuntauudistukseksi. Uudistus lisäisi varsinkin käynnistysvaiheessa merkittävästi sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia. Esitys aiheuttaisi massiiviset välittömät muutoskustannukset, jotka syntyisivät väistämättä ja jäisivät osittain pysyviksi. Lisäksi valinnanvapausmalli loisi paineita kustannusten kasvuun. Samaan aikaan mekanismit tavoiteltujen säästöjen aikaansaamiseksi ovat heikot.

Kasvavia kustannuksia ei ole kuitenkaan huomioitu esitetyssä rahoituslaissa, eikä sitä varten ole varattu rahoitusta julkisen talouden suunnitelmassa. Muutoskustannusten vuoksi maakunnat joutuisivat vakaviin taloudellisiin vaikeuksiin heti niiden aloittaessa vuonna 2020.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 1 /sd

Alkuvaiheessa kustannuksia syntyy palkkojen, palvelujen ja asiakasmaksujen harmonisoinnista, hallinnosta, ICT:stä ja kiinteistöistä sekä julkisen tuotannon sopeuttamisesta (alasajosta) yksityisen tuotannon kasvaessa. Yksin palkkaharmonisoinnin kustannuksiksi on arvioitu 700—1 000 miljoonaa euroa. Uudenmaan maakunnan alustavien laskelmien mukaan muutoskustannukset olisivat pelkästään Uudellamaalla uudistuksen ensimmäisenä vuotena mittaluokaltaan noin 300 miljoonaa euroa. Merkittävä osa näistä muutoskustannuksista jäisi pysyviksi (esim. palkkaharmonisaatio).

Yksityisen tuotannon nopea kasvu tarkoittaisi supistamistarvetta julkisesti tuotetuissa palveluissa. Ylituotannon purkaminen nopeasti ja samalla hallitusti olisi vaikeaa. Paitsi että siihen liittyy kustannuksia, tarkoittaa se irtisanomisia ja epävarmuutta henkilöstön näkökulmasta.

Lisäksi merkittävä joukko nykyisin pääosin yksityisesti rahoitettujen palvelujen käyttäjistä siirtyisi julkisesti rahoitettujen palvelujen käyttäjiksi maakunnan rahoittamien palvelujen piiriin. Siirtymää tapahtuisi nykyään yksityisesti tuotetuista ja Kelan sairaanhoitokorvauksilla osittain korvatuista palveluista (ml. suun terveydenhuolto), kuntoutuksena korvatuista palveluista ja työterveyshuollon sairaanhoidosta. Erityisesti 1,8 miljoonan työntekijän terveyspalveluita rahoittaville työnantajayrityksille syntyy voimakas kannustin siirtää maksurasituksensa sote-keskuksille. Erään asiantuntija-arvion mukaan edellä mainitut palvelut ja mahdolliset siirtymät muodostavat mittaluokaltaan 1,5—2 miljardin suuruisen harmaan vyöhykkeen, jossa syntyvät kustannukset ja niiden kattaminen jää hallituksen esityksissä täysin auki.

Muutosvaiheen kustannusten lisäksi hallituksen esittämän valinnanvapausmallin mikrotason kannusteet luovat paineita kustannusten kasvuun. Kustannuspaineita luovat riskit liittyvät erityisesti kilpailun puutteeseen, suoran valinnan palveluntuottajien kustannusten ulkoistukseen maakunnalle, asiakkaiden valikointiin, palveluverkon hallintaan ja sote-integraation puutteelliseen toteutumiseen sekä markkinoiden hallitsemattomaan avaamiseen. Asiantuntijakuulemisissa on noussut laajasti esiin, että valitussa mallissa on vaarana kustannuskehityksen karkaaminen käsistä ja että julkisen sektorin mahdollisuus ohjata koko palvelukokonaisuutta on kaventumassa selvästi.

Hallitus ei ole kyennyt pyynnöistä huolimatta esittämään edes karkeaa arviota edellä kuvatuista kustannuksista, niiden ajoittumisesta ja niiden edellyttämästä rahoituksesta. Niihin ei ole myöskään varattu rahoitusta valtiontalouden kehyksissä maakuntien aloitusvuodesta 2020 eteenpäin. On ilmeistä, että uudistuksen toteuttaminen esitetyllä tavalla edellyttäisi maakuntien rahoituksen tuntuvaa korottamista verrattuna julkisen talouden suunnitelmassa varattuun rahoitukseen.

Maakuntien rahoituksen yleiskatteisuus uhkaa johtaa rahoitusvajeeseen muissa kuin sote-palveluissa. Maakunnat saisivat pääosan tuloistaan yleiskatteisena valtionrahoituksena, eli maakunta voisi vapaasti päättää, mihin tehtäviin se rahansa käyttää.

Koska sote-palvelujen rahojen riittävyyteen kohdistuu merkittäviä paineita, on ilmeistä, että maakunnan muiden tehtävien rahoitus tulee kärsimään. Maakunnalla on suuri houkutus käyttää yleiskatteista rahoitusta soteen laskennallisia kustannuksia enemmän, ja tämä raha on pois muista tärkeistä tehtävistä. Tällöin esimerkiksi työllisyyspalvelujen, luonnonsuojelun ja ympäristönhoidon rahoitus tulee väistämättä kärsimään.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 1 /sd

Perusteellisesti uudistuksen taloudelliset riskit on käyty läpi valtiovarainvaliokunnan lausunnossa VaVL 5/2018 vp ja siihen jätetyssä oppositiopuolueiden yhteisessä eriävässä mielipiteessä.

Julkisen talouden suunnitelmassa varattu rahoitus maakunnille ei ole realistisella tasolla, hallitus sysää rahoitusongelmat seuraavalle vaalikaudelle

Sote- ja maakuntauudistus siirtäisi sote-menot kokonaisuudessaan valtiontalouden kehysmenettelyn piiriin. Kyse on merkittävästä rakenteellisesta muutoksesta ja merkittävästä muutoksesta kehyksen tasoon. Jo tässä vaiheessa on täysin selvää, että kehykseen maakunnille varattu rahoitus on kaukana tiedossa olevista kustannuksista.

Kehykseen varattu rahoitus maakunnille noudattaa lähtökohtaisesti maakuntien rahoituslaissa hallituksen esittämää. Sote-menojen osalta maakuntien rahoituksen taso määräytyisi alkuvaiheessa uudistusta edeltävien kustannusten mukaan, ja sitä korotettaisiin vuosittain rahoituslaissa esitetyn indeksikorotuksen mukaisesti.

Maakuntien rahoituslain indeksikorotusten mukainen rahoitusura merkitsisi hallituksen asettaman 3 miljardin euron kustannustenhillintätavoitteen toteutumista vuoteen 2029 mennessä. Asiantuntijat ovat pitäneet tavoitetta epärealistisena.

Kehyksiin varatussa maakuntien rahoituksessa ei ole lainkaan huomioitu uudistuksen merkittäviä muutoskustannuksia. Edellä on kuvattu, kuinka uudistukseen liittyy miljardiluokan kustannuspaineet, joiden suuruutta hallitus ei edes pysty arvioimaan.

Valtiovarainministeriön kevään 2018 maakuntatalouden teknisen ennusteen mukaan maakuntatalouden lähtökohtainen alijäämä on n. 1 miljardi euroa vuonna 2020. Saadun selvityksen mukaan alijäämä jopa hieman kasvaisi myöhempinä vuosina. Arviossa ei ole huomioitu uudistuksen muutoskustannuksia, joiden kuitenkin tiedetään olevan heti alkuvaiheessa satoja miljoonia tai enemmän. Näin ollen maakuntien alijäämä olisi todellisuudessa nyt ennustettua suurempi.

VM:n ennusteen mukainen alijäämä syntyy erityisesti meneillään olevista suurista sairaalainvestoinneista, jotka olisivat maakuntien tilakeskuksen vastuulla. Tilakustannukset tulevat kuitenkin lopulta maksettaviksi vuokrina maakuntien budjeteista, koska tilakeskus saa tulonsa maakuntien maksamina vuokrina. Lisäksi maakuntien talous on ennusteessa alijäämäinen myös ennen investointimenoja.

Näin ollen on ilmeistä, että kehyksiin varattu rahoitus maakunnille ei ole realistisella tasolla. Tiedossa olevien kustannusten ja kehyksiin varatun rahoituksen väliin jää miljardiluokan aukko. Maakunnat joutuisivat vakaviin taloudellisiin vaikeuksiin heti niiden aloittaessa. On täysin vastuutonta esittää maakuntien rahoitukseen sellaista kehystasoa, joka tiedetään etukäteen riittämättömäksi. Kyse on viime kädessä koko valtion kehysmenettelyn uskottavuudesta.

Hallitus siis sysää sote-rahoituksen riittämättömyyden ongelman seuraavalle vaalikaudelle. Tämä on täysin vastuutonta julkisen talouden hoitoa: hallitus tekee uudistuksen, josta syntyy miljardiluokan kustannukset, mutta se ei kykene arvioimaan näitä kustannuksia eikä varaa niille lainkaan rahoitusta valtiontalouden kehyksessä. Sen sijaan hallitus mitoittaa valtiontalouden kehyk-

set täysin epärealistiselle ja alimitoitetulle tasolle. Eduskunta ei voi hyväksyä näin leväperäistä julkisen talouden hoitoa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus muuttaa talouspolitiikan suuntaa ja tarkistaa julkisen talouden suunnitelman peruslinjaansa eriarvoisuutta vähentäväksi ja kasvun pitkän aikavälin edellytyksiä tukevaksi. Eduskunta edellyttää myös, että hallitus korjaa linjaansa ja tasapainottaa julkista taloutta sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla sekä lisäämällä tuloja että vähentämällä menoja.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa työllisyyttä tukevia rakennemuutoksia oikeudenmukaisella, luottamusta herättävällä ja eriarvoisuutta sekä epävarmuutta vähentävällä tavalla.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus uudistaa varhaiskasvatusta pienentämällä ryhmäkokoja, palauttamalla subjektiivisen oikeuden varhaiskasvatukseen ja alentamalla varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja edelleen.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus nostaa oppivelvollisuusikää ja tekee toisen asteen koulutuksen aidosti maksuttomaksi.

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus aloittaa perhevapaauudistuksen valmistelun välittömästi.

6. Eduskunta edellyttää, että hallitus aloittaa välittömästi sosiaaliturvauudistuksen valmistelun yleisturvamallin pohjalta.

7. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy välittömästi valmistelemaan työllisyyttä ja kestävää kehitystä tukevaa verouudistusta, jonka tavoitteena on varmistaa julkisen talouden kestävä rahoitus oikeudenmukaisella tavalla siten, että veropohjat ovat tiiviitä, verokannat kohtuullisia ja verotuksen painopiste siirtyy työn verotuksesta omistamisen verotukseen.

8. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy välittömästi sekä kansallisiin että kansainvälisen tason toimiin, jotka vähentävät talousrikollisuutta, veronkiertoa sekä aggressiivista verosuunnittelua.

9. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii kulttuurin riittävästä rahoituksesta ja toteuttaa vireillä olevan valtionosuusuudistuksen riittävin resurssein.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 1 /sd

10. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi talouspoliittisen linjansa vaikutukset eri väestöryhmien elämän ja tulonjakovaikutusten kannalta niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä.

11. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa aktiivisen työvoimapolitiikan, nuorten aikuisten osaamisohjelman ja nuorisotakuun tehokkaan toteuttamisen edellyttämät määrärahat.

12. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy välittömästi valmistelemaan aktiivisen työvoimapolitiikan uudistusta, jossa kunnat saavat aikaisempaa suuremman vastuun työllisyyden hoidosta ja kunnille turvataan myös tähän tarvittavat voimavarat. Riittävät työllisyysmäärärahat tulee turvata eri puolilla Suomea.

13. Eduskunta edellyttää, että hallitus aloittaa välittömästi aikuiskoulutuksen uudistamisen.

14. Eduskunta edellyttää, että otetaan käyttöön ns. Rinteen mallin mukainen työllistämisseteli.

15. Eduskunta edellyttää, että käynnistetään nopeasti pitkäaikaistyöttömien vähentämiseen tähtäävä ohjelma.

16. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin homekoulujen, kirjastojen ja päiväkotien korjaamiseksi.

17. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy välittömästi valmistelemaan asunto- ja infrastruktuuripolitiikan merkittävää tehostamista kohtuuhintaisen asuntotuotannon lisäämiseksi ja merkittävien liikennehankkeiden käynnistämiseksi erityisesti kasvukeskuksissa.

18. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruuttaa epäoikeudenmukaisimmat ja jo valmiiksi heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin kohdistuvat tulonsiirtojen leikkaukset ja maksujen korotukset.

19. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruuttaa Suomen tulevaisuudelle tuhoisat koulutukseen ja tutkimukseen liittyvät leikkaukset sekä ryhtyy välittömästi toimiin tutkimus- ja tuotekehitysmenojen laskevan trendin kääntämiseksi. Suomen talouden osaamis- ja innovaatiopohjaa on vahvistettava.

20. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin julkisen sektorin lomarahojen maksamiseksi normaalisti.

21. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin koko väestön koulutus- ja osaamistason nostamiseksi.

22. Eduskunta edellyttää, että koulutuksen alueellinen saatavuus ja laajuus turvataan eri puolilla Suomea.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 1 /sd

23. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa sosiaali- ja terveyspalvelu-uudistuksen niin, että terveys- ja hyvinvointierot kaventuvat, palveluiden yhdenvertaisuus toteutuu ja palveluiden tuottamisen ensisijainen vastuu on julkisella sektorilla, jota yksityinen ja kolmas sektori täydentävät. Palveluintegraatio on uudistuksessa turvattava niin, että kustannusten hillintä on mahdollista kansalaisten yhdenvertaisuutta vaarantamatta.

24. Eduskunta edellyttää, että hallitus huomioi kaikki sote-uudistuksen kustannukset asianmukaisesti valtiontalouden kehyksessä eikä tuo eduskuntaan toistamiseen päätöstä liian alhaisesta kehystasosta tiedossa oleviin kustannuksiin nähden.

25. Eduskunta edellyttää, että hallitus nostaa kierto- ja jakamistalouden sekä palvelusektorin kehittämisen elinkeinopolitiikan strategisiksi hankkeiksi.

26. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa aktiivisemman roolin arktisen alueen politiikan kehittämisessä.

Helsingissä 20.6.2018

Timo Harakka sd
Pia Viitanen sd
Johanna Ojala-Niemelä sd
Maria Tolppanen sd

VASTALAUSE 2 /vihr

Perustelut

Vihreä eduskuntaryhmä yhtyy hallituksen julkisen talouden suunnitelmassa ja talousvaliokunnan lausunnossa todettuun tilannekuvaan, että aiempiin arvioihin nähden selvästi nopeampikaan kasvu ei riitä poistamaan julkisen talouden kestävyysvajetta. Nyt olisi oikea hetki tehdä tarvittavat rakenteelliset uudistukset julkisen talouden tasapainottamiseksi.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistus uhkaa tavoitettaan vastaan lisätä kustannuksia, jotka myös koituvat tulevien sukupolvien maksettaviksi. Julkisen talouden suunnitelma nojaa edelleen siihen ajatukseen, että sote-uudistus tuottaa kolmen miljardin euron säästöt julkiseen talouteen, mutta sille ei ole vielä esitetty pitäviä perusteluita.

Valittu politiikka on ongelmallista nykynuorten ja tulevien sukupolvien kannalta. Leikkaukset koulutuksesta eri tasoilla heikentävät mahdollisuuksia pärjätä tulevaisuuden työelämässä. Perhevapaiden uudistuksen lykkääntyminen pitää nuoria naisia pois työelämästä.

Elämme tällä hetkellä noususuhdannetta, mutta leikkaamme edelleen kaikista köyhimmiltä niin kotimaassa kuin globaalistikin. Indeksijäädytykset leikkaavat pienituloisilta myös ensi vuonna ja kehitysyhteistyön määrärahat pysyvät alhaisella tasollaan. Talouden kasvun tulisi koskettaa kaikkia, ja kasvun hedelmät tulisi jakaa tasaisemmin. Leikkauksia ei tule tehdä enää yhteiskunnan heikoimmilta.

Tehottomia ja ympäristölle haitallisia yritystukia, joita maksamme laskutavasta riippuen neljästä kahdeksaan miljardia euroa vuosittain, olisi viimein tullut leikata. Näin ei kuitenkaan tehty, vaikka työ- ja elinkeinoministeriön mukaan vain kymmenesosa tuistamme on taloutta uudistavia eli sellaisia, jotka tukevat kilpailukykyämme pitkällä aikavälillä. Fossiilisen energian tukeminen koituu tulevien sukupolvien maksettavaksi paitsi julkisen velan myös ympäristövelan muodossa. Nyt olisi ollut aika leikata ympäristölle haitallisista tuista ja suunnata osa niistä uudelleen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimiin sekä ilmastonmuutoksen torjumiseen.

Koulutus ja osaaminen

Hallitus on kohdistanut tällä kaudella kohtuuttomia leikkauksia koulutukseen ja tutkimukseen. Julkisen talouden suunnitelma sisältää kuitenkin joitakin panostuksia, joskin ne ovat riittämättömiä paikkaamaan rahoitusvajetta kaikilla koulutusasteilla.

Suomen asema osaamisen, koulutuksen ja tutkimuksen kärkimaana on heikentynyt. Osa kunnista on pystynyt paikkaamaan hallituksen tekemät leikkaukset, mutta osa on joutunut toteuttamaan ne sellaisinaan ja vähentänyt lähiopetusta sekä rajannut lasten pääsyä varhaiskasvatukseen. Tutkimustulokset osoittavat, että laadukas varhaiskasvatus tasaa oppimiseroja ja lisää koulutuksellista tasa-arvoa. Hallituksen tekemä subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaus sekä ryhmäkokojen kasvattaminen ovat omiaan heikentämään koulutuksellista tasa-arvoa ja varhaiskasvatuksen laatua. Riittävällä henkilöstömitoituksella ja riittävän pienillä ryhmäkoilla varmistetaan se, että

kasvattajilla on riittävästi aikaa lasten kasvun tukemiseen ja ohjaamiseen. Jokaisella lapsella tulisi olla oikeus varhaiskasvatukseen riippumatta vanhempien työtilanteesta.

Koulutusleikkaukset eriarvoistavat myös perusopetusta, sillä opetusta on vähennetty 32 prosentissa kuntia vuonna 2016. Erot opetustuntien määrissä saattavat olla jopa puoli kouluvuotta yhdeksän vuoden aikana. Koulutuksellisen tasa-arvon, opiskelumahdollisuuksien ja laadukkaan koulutuksen turvaamiseksi kaikkien koulutusasteiden rahoitusta on lisättävä merkittävästi. Korkeakoulujen indeksijäädytykset on peruttava välittömästi.

Parhaillaan on käynnissä visiotyö, jossa määritellään korkeakoulutuksen ja tutkimuksen tavoitetila vuoteen 2030. Vision tavoitteena on vahvistaa elinikäistä oppimista ja nostaa kansalaisten koulutustasoa. Visiossa Suomi halutaan pitää teknologian ja tutkimuksen edelläkävijänä. Korkeakoululeikkaukset ovat kuitenkin pahasti ristiriidassa korkeakouluvision tavoitteiden kanssa ja haittaavat vision toteuttamista. Laadukkaan tutkimuksen ja korkeakoulutuksen takaamiseksi rahoituksen pitkäjänteisyys on keskeistä. Suomi on keskeisistä verrokkimaista (esimerkiksi Ruotsi ja Norja) ainoa, jonka tutkimusrahoitusta on vähennetty viime vuosina rajusti sekä absoluuttisesti että suhteessa BKT:hen.

Ennennäkemättömät leikkaukset ammatilliseen koulutukseen ovat johtaneet henkilöstön, resurssien ja lähiopetuksen vähenemiseen, mikä vaarantaa ammattillisen koulutuksen opetuksen ja yhdenvertaisuuden. Ammatillisen koulutuksen 15 miljoonan euron lisärahoitus on riittämätön paikkaamaan hallituksen 190 miljoonan euron leikkauksen aiheuttamaa vajetta.

Ainoastaan riittävän rahoituksen avulla voimme taata jokaiselle tasa-arvoisen mahdollisuuden kouluttautua. Tasa-arvoisen koulutuksen turvaaminen edellyttää aidosti maksutonta toista astetta. Ehdotettu opintorahan oppimateriaalilisä on pieni edistysaskel, mutta ei ratkaise opiskelijoiden taloudellista ahdinkoa, joka liian usein johtaa koulutuksen keskeyttämiseen. Opiskelijoiden materiaalikustannukset ajoittuvat lukukausien ja eri jaksojen alkuun, minkä takia kuukausittainen oppimateriaalilisä ei ole tarkoituksenmukainen. Maksuton 2. asteen koulutus takaisi varmemmin tasa-arvoiset mahdollisuudet 2. asteen tutkinnon suorittamiseen.

Sote-uudistus

Julkisen talouden suunnitelmassa yksi keskeinen ongelma on, että se ohittaa eduskunnassa olevat sote-, maakunta- ja valinnanvapauslakiesitysten vaikutukset budjettisuunnitelmaan ja myös kokonaisuudessa taka-alalle jääneen kasvupalvelu-uudistuksen. Näiden esitysten vaikutukset esimerkiksi tasa-arvoon ja työllisyyteen jäävät hämärän peittoon. Myöskään valiokunnan kuulemat asiantuntijat eivät ole pystyneet todentamaan suuren lakipakettikokonaisuuden luvattuja myönteisiä vaikutuksia palveluiden yhdenvertaisuuteen, alueelliseen tasa-arvoon, julkisen talouden säästöihin tai positiivisiin työllisyysvaikutuksiin. Sote- ja maakuntauudistus on kuvattu suunnitelmassa ilman, että riskejä ja haasteita olisi huomioitu millään tavalla kuntien talouteen tai koko julkiseen talouteen. Lisäksi Sote-, maakunta- ja valinnanvapauslakiesityksillään hallitus on ajamassa yli 200 000 työntekijää, joista yli 90 prosenttia on naisia, palkkaharmonisaatioon. Valtiontalouden kehyksessä olisi vastuullisesti lausuttava myös tämän asian hinta-arvio tasa-arvovaikutuksineen huomioiden viimeisimpien työtuomioistuimen päätösten ennakkotapausluonne.

Työelämän muutosten ja työurien tehokkaan pidentämisen takia sekä työllisyyden palveluketjujen kehittämiseksi asiakaskeskeisemmiksi on toteutettu valtion, kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken kokeiluja. Viimeisin, lyhyt kokeilukausi päättyy tämän vuoden loppuun mennessä. Kuitenkin sote- ja maakuntauudistuksiin kytketty kasvupalvelulaki on käsittelyltään kesken. Vaarana on jälleen poukkoileva lopputulos, joka ei ota huomioon suurten kuntakeskusten mahdollisuutta ottaa suurempaa vastuuta työllisyyspolitiikan käytännön toimista alueellaan ja yhteistyöpohjalta ylikunnallisesti.

Kehitysyhteistyö

Maailmanlaajuisesti yli 65 miljoonaa ihmistä on joutunut jättämään kotinsa paetakseen sotaa ja vainoa. Heistä yli 22 miljoonaa on pakolaisina kotimaansa ulkopuolella. Vastuu pakolaisten auttamisesta ei jakaudu tasaisesti valtioiden kesken. Pakolaisista 84 % oleskelee köyhissä ja kehittyvissä maissa.

Muuttoliikkeen perimmäisiin syihin vastataan kehityspolitiikan, konflikteihin puuttumisen sekä tasa-arvon ja ihmisoikeuksien edistämisen keinoin. Näiden tavoitteiden tulee konkreettisesti näkyä Suomen ja EU:n ulkosuhteissa ja taloudellisina panostuksina muun muassa kehitysyhteistyöhön. Kehitysyhteistyön tavoite on köyhyyden ja eriarvoisuuden poistaminen ja kestävän kehityksen edistäminen. Onkin tärkeää varmistaa, ettei Suomi liu'u enää yhtään kauemmas hallitusohjelmaan kirjatusta 0,7 prosentin tavoitteesta ja että Suomi kantaa oman osuutensa kansainvälisen ilmastorahoituksen järjestämisestä.

YK:n hyväksymät kestävän kehityksen tavoitteet sekä Pariisin ilmastosopimus edellyttävät kehittyneiltä mailta lisää rahoitusta ilmastonmuutoksen torjuntaan. Edellisen hallituksen aikana luotiin yksi innovatiivisista kehitysyhteistyön rahoitusvälineistä, päästöhuutokauppatulojen käyttäminen kokonaisuudessaan kehitysrahoitukseen, ennen kaikkea kansainvälisiin ilmasto- ja ympäristöhankkeisiin. Tämä suomalainen innovaatio on saanut laajaa kiitosta maailmalla, ja lisäpanostus auttaisi nostamaan Suomen ilmastorahoitusta, joka on ollut selvästi laskussa.

Työllisyys

Hallitus ei ole toimillaan onnistunut maksimoimaan kasvusuhdanteen hyötyjä Suomen työllisyyteen, työelämään eikä tasa-arvoon. Hallitus on heikentänyt omilla politiikkalinjauksillaan luottamusta tulevaisuuteen: kehysriihessä päätettiin, että jatkossa yli kolme kuukautta työttömänä olleelle alle 30-vuotiaalle saa tehdä määräaikaisen työsopimuksen ilman perusteita. Päätöksen perusteltiin helpottavan nuorten palkkaamista, mutta todellisuudessa näyttöä tällaisesta ei ole — oikeastaan päinvastoin. Nuorten työehtoja esitetään heikennettäväksi tilanteessa, jossa opiskelijoiden toimeentulosta on leikattu enemmän kuin miltään muulta ihmisryhmältä, oppimiserot ovat kasvaneet, velkaongelmat ja asunnottomuus ovat lisääntyneet ja yhä useampi nuori kärsii mielenterveyden ongelmista. Nuorilta leikkaaminen ja heidän asemansa heikentäminen on lyhyt ja kestämätön tie. Heikennysten sijaan tulisi tehdä aidot panostukset koulutukseen, opinto-ohjaukseen ja nuorisotakuuseen.

Myöskään hallituksen ajama aktiivimalli ei näytä päässeen siihen tavoitteeseen, jota varten se tehtiin. Työllisyyden edistämisen sijaan se on osoittautunut olevan lähinnä työttömyysturvan

leikkuri, jota nyt kompensoidaan toimeentulotuella. Hallitus arvioi esityksessään aktiivimallin voivan kasvattaa toimeentulotukimenoja 10 miljoonalla eurolla ja asumistukimenoja neljällä miljoonalla eurolla. Kuitenkaan se ei ole pystynyt tähän mennessä selvittämään sitä, miten juuri näihin lukuihin on päädytty. Niiden todenperäisyyttä tai laskentakaavaa ei eduskunnan tietopalvelu ole saanut, eikä valtiovarainministeriö ole tietoja julkaissut. Toimet ovat työllisyyden näkökulmasta olleet ei-toivottuja, koska tiedetään, että viimesijaiselta perusturvalta — toimeentulotuelta — työllistyminen on kaikkein vaikeinta, koska ihminen ajetaan tahtomattaan toimeentuloloukkuun.

Hallituksen työvoimapolitiikassa ei ole pitkäjänteisyyttä. Pahimman työttömyyden hetkellä se on leikannut TE-palveluista, nuorisotakuusta sekä nuorten aikuisten osaamisohjelmasta. Hallitus on toimissaan heittänyt romukoppaan monia pitkäjänteisen työvoimapolitiikan työkaluja ja lama-aikana hyväksi havaittuja toimintamalleja.

Työelämän tasa-arvo ja perhevapaat

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelmassa todetaan lyhyesti, että "Suomi on tasa-arvoinen". Viimeksi 14.5.2018 OECD:n tutkimustulos todistaa, että Suomi on ainoa Pohjoismaa, joka on palkkatasa-arvossa OECD:n keskiarvon huonommalla puolella. Naisten palkka on 18,7 prosenttia pienempi kuin miesten.

Hallitus ei pystynyt toteuttamaan perhevapaauudistusta. Niinpä OECD:n tutkijoiden havainto, jossa juuri parhaassa perheenperustamisiässä olevien 24—35-vuotiaiden naisten palkkaero kasvaa, on huolestuttava. Suomessa äidit ovat useammin kotona ja alle 2-vuotiaiden päivähoitoon osallistuminen on vähäisintä Pohjolan verrokkivaltioihin vertailtaessa. Perhevapaauudistus olisi ollut kaivattu rakenteellinen uudistus työmarkkinoille, sillä se lisäisi sukupuolten välistä tasa-arvoa tasaten muun muassa palkkaeroja ja hoivavastuun jakautumista.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii suunnitelman koulutukseen, tutkimukseen ja tieteeseen tehtyjen leikkausten peruuttamisesta asteittain.

2. Eduskunta edellyttää, että SOTE-pilotteihin ei osoiteta lisää resursseja ennen SOTE-lakien voimaanastumista.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus osoittaa lisääntyneet päästöhuutokauppatulot varsinaiseen kehitysyhteistyöhön ja laatii suunnitelman Suomen BKTL-osuuden kasvattamisesta 0,7 prosenttiin.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 2 /vihr

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus vapauttaa pitkäaikaistyöttömät aktiivimallin leikkurista eikä helpota alle 30-vuotiaiden nuorten palkkaamista määräajaksi ilman perusteita.

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää fossiilisten polttoaineiden tukien alasajon vuoden 2019 budjetissa.

Helsingissä 20.6.2018

Ozan Yanar vihr

VASTALAUSE 3 /vas

Perustelut

Maailman ja Euroopan taloudet kasvavat. Myös Suomi on päässyt hyötymään kansainvälisestä suhdannetilanteesta ja sen myötä parantuneesta vientikysynnästä, mikä näkyy myös vaihtotaseen kääntymisenä plussalle. Kotimainen kysyntä pysyy niin ikään vahvana kotitalouksien kulutuksen sekä yritysten investointien ansiosta. Tuottavuuskin kasvaa hyvin. Alhaalla pysyttelevä korkotaso tukee osaltaan myönteistä kysyntäkehitystä.

Hyvistä näkymistä huolimatta maailmantaloudessa on yhä useita riskejä. Suomen lähivuosien talouskehitys saattaa jäädä ennustettua vaimeammaksi, mikäli ulkomaisen kysynnän kasvu hidastuu — ja varsinkin, mikäli maailmantaloutta kohtaa suurempi kriisi, jollaisen mahdollisuutta ei voida sulkea pois.

Pidemmällä tähtäimellä talouden kehitystä määrittää paljon tuottavuuskasvu. Vaikuttaa, että tältä osin tilanne ei ole niin huono kuin mitä olemme joistakin suuria "rakenteellisia ongelmia" painottaneista analyyseistä saaneet lukea. Taustalla on ollut toimialakohtaisia syitä, joiden seurauksena kokonaistuottavuus heikkeni selvästi. Nyt nähdyt vauhdikas talouskasvu ja tuottavuuden paraneminen osoittavat kuitenkin, ettei suuria rakenteellisia ongelmia ole ja että Suomen "kasvupotentiaali" on parempi kuin mitä monet ovat arvioineet. Tuottavuus korreloi toki paljolti myös suhdanteiden kanssa.

Talouden suhdannetilanteen ja tulevien menopaineiden valossa lähivuosien finanssipolitiikan ei tule olla ekspansiivista. Missään nimessä hallituksen ei pidä jatkaa julkistalouden rahoitusasemaa heikentäviä, kokonaistaloudellisesti tehottomia ja yhteiskunnallista eriarvoisuutta kasvattavia verokevennyksiään. Päinvastoin niitä olisi nyt syytä perua. Tämän vastapainona perusturvan, koulutuksen ja terveydenhuollon kaltaisten keskeisten hyvinvointivaltiotoimintojen rahoitusta tulisi korottaa. Nyt olisi myös oikea aika remontoida esimerkiksi yritystukijärjestelmä, tutkimus- ja kehitysrahoitus sekä perhevapaat. Näiden kaikkien osalta julkisen talouden suunnitelma ja hallituksen kehysriihen tulokset ovat pettymyksiä.

Veronkevennysten ja menoleikkausten toisiaan vahvistava kierre on ollut Sipilän hallituksen keino ajaa julkinen sektori alas. Hallitukselle julkiset palvelut vaikuttavat olevan pelkkiä kulueriä, hallinnollista taakkaa ja markkinaesteitä, joista on syytä päästä eroon. Pohjoismaisen hyvinvointivaltion sijaan heidän käsityksensä hyvästä yhteiskunnasta on kilpailuvaltio, jossa suuryritykset myyvät kuluttajakansalaisille "palveluita" markkinavälitteisesti. Tämän vision edistäminen on esimerkiksi sote-uudistuksen niin sanotun valinnanvapausmallin keskiössä.

Hallitus on sokea sekä julkisen sektorin ensisijaisen tärkeälle roolille hyvinvoinnin tuottajana että sen laajemmalle taloudelliselle merkitykselle. Hallitus ei mittavasta tutkimuskirjallisuudesta huolimatta tunnu ymmärtävän, että julkinen sektori tukee, mahdollistaa ja synnyttää myös yksityistä ja kolmannen sektorin toimeliaisuutta. Monilla aloilla ei kuitenkaan ole luontevia markkinoita, tai markkinavälitteisyys ei ole paras periaate toimintojen järjestämiseksi. Silloin tarvitaan toimivaa, tasokasta ja järkevästi organisoitua julkista sektoria.

Myös niin sanottu kilpailukykysopimus on muuttanut tulonjakoa. Yhtäältä yksityisen sektorin työntekijöiden asema suhteessa julkisen sektorin työntekijöihin on parantunut, ja toisaalta työntekijöiden asema suhteessa yrityksiin ja omistajiin heikentynyt. Käytännössä kiky on merkinnyt massiivista tulonsiirtoa palkansaajilta ja julkistaloudelta yrityksille. Kiky-sopimuksen "kompensoimiseksi" tehdyt veronkevennykset kohdistuvat sekä epäoikeudenmukaisesti että taloudellisessa mielessä epätehokkaasti. Suurimmat kevennykset ovat menneet suurituloisille, kun kysyntästimulaation ja työllisyyden parantamisen kannalta tehokkaampaa olisi ollut toimia päinvastoin. Julkiseen talouteen kiky-kokonaisuus maksumuutoksineen ja veronkevennyksiin tekee valtavan loven, jonka suuruus on pitkälle toista miljardia euroa.

Aliarvioida ei voi myöskään sitä henkistä vaikutusta, joka tällä kaikella on ollut. Ihmiset ovat kokeneet kikyn syvästi epäoikeudenmukaiseksi — varsinkin, kun samaan aikaan on tehty useita muitakin työntekijöiden ja työttömien asemaa heikentäviä uudistuksia. Epäoikeudenmukaisuus lannistaa ja voi heikentää ihmisten motivaatiota.

Olemme esittäneet omat vaihtoehtomme Suomen julkisen talouden suunnitelmaksi ja talouspolitiikan suunnanmuutokseksi jo useaan otteeseen tämän hallituskauden aikana. Viittaamme tältä osin etenkin vuosien 2017 ja 2018 vaihtoehtobudjetteihimme sekä vastalauseisiimme valiokunnan julkisen talouden suunnitelmia ja talousarvioesityksiä koskeviin mietintöihin. Näissä esitetyt näkökohdat ja toimenpidesuositukset ovat edelleen pääosin ajankohtaisia, ja tämä vastalause täydentää niitä.

Kotitalouksien velkaantuminen

Yksityinen velkaantuminen on Suomessa kasvanut voimakkaasti ja tasaisesti 1990-luvun lopulta alkaen. Vuoden 2017 lopussa kotitalouksien velkaantumisaste oli 128,3 prosenttia käytettävissä olevista tuloista. (Vuoden 1997 lopussa 59,8 % ja vuoden 2007 lopussa 107,6 %.). Velka on pääosin vaihtuvakorkoista, ja asuntovelka, joka vaikuttaa tilastoisssa keskeisesti, on voimakkaasti keskittynyt osalle kotitalouksia. Asuntolainojen lisäksi kotitalouksien velan määrää lisäävät voimakkaasti lisääntyneet taloyhtiölainat ja kulutusluotot.

Kasvava velkaantuneisuus ei ole riski vain kotitalouksille, vaan heikentää koko kansantalouden kestävyyttä. Laskusuhdanteen oloissa kotitalouksien velkaantuminen voi laukaista deflatiivisen kehityksen ja kriisiyttää taloutta — varsinkin, mikäli finanssipoliittisia korjaustoimia ei olla valmiita tekemään, kuten edellisen talouskriisin yhteydessä näimme.

Yksi osaratkaisu velkaantumiseen ja siihen liittyvään hintakupliintumiseen voisi olla uusien asuntolainojen rajaaminen esimerkiksi niiden enimmäispituuden suhteen. Samalla on kuitenkin kiinnitettävä huomiota myös muihin velkaantumisen taustalla vaikuttaviin tekijöihin. Kohtuuhintaisten asuntojen puutteen vuoksi suuri asuntolaina on usein ainoa tapa saada kohtalainen asunto. Elämiseen riittämätön palkka tai perusturva sekä puutteelliset julkiset palvelut pakottavat ihmiset tilanteisiin, joissa he velkaantuvat. Esimerkiksi pelkästään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja päätyi vuonna 2016 ulosottoon lähes 400 000 kappaletta, suuri osa niistä yksityisten perintäfirmojen kautta.

Tästä näkökulmasta velkaantumisen ehkäisy edellyttää muun muassa kohtuullisia palkkoja, perusturvan parantamista, julkisten palveluiden laadun ja saavutettavuuden parantamista, terveydenhuollon maksukattojen laskemista ja yhdistämistä, lääke- ja matkakorvausten parantamista, sosiaalista asuntotuotantoa ja järkevää kaavoittamista.

Makrotaloudellisesti yksityinen velkaantuminen on pitänyt Suomen talouskasvun edes jotenkin käynnissä viime vuosina, kun julkinen kysyntä, vienti sekä investoinnit olivat kaikki samaan aikaan alhaalla. Toisenlainen finanssi- ja talouspolitiikka, jossa esimerkiksi perusetuuksia ei olisi leikattu, työllisyyspolitiikka olisi ollut parempaa ja julkisia investointeja olisi tehty enemmän, olisi myöskin vähentänyt joitakin velkaantumisen taustalla olevia syitä.

Talouspolitiikan vaikutusarviointi laajemmaksi

Talous on väline tärkeiden yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Siksi on nurinkurista, että yhteiskunnallisessa päätöksenteossa julkistaloutta ja talouspolitiikkaa arvioidaan paljolti vain sen mukaan, kuinka bruttokansantuote kehittyy.

Julkisen talouden suunnitelman ja vuosittaisten talousarvioiden yhteydessä tulisikin ottaa käyttöön laajempi vaikutusarviointi, joka mittaisi esitettyjen toimenpiteiden vaikutuksia esimerkiksi sukupuolten väliseen tasa-arvoon, ympäristöjalanjälkeen ja tulonjakoon. On olemassa useita, pitkälle kehittyneitä mittareita, jotka kuvaavat yhteiskunnan hyvinvointia bkt:ta laajemmin. Kestävän kehityksen budjetoinnista on viime aikoina käyty keskustelua, ja hallitus on luvannut kehittää YK:n Agenda2030-velvoitteista juontuvien kestävän kehityksen mittareiden käyttöä osana budjettityötään. Toistaiseksi kuitenkin vaikuttaa, että hankkeen kunnianhimon taso ei ole riittävän suuri. Samaan aikaan esimerkiksi ns. aidon kehityksen mittarin (GPI) tai muiden vaihtoehtoisten indikaattoreiden kehittäminen on laiminlyöty.

Vasemmistoliiton mielestä hallituksen tulisi jatkossa kehittää taloussuunnittelua niin, että vähintään yksi laajempi hyvinvoinnin mittaristo olisi säännöllinen osa poliittista suunnittelua ja budjettityötä.

Soten riskejä käsitellään puutteellisesti

Julkisen talouden suunnitelman keskeinen heikkous on, että sote-menojen tulevaa kustannuskehitystä ja sen vaikutusta julkistalouteen ei ole kattavasti arvioitu. Uudistuksella tavoitellaan sosiaali- ja terveyspoliittisten päämäärien lisäksi merkittävää kustannuskasvun hillintää. Asiantuntija-arviot eivät kuitenkaan tue ajatusta siitä, että valitulla rakenteella kustannuskasvun hillintää voitaisiin saavuttaa. Päinvastoin on olemassa suuri vaara, että sote-menot kasvavat selvästi tavoitetasoa nopeammin ja että maakuntien rahoitukseen uppoaa huomattavasti enemmän varoja kuin mihin hallitus on nyt varautunut.

Esimerkiksi talouspolitiikan arviointineuvosto on todennut, ettei hallituksen esityksistä käy ilmi, miten sote-uudistusta koskevaan kolmen miljardin euron säästötavoitteeseen on päädytty, miten tavoiteltuihin säästöihin päästään tai millä mekanismeilla esitys parantaisi sosiaali- ja terveydenhuollon tuottavuutta niin, että säästötavoite ei vaarantaisi palveluiden laatua tai saatavuutta. Sen sijaan kustannuksia potentiaalisesti kasvattavia tekijöitä on paljon.

Niin sanottu valinnanvapausmalli hajottaa palveluiden integraation ja on omiaan tuottamaan valtavia lisäkustannuksia ilman vastaavia kansanterveydellisiä hyötyjä. Tuoreessa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle antamassaan vastineessa valtioneuvosto on heikentänyt integraatiota entisestään luopuessaan sitovasta asiakassuunnitelmasta.

Pyynnöistä huolimatta valtioneuvosto ei ole toimittanut eduskunnan käyttöön realistisia ja yksityiskohtaisia kustannusarvioita ja selvitystä niistä mekanismeista, joilla tavoiteltu kustannuskasvun taitto voitaisiin esitetyillä keinoilla saavuttaa. Vastuuton ja kallis sote-malli uhkaa romuttaa julkisen talouden tasapainottamistavoitteet. Lisäksi se saattaa johtaa merkittäviin palveluiden leikkauksiin tai asiakasmaksujen korotuksiin.

Sote-uudistus olisi tehtävissä kustannustehokkaammin ja vastuullisemmin luopumalla ns. valinnanvapaudesta, johon suurin osa kustannusriskeistä liittyy.

Vastuullinen sote-uudistus

Vasemmistoliitto on ehdottanut omaa sosiaali- ja terveysuudistustaan, jossa julkinen sektori kantaa päävastuun palveluista ja valikoimaa voidaan täydentää yritysten ja kolmannen sektorin tuotannolla.

Olemme hiljattain ehdottaneet myös *terveyskeskusmaksujen poistoa koko maassa sekä* "*viikossa hoitoon*" -hoitotakuuta. Nämä uudistukset voidaan toteuttaa riippumatta siitä, millaisen hallintorakenteen puitteissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita tulevaisuudessa tuotetaan.

Terveyspalveluissa ja niiden käytössä on suuria eroja ihmisten tulotason mukaan. Vaikka suomalaisten terveys kokonaisuutena on harpannut eteenpäin viime vuosikymmeninä, ovat eräiden arvioiden mukaan terveyserot sosiaaliluokkien välillä jopa kasvaneet. Yksi ilmentymä tästä on se, että köyhät eivät hakeudu hoitoon. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL sekä Kela ovat molemmat todenneet, että korkeat asiakasmaksut johtavat siihen, että kynnys hakeutua hoitoon nousee pienituloisten kohdalla. Asiakasmaksukynnysten vaikutus ilmenee erityisesti hammashoidossa, lyhytaikaisessa kotihoidossa ja terveyskeskusvastaanottotoiminnassa.

Toinen ilmentymä ovat ne sadat tuhannet sosiaali- ja terveydenhuollon maksut, jotka vuosittain päätyvät perintätoimistojen hoidettaviksi. THL:n mukaan "erilaiset asiakasmaksut eri sektoreilla ovat yksi keskeisistä eriarvoisuutta tuottavista tekijöistä".

Terveyskeskuskäyntimaksuja puolustellaan useasti sillä, että maksu karsii "turhia" terveyskeskuskäyntejä. Paljon suurempi ongelma on, että maksut nostavat kynnystä hakeutua hoitoon ajoissa. Terveyskeskuslääkärissä käyntien määrä on myös vähentynyt huomattavasti vuosituhannen vaihteen huippuluvuista. Tällä hetkellä asiakasmaksujen trendi on täysin väärä. Vuoden 2014 noin 38,3 miljoonasta ja vuoden 2015 noin 43,5 miljoonasta eurosta kotitalouksien rahoitusosuus terveyskeskusten lääkärimaksuista kasvoi 67,6 miljoonaan euroon vuonna 2016. Lisäksi suuressa osassa kuntia on aivan viime vuosina tehty myös sairaanhoitajan vastaanotolla käynnit aikuisille maksullisiksi.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 3 /vas

Helsingin kaupunki on jo poistanut terveyskeskusmaksut. Terveyskeskusten lääkärimaksujen poisto koko maassa maksaisi arviolta 68 miljoonaa euroa. Sairaanhoitajalla käynnin maksujen poistaminen maksaisi arviolta 5—15 miljoonaa euroa. Terveyskeskusmaksuista luopuminen edistäisi merkittävästi kansanterveyttä ja ihmisten yhdenvertaisuutta. Tähän uudistukseen meillä on varaa.

Vasemmistoliiton esittämässä hoitotakuussa vastaanotolle pääsyn jonotusajat jaetaan kolmeen osaan:

1) Kiireellisissä tilanteissa pääsy joustavasti heti tai saman vuorokauden aikana hoidon vaatimassa ajassa tutkimukseen ja hoitoon.
2) Kiireettömässä tilanteessa käynti korkeintaan viikossa. Lääkäriaika tulee toisin sanoen saada viikossa, kun sitä tarvitsee.
3) Suunniteltujen sairauksien ja oireiden seurannan käynnit asiakkaan kanssa joustavasti sovitusti, korkeintaan 2—3 viikossa — ja nämä yhteisesti sopien joko lääkärille tai sairaanhoitajalle.

Voimassa olevan terveydenhuoltolain mukaan lääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu hoito on järjestettävä potilaan terveydentila ja sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kolmessa kuukaudessa siitä, kun hoidon tarve on arvioitu. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen keräämien tietojen mukaan jonojen pituus vaihtelee kuitenkin suuresti alueittain. Vuoden 2018 huhtikuuta koskevien tietojen mukaan joitakin satoja suomalaisia odotti vastaanotolle pääsyä jopa yli kolme kuukautta. Vain noin 40 prosenttia kiireettömistä lääkärin avosairaanhoidon vastaanottokäynneistä toteutui viikon kuluessa yhteenotosta eli hoidon tarpeen arviosta. Noin 35 prosenttia kiireettömistä vastaanottokäynneistä sairaan/terveydenhoitajalle toteutui kolmen vuorokauden kuluessa.

Hoitotakuun myötä tehokas ja nopea hoito voidaan turvata kaikille suomalaisille usealla eri tavalla, kunhan sille turvataan riittävät resurssit.

Eri asiantuntijoilta saamamme arviot hoitotakuun kustannuksista ovat varsin samansuuntaisia. Arvioiden pohjalta Vasemmistoliitto toteaa, että esittämämme jonotuksen poistaminen ja odotusaikojen kohtuullistaminen ja siitä seuraava julkisen sektorin yleislääkärikäyntien lisääntyminen edellyttävät lähtökohtaisesti noin 300 miljoonan euron lisärahoitusta. Lisärahoituksesta osa on saatavissa esimerkiksi sairausvakuutuksen yksityislääkärikorvausten tarpeen pienemisen mahdollistamista säästöistä. Vuonna 2016 Kela maksoi korvauksia yksityislääkärikäynneistä 59 miljoonaa euroa ja yksityisestä tutkimuksesta ja hoidosta 43 miljoonaa.

Hoitotakuun kustannuksia voi suhteuttaa myös siten, että esimerkiksi hallituksen sote-mallin niin kutsutun valinnanvapausjärjestelmän on arvioitu kasvattavan kokonaiskustannuksia selvästi: alkuvaiheessa on puhuttu vähintään miljardista ja jopa 2,5 miljardista eurosta. Ennen kuin valinnanvapauslainsäädäntöä on edes hyväksytty, on sen pilotointiin ohjattu jo 200 miljoonaa euroa.

Luopumalla hallituksen kaavailemasta kaupallisesta sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmästä voidaan säästää hukkainvestoinneista, markkinoinnista ja muista yksityistämisen ja huonon suunnittelun aiheuttamista kuluista sekä kilpailtujen markkinoiden valvonnasta. Uudella terveystek-

nologialla voidaan vaikuttaa merkittävästi palveluiden saavutettavuuteen, saatavuuteen, vaikuttavuuteen ja kustannustehokkuuteen.

Ero vasemmistoliiton ja hallituksen esittämässä kaupallisessa mallissa syntyy siitä, että hoitoon pääsyä parannetaan ihmisten ja kansanterveyden näkökulmasta eikä yritysten markkinaosuuksien turvaamiseksi.

Parempaa työvoimapolitiikkaa

Työllisyystilanne on vihdoin parantunut. Työttömyysaste tosin pienenee hitaammin kuin työllisyysaste nousee. Talous- ja työllisyystilanteen paraneminen johtuu paljolti maailmantalouden suhdanteista ja poikkeuksellisesta rahapolitiikasta, mutta se myös osoittaa, ettei Suomella ole ollut sellaisia poikkeuksellisen vakavia rakenteellisia ongelmia, joiden nojalla Sipilän hallitus on oikeuttanut miljardileikkauksensa ja työelämän pelisääntöjen heikennykset mukaan lukien palkansaajia kurittavan ja julkistaloutta rasittavan niin sanotun kilpailukykysopimuksen.

Hallituksen tavoite 72 prosentin työllisyysasteesta toteutunee. Nouseviin työllisyyslukuihin pitää pitkän laman jälkeen suhtautua ilolla. Toisaalta lukujen taakse kätkeytyy monenlaisia tietoja: esimerkiksi maaliskuun työvoimatutkimus kertoi, että parantuneesta työllisyydestä huolimatta eivät tehdyt työtunnit olleet alkuvuonna kuitenkaan lisääntyneet — vaan yllättäen vähentyneet. Työmarkkinoilla on työllisyyden hyvästä kehityksestä huolimatta lukuisia haasteita, joita suotuisa suhdanne ei korjaa. Osa työvoimasta on pysyvästi syrjäytynyt tai syrjäytetty ja osa on syrjäytymässä. Talouspolitiikan yhden keskeisimmistä tavoitteista soisi olevan hystereesis-ilmiön eli pitkittyvän työttömyyden torjunnan. Suhdanneluonteisella työttömyydellä on taipumus muuttua rakenteelliseksi.

Tärkein yksittäinen työvoimapoliittinen toimi on Suomen kokonaistalouden kestävä kehitys. Keskeistä on myös turvata riittävät työllisyysmäärärahat ja osoittaa lisämäärärahaa vaikuttavimpiin työllistäviin toimenpiteisiin, etenkin palkkatukeen, jota on supistettu rajusti. Vasemmistoliitto onkin ehdottanut palkkatuen uudistamista ns. Myllykosken mallin mukaisesti.

Yhdistysten ja säätiöiden merkitys palkkatuetun työn tarjoajina on keskeinen. Ne tavoittavat usein myös sellaisia henkilöitä, joita yritykset eivät palkkaa tuenkaan turvin. Hallitus on kuitenkin rajoittanut järjestöjen 100-prosenttisen palkkatuen 3 000 henkilötyövuoteen, mikä tarkoittaa, että tukirahat loppuivat joissakin tapauksissa jo vuoden ensimmäisen puoliskon aikana, kuten esimerkiksi vuonna 2017 kävi. Vasemmistoliitto katsoo, että palkkatuen määrärahoja on korotettava huomattavasti ja että yhdistysten ja säätiöiden palkkatukea koskeva rajoitus tulee poistaa.

Työttömien omaehtoista opiskelua tulee helpottaa, ja kaikille halukkaille tulee tarjota laadukkaita julkisia työvoimapalveluita. Työllistymisen kannalta oleellista on, että tukea ja palveluita tarjotaan heti työttömyyden alussa. Uraohjaus, koulutus, palkkatuettu työ ja panostukset tehokkaaseen työnvälitykseen maksavat itsensä takaisin.

Viime vuosina työ- ja elinkeinotoimistojen resursseja on leikattu rajusti. Esimerkiksi Ruotsissa työttömiä on suunnilleen yhtä paljon kuin Suomessa, mutta työvoimapalveluissa työskentelee yli kuusi kertaa enemmän ihmisiä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että Suomessa yksi virkailija palve-

lee satoja ihmisiä, Ruotsissa muutamia kymmeniä. Te-keskusten resurssit ovat tällä hetkellä riittämättömät, jotta ne pystyisivät tarjoamaan kunnollisia, asiakkaiden tarpeista lähteviä palveluita. Määrärahojen nostotarve olisi vähintään kymmeniä miljoonia, mikäli henkilöstömäärä ja palvelun taso haluttaisiin nostaa edes välttävälle tasolle.

Ongelmana hallituksen politiikassa ei ole pelkästään määrärahojen taso. Myös toimintamallit ja työllisyyspalveluiden ulkoistaminen ja yksityistäminen ovat vaarallisia asiakkaiden yhdenvertaisuuden, palveluiden laadun, kustannustehokkuuden sekä demokratiaan kuuluvan ja oikeusturvan kannalta keskeisen viranomaisvastuun näkökulmasta. Hallituksen pääasialliset keinot työllisyyden parantamiseksi ovat olleet työehtojen heikentäminen ja työttömien kurittaminen. Halpatyön ja työvoimapoliittisten sanktioiden lisääminen edustavat maailmankuvaa, jossa eriarvoisuus on hyväksyttävää ja työttömyyden katsotaan johtuvan työttömien laiskuudesta.

Niin sanottu aktiivimalli on johdonmukaista jatkoa hallituksen työllisyyspolitiikalle: malli perustuu ajatukseen laiskoista ja työhaluttomista työttömistä, ja "aktiivisuuden" osoittamiseksi edellytetyt kriteerit ovat mielivaltaisia, epätarkoituksenmukaisia ja hallinnollisesti raskaita. Aktiivimalli pienentää jo valmiiksi heikossa asemassa olevien ihmisten perusturvaa. Kelan mukaan useamman kuin joka toisen Kelan maksamien työttömyysturvaetuuksien saajan perusturvaa supistetaan noin 30 eurolla. Aktiivimalli pahentaa entisestään byrokratiaa ja rankaisee monia työnhakijoita heidän aktiivisuudestaan huolimatta.

Vasemmistoliiton mielestä aktiivimalli tulisikin perua. Hallituksen suunnittelemat henkilöperusteisten irtisanomisten helpottaminen pienissä yrityksissä ja alle 30-vuotiaiden työsuhteiden perusteeton määräaikaistaminen ovat molemmat heikosti perusteltuja. Jälkimmäinen on ongelmallinen myös yhdenvertaisuusnäkökulmasta. Nämäkin esitykset tulisi perua.

Työttömiä kurittavien sekä byrokratiaa ja toimeentulotukiriippuvuutta kasvattavien toimenpiteiden tilalle tarvitaan aktiivista työvoimapolitiikkaa. JTS:n perusteella hallitus ei kuitenkaan ole valmis kehittämään toimivia ja asiakkaiden tarpeista lähteviä palveluita, vaikka siihen olisi olemassa resurssejakin.

Nuorille on taattava mahdollisuus saada koulutustaan vastaavaa työkokemusta heti valmistumisen jälkeen. Mitä kauemmin oman alan työpaikkaa joutuu etsimään, sitä suuremmaksi käy todennäköisyys, ettei sellaista koskaan löydy.

Kielenopetus sekä muu koulutus, kuten ammatillinen koulutus tai sen täydentäminen, on keskeistä, jotta maahanmuuttajat sopeutuvat nopeasti ja heidän osaamisensa saadaan yhteiskunnan käyttöön. Kotouttamiskoulutukseen on osoitettava riittävästi resursseja, ja palveluiden tulee olla kaikkien maahanmuuttajien saatavilla. Kieltä on päästävä opiskelemaan heti Suomeen saapumisen jälkeen.

Suomessa on samaan aikaan pulaa työvoimasta ja valtavasti ihmisiä, jotka eivät aktiivisesta työnhausta huolimatta pääse töihin. Alueellista, alakohtaista ja yrityskohtaista työvoimapulaa on jo havaittavissa. Monen ihmisen työllistymismahdollisuudet paranisivat huomattavasti, mikäli heidän olisi mahdollista kouluttautua uudelleen tai täydentää osaamistaan. Tarvitsemme nykyistä

enemmän panostuksia aikuisten uudelleen- ja täydennyskoulutukseen sekä kuntoutukseen ja tukityöllistämiseen.

Työvoimapoliittisen koulutuksen rahoitusta on kuitenkin tällä hallituskaudella leikattu voimakkaasti ja ammatillisen työvoimakoulutuksen ja aikuiskoulutuksen määrä ja resurssit ovat vähentyneet. Tämä on vaikeuttanut ihmisten mahdollisuuksia saada tarvitsemaansa ammatillista koulutusta ja pahentanut osaltaan sitkeää työttömyyttä ja työmarkkinoiden niin sanottua kohtaantoongelmaa.

Nykyiset palvelut eivät riittävän hyvin tavoita monia vaikeasti työllistyviä tai pitkäaikaistyöttömiä. Heille olisi räätälöitävä aivan uudenlaisia, yksilöllisiä ja suoraan henkilökontaktiin perustuvia palveluita, jotka jalkautetaan ihmisten pariin. Vertauskohtaa voi hakea etsivästä nuorisotyöstä, josta on saatu erittäin hyviä kokemuksia.

Vasemmistoliiton mielestä työvoimapoliittisista karensseista on luovuttava. Työttömän tulisi olla oikeutettu työttömyysturvaan, kun hän täyttää sen ehdot. Kun ehdot eivät täyty, tuki katkaistaan siihen saakka, kunnes ne jälleen täyttyvät. Mahdollisen selvittelyn ajalta henkilölle on maksettava vähintään toimeentulotuen suuruista perusturvaa, jotta kenenkään toimeentulo ei katkea kokonaan. Näin saadaan purettua keskeinen työn vastaanottamista vaikeuttava byrokratialoukku.

Tarvitsisimme myös ennakkopäätösjärjestelmän, jonka kautta työttömät voisivat saada sitovan etukäteispäätöksen siitä, kuinka esimerkiksi osittainen työskentely vaikuttaisi heidän työttömyyspäivärahaansa ja muihin etuuksiinsa. Se antaisi enemmän varmuutta niille työnhakijoille, joilla on mahdollisuus tehdä keikkatöitä. Vaihtoehtoisesti tulisi luoda järjestelmä, jossa osittaisen työskentelyn vaikutus etuuksiin huomioitaisiin seuraavan kuukauden etuuksissa ja näin estettäisiin etuuksien myönnön kangertelu ja katkeaminen.

Työn murrokseen vastaaminen edellyttäisi myös esimerkiksi sitä, että omaehtoisesta opiskelusta tehdään jokaisen työttömän työnhakijan subjektiivinen oikeus harkinnanvaraisuuden sijaan.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi olisi välttämätöntä jatkaa oppivelvollisuutta toiselle asteelle ja tehdä toisesta asteesta maksuton. Joillain aloilla ja alueilla osaajia ei yksinkertaisesti löydy Suomesta, joten ulkomaalaisen työvoiman palkkausta tulisi helpottaa ja sujuvoittaa.

Panostetaan koulutukseen ja osaamiseen

Suomen on valittava, haluammeko jatkossa kuulua edullisella palkkatasolla kilpaileviin matalan elintason maihin vaiko osaamisella menestyviin vauraisiin talouksiin. Menestyäksemme myös tulevaisuudessa meidän on uskallettava investoida merkittävästi nykyistä enemmän koulutukseen sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan (TKI).

Koulutuksen osalta julkisen talouden suunnitelman lisäpanostukset ovat todella pieniä suhteessa hallituksen aiempiin, valtaviin koulutusleikkauksiin. JTS ei siis tarjoa mitään uutta hallituksen eriarvoistavaan linjaan, vaikka suhdannetilanne mahdollistaisi merkittäviä lisäpanostuksia. Hallituksen koulutuspolitiikkaa kuvaa hyvin se, että kaikkia koulutusasteita koskevista indeksijäädytyksistä ei olla valmiita luopumaan edes nousukaudella. Julkisen talouden suunnitelma on jatkoa

hallituksen koulutuspolitiikan sirpaleiselle ja poukkoilevalle linjalle, josta puuttuu pitkäjänteinen kehittäminen.

Hallitus lupaa *varhaiskasvatuksen* tasa-arvon tukemiseen 10 miljoonaa euroa vuonna 2019 ja 7,5 miljoonaa euroa vuonna 2020. Nämä rahat kohdennetaan mm. ryhmäkokojen pienentämiseen "haasteellisilla alueilla". Hallitus kasvatti itse yli 3-vuotiaiden ryhmäkokoja, eli tällä ns. tasa-arvorahalla hallitus paikkaa siis tosiasiassa vain omia toimiaan. Lisäksi hallituksen päätös lakkauttaa subjektiivinen päivähoito-oikeus on lisännyt osa-aikaisten ryhmien määrää päivähoidossa. Myös tämä päätös tarkoittaa tosiasiassa ryhmäkokojen kasvattamista, sillä osa-aikaisissa ryhmissä henkilöstömitoitus on huomattavasti heikompi kuin kokoaikaisissa ryhmissä. Ns. tasa-arvoraha kasvattaa hallituksen edellisten päätösten tavoin alueellista eriarvoisuutta, mikä näkyy sekä varhaiskasvatuksen laadussa että lasten yhdenvertaisten oikeuksien toteutumisessa.

Niin sanottua tasa-arvorahaa tehokkaampaa ja oikeudenmukaisempaa olisi siis perua hallituksen omat päätökset ryhmäkokojen kasvattamisesta ja subjektiivisen päivähoito-oikeuden romuttamisesta. Lisäksi on siirryttävä kaksivuotiseen, velvoittavaan esikouluun 5—6-vuotiaille ja kehitettävä oppivelvollisuutta joustavammaksi, jolloin peruskoulun aloittamisessa huomioidaan nykyistä paremmin lapsi yksilönä. Vasemmistoliiton tavoitteena on siirtyä asteittain maksuttomaan varhaiskasvatukseen. Nämä ovat tehokkaita keinoja nostaa varhaiskasvatuksen osallistumisastetta, mikä on tärkeä tavoite. Tutkimusten mukaan korkeatasoisesta pedagogisesta varhaiskasvatuksesta hyötyvät kaikki lapset. Erityisen suurta vaikuttavuus on lapsille, joiden kasvuympäristössä on heidän kehittymistään haittaavia tekijöitä, kuten vanhempien päihde- tai terveysongelmia tai puutteita sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

Ammatillinen koulutus on paras esimerkki siitä, kuinka pieniä hallituksen vuodelle 2019 osoittamat lisäpanostukset ovat suhteessa aiempiin, valtaviin leikkauksiin. Ammatillisen koulutuksen reformin toimenpanoon osoitetaan 15 miljoonan euron lisäpanostus vuonna 2019, kun vuonna 2017 yksistään toteutettiin 190 miljoonan euron kertaleikkaus. Sipilän hallituksen valtavat leikkaukset ammatilliseen koulutukseen ovat johtaneet esimerkiksi lähiopetuksen vähenemiseen, kun suuri osa oppilaitoksista on joutunut irtisanomaan työntekijöitään. Lähiopetuksen väheneminen on haaste monelle teini-ikää läpikäyvälle opiskelijalle, mutta erityisesti se kolahtaa niihin oppilaisiin, joilla on oppimisvaikeuksia, mielenterveys- tai päihdeongelmia tai muuta erityisen tuen tarvetta. Lähiopetus on erityisen tärkeää maahanmuuttajien koulutuksessa ja kotoutuksessa. Kaikki nuoret tarvitsevat aikuistumisen kynnyksellä opettajan tukea opiskelussa ja työelämään oppimisessa. On selvää, että irtisanomiset ovat vaikuttaneet lisäksi opetuksen sisältöön ja oppilaitosten ilmapiiriin negatiivisesti sekä hankaloittavat ammatillisen koulutuksen reformin läpivientiä.

Hallitus esittää oppimateriaalilisää, 46,8 euroa, joka kohdennetaan vähävaraisten perheiden opiskelijoille. Siihen ovat oikeutettuja toisen asteen alle 20-vuotiaat opiskelijat, joiden vanhempien yhteenlasketut vuositulot ovat alle 40 950 euroa. Hallituksen arvion mukaan oppimateriaalilisää saisi noin 40 000 toisen asteen opiskelijaa. Vanhempien vuositulot eivät kuitenkaan ole riittävä ja oikeudenmukainen mittari sille, miten taloudellinen tilanne vaikuttaa opiskelijoiden valintoihin. Hallituksen malli rajaa esimerkiksi suurimman osan yksin asuvista opiskelijoista etuuden ulkopuolelle, eikä se huomioi tarpeeksi perheitä, joissa on monta lasta toisen asteen koulutuksen piirissä samaan aikaan.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 3 /vas

Vasemmistoliiton mukaan tavoitteena on oltava maksuton toinen aste kaikille opiskelijoille. Tähän päästään tekemällä oppimateriaaleista maksuttomia ja korottamalla oppivelvollisuusikää. Nämä ovat tehokkaita keinoja ehkäistä koulutuksen ulkopuolelle jäämistä ja keskeyttämistä. Oppivelvollisuusiän nostaminen takaisi jokaiselle nuorelle paikan lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa tai oppisopimuskoulutuksessa. Hallituksen päätös oppimateriaalilisästä osoittaa, ettei se ole valmis isoihin rakenteellisiin, pitkälle suuntaaviin muutoksiin, kuten oppivelvollisuusiän nostoon, vaan taas kerran ongelmia yritetään paikata riittämättömillä toimilla.

Vasemmistoliiton mukaan toista astetta uudistettaessa on tärkeää katsoa toista astetta kokonaisuutena esimerkiksi lisäämällä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä opetuksessa sekä takaamalla samanlaiset oikeudet esimerkiksi erityisopetukseen ja muuhun tukeen koko ikäluokalle. Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten nykyistä tiiviimpi yhteistyö helpottaisi omasta valinnastaan vielä epävarmojen nuorten opiskeluiden etenemistä sekä helpottaisi tarvittaessa siirtymistä lukiosta ammatilliseen oppilaitokseen tai toisinpäin. Yhteistyö tekisi opinnoista myös nykyistä monipuolisempia ilman, että nuoren täytyisi suorittaa raskaaksi koettu kaksoistutkinto.

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti keväällä 2017 korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiotyön. Vasemmistoliitto kannattaa sen tavoitteita siitä, että yli puolet kaikista nuorista aikuisista suorittaa vuonna 2030 korkeakoulututkinnon ja että TKI-rahoituksen osuus nousee 4 prosenttiin bkt:sta (vasemmistoliiton oma tavoite on 5 % bkt:sta). Valitettavasti hallituksen julkisen talouden suunnitelma ei tarjoa juurikaan välineitä näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tämä hallituskausi on tutkimusrahoituksen osalta tarkoittanut korkeakoulujen perusrahoituksen vähentymistä. Vasemmistoliiton tavoitteena on korkeakoulujen perusrahoituksen kasvattaminen ja rahoitusmallien kehittäminen tieteen autonomiaa vahvistavaan suuntaan. Julkisen talouden suunnitelma jatkaa Sipilän hallitukselle tyypillistä tapaa lisätä ohjattua tutkimusrahoitusta lippulaivahankkeiden kautta eikä vahvista korkeakoulujen perusrahoitusta. Vahva perusrahoitus on edellytys pitkäjänteiselle perustutkimukselle ja TKI-toiminnalle.

Korkeakoulujen kiristynyt tilanne näkyy esimerkiksi tutkijoiden työuran epävarmuuden lisääntymisenä, mikä on saanut monet tutkijat pohtimaan siirtymistä kokonaan muihin tehtäviin. Rahoituksen epävarmuus haittaa myös itse tutkimukseen keskittymistä, koska suuri osa tutkijoiden ajasta menee hakemusrumban pyörittämiseen.

Julkisen talouden suunnitelma ei tarjoa keinoja opiskelijoiden toimeentulon parantamiseksi. Keskeinen syy opintojen viivästymiselle on opiskelijoiden tarve tehdä töitä opiskelujen ohella toimeentulo-ongelmien takia. Opintotuen tasokorotus ja siirtyminen perustuloon ovat siksi keskeisiä keinoja läpäisyn parantamiseksi. Opiskelun joustavuuden takaaminen on toinen tärkeä keino parantaa opiskelijoiden mahdollisuuksia suorittaa opintoja sujuvasti. Lisäksi on varmistettava opintopsykologien ja ohjauksen riittävä määrä.

Julkisen talouden suunnitelmassa YTHS:lle on varattu vuodelle 2019 kolme miljoonaa euroa, mitä ei voi pitää riittävänä. Luonnoksessa laiksi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta arvioidaan YTHS:n palveluiden laajennuksen ammattikorkeakoulujen opiskelijoille maksavan 5,9 miljoonaa euroa vuosina 2018—2019.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 3 /vas

Tutkimus, kehittäminen ja innovaatiot elinkeinopolitiikassa

Asiantuntijat ovat yksimielisiä siitä, että Suomen tulevaisuuden hyvinvoinnin kannalta elinkeinorakenteen uudistuminen, tuottavuuden parantaminen ja uusien innovaatioiden syntyminen ovat keskeisen tärkeitä. Julkinen tuki on ollut tehokas ja korvaamaton elementti taloutemme kehittymisessä. Julkisten TKI-panostusten mittava lisääminen oli keskeistä Suomen talousmallin uudistamisen strategialle 1990-luvun laman jälkeen. Eurokriisin sekä Nokian ja ICT-klusterin ongelmien myötä hallitukset ovat kuitenkin irtisanoutuneet laadulla ja innovaatioilla kilpailun strategian toteuttamisesta. Korkean lisäarvon työpaikkoja tuottavan ja ekologisesti kestävän rakenneuudistuksen aikaansaaminen edellyttää julkisten tukien tuntuvaa kasvattamista. Suomen viime vuosien leikkaukset koulutuksesta sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnasta ovat käsittämättömiä.

Juha Sipilän hallituksen leikkauslinja on ulotettu myös innovaatiopolitiikkaan. Julkisen talouden suunnitelma jatkaa tätä yleistrendiä yksittäisistä valonpilkahduksista ja lisäpanostuksista huolimatta. Esimerkiksi Business Finlandin kautta tehty panostus Suomen elinkeinoelämän uudistumiseen ja kansainväliseen kasvuun on JTS:n mukaan kehyskaudella jäämässä leikatulle tasolle. Tällä hetkellä TKI-menojen taso on Suomessa vain 2,8 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Vuonna 2009 osuus oli prosenttiyksikön korkeampi. Keskeisiin verrokkimaihin suhteutettuna Suomen TKI-investointien kehityskäyrä onkin ollut hyvin epäsuotuisa.

Julkinen TKI-rahoitus on tänä vuonna arviolta 0,8 prosenttia suhteessa bkt:hen ja noin 3,5 prosenttia valtion menoista. Tätä osuutta tulisi tuntuvasti kasvattaa. Hallituksen tulisi myös kannustaa yrityksiä panostamaan omaan tutkimus- ja kehittämistoimintaansa. Viime vuosina nähty julkisten innovaatiokannusteiden raju lasku samanaikaisesti yritysten omien tutkimus- ja innovaatioinvestointien hiipumisen kanssa on Suomelle erittäin vaarallinen yhdistelmä.

Tavoitteeksi tulisi ottaa, että yksityisen ja julkisen TKI-rahoituksen osuus olisi maailman huipputasoa, noin viisi prosenttia suhteessa bkt:hen. Julkisten panostusten tulisi olla ainakin prosentti bkt:sta.

Samaan aikaan kun tehokkaita ja uutta luovia tutkimus- ja innovaatiopanoksia on leikattu, on ympäristölle haitallisia ja kokonaistaloudellisesti vähemmän tehokkaita yritystukia hallituskaudella lisätty. Pelkästään teollisuuden energiatukien suuruus on satojamiljoonia euroja vuodessa. Hallituksen ja sen asettaman parlamentaarisen työryhmän kyvyttömyys uudistaa yritystukia on erittäin valitettavaa.

Vasemmistoliiton tavoitteena on yritystukien rakenteellinen uudistaminen siten, että ne nykyistä paremmin tukisivat talouden ekologista rakennemuutosta ja uuden työn syntymistä. Meidän tulisi karsia sellaisia ympäristölle haitallisia ja taloudellisesti tehottomia tukia, joille ei ole kestäviä yhteiskunnallisia perusteita. Osa näin saaduista säästöistä voitaisiin kohdentaa tutkimus-, kehitys- ja innovaatiorahoitukseen. Näin voitaisiin panostaa esimerkiksi kiertotalouteen, resurssi- ja energiatehokkuuteen sekä yleisesti tuottavuutta ja jalostusarvoa parantaviin hankkeisiin.

Vasemmistoliitto pitää välittömästi toteutettavan yritystukiremontin tavoiteltavana mittakaavana noin 500:aa miljoonaa euroa. Tässä uudistuspaketissa mukana olisivat esimerkiksi päästökaupan

epäsuorien kustannusten kompensaatiotuesta luopuminen, energiaintensiivisen teollisuuden ja maatalouden energiaveropalautuksien kohtuullistaminen sekä kaivosten sähköverokannan, turveverotuksen sekä kivihiilen verotason nosto yhdistetyssä sähkön- ja lämmöntuotannossa. Pidemmällä aikavälillä tukia tulisi uudistaa radikaalisti ja kohdentaa ne kestävän rakennemuutoksen edistämiseen.

Kehitysyhteistyöleikkaukset on peruttava

Suomen tulee kantaa vastuunsa ja edistää myönteistä kehitystä myös rajojemme ulkopuolella. Kehitysyhteistyöllä torjutaan osaltaan köyhyyttä, parannetaan ihmisoikeuksia, edistetään demokratiaa, ehkäistään konflikteja ja hillitään ilmastonmuutosta. Ilmastonmuutokseen liittyvät ympäristöongelmat ovat yhä useammin pakolaisuuden syy. Uusia ilmastopakolaisia arvioidaan olevan vuosittain yli 20 miljoonaa.

Kansainvälisen kehitysyhteistyön valtavat leikkaukset ovat yksi Sipilän hallituksen suurimmista häpeätahroista. Suomi esiintyy kansainvälisillä areenoilla esimerkiksi naisten ja lasten oikeuksien tai yleisemmin monenkeskisen kansainvälisen järjestelmän suurena puolustajana, mutta karu totuus on, että nämä puheet eivät saa tukea hallituksen budjettilinjasta. Päinvastoin: sekä naisten ja tyttöjen oikeuksien edistämisestä että monenkeskisten järjestöjen rahoituksesta on leikattu reilusti.

Suomen leikkauslinja ei ole jäänyt huomaamatta ulkomaillakaan, eikä se voi olla vaikuttamatta Suomen kykyyn edistää tavoitteitaan kansainvälisesti.

Silmiin pistävää on myös, että Sipilän hallitus on leikannut nimenomaan varsinaisesta kehitysyhteistyöstä ja paikannut tätä vähän kasvattamalla samaan aikaan muita kehitysyhteistyönä raportoitavia menoja ja sijoitusmuotoisia järjestelyitä. Tuntuvimmin on leikattu kansalaisjärjestöiltä sekä monenkeskisiltä järjestöiltä, joiden toiminta on selvitysten mukaan ollut erityisen tehokasta.

Vasemmistoliiton kanta on, että Suomen on kannettava kansainvälinen velvollisuutensa ja nostettava kehitysyhteistyömäärärahat asteittain pohjoismaiselle tasolle. Tämä olisi osoitus siitä, että seisomme arvopuheidemme takana myös teoin.

Aiemmin Suomi ohjasi päästökauppatulot kansainväliseen ilmastorahoitukseen. Sipilän hallitus on päättänyt tukea niillä energiaintensiivisen teollisuuden energiankäyttöä. Vasemmistoliiton kanta on, että päästökauppatulot tulisi palauttaa kansainvälisen ilmastorahoituksen lähteeksi.

Harkintaa asehankintoihin

Puolustusvoimien tasapainoinen ja kustannustehokas kehittäminen vaatii, että keskeisistä resursseista ja niiden rahoittamisesta on selkeä kuva ja että olennaiset muutokset kyetään ennakoimaan. Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2019—2022 puolustusministeriön pääluokan määrärahataso on 3,2 mrd. euroa vuonna 2019 ja se nousee vuoteen 2022 mennessä 4,5 mrd. euroon.

Kasvu aiheutuu strategisista hankinnoista, etenkin HX-hankkeesta. Myös uudet tiedustelulait lisäävät kustannuspaineita, sillä kokonaan uusin toimivaltuuksin toimiva tiedustelujärjestelmä, sekä kansallinen toiminta että kansainvälinen yhteistyö, vaatii omansa.

Suunnitelmakauden aikana otetaan ensimmäinen velalla rahoitettava miljardi euroa hävittäjähankinnan toteuttamiseen. Hävittäjähankintojen pidemmän tähtäimen vaikutuksia julkiseen talouteen ei kuitenkaan suunnitelmassa käsitellä kunnolla. Muut puolustusmateriaalihankinnat kallistuvat vuositasolla 4—7 prosenttia. Tämä kaikki asettaa ennakoivalle taloussuunnittelulle omat haasteensa.

Suomen puolustukseen osoitettavien määrärahojen ensisijaisuus on sellainen, että poliittinen päätöksentekojärjestelmä on käytännössä jo sitoutettu strategisiin hankintoihin. Sen rinnalla Suomi suuntautuu yhä enemmän EU:n syvenevään puolustusyhteistyöhön. Se vaatii rahaa — ensin tutkimukseen ja kehitykseen, myöhemmin puolustusrahaston kautta tehtäviin hankintoihin.

Puolustusvoimien henkilöstön työssä jaksaminen on heikentynyt. Siitä huolimatta Suomi asettaa nyt uuden kaluston hankkimisen puolustusvoimien henkilöstön jaksamisen edelle. Suomella tulee olla oma, uskottava puolustus, mutta se ei saa tarkoittaa sitä, etteikö esimerkiksi strategisten hankintojen kokonaiskustannuksia tulisi kyseenalaistaa. Päinvastoin strategisten suorituskykyhankkeiden kustannuksia tulee verrata puolustusvoimien kykyyn täyttää muut tarpeensa ja velvollisuutensa asianmukaisesti.

Julkisen talouden suunnitelma antaa valitettavan puutteellisen selvityksen siitä, kuinka puolustusvoimien tulevat menot vaikuttavat Suomen julkiseen talouteen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin, jotta tärkeisiin valtiontaloutta koskeviin suunnitelmiin, kuten julkisen talouden suunnitelmiin ja vuosittaisiin talousarvioihin, sisällytetään kattava arvio esitettyjen toimenpiteiden vaikutuksista tulonjakoon ja eri väestöryhmiin, sukupuolten väliseen tasa-arvoon, ympäristökuormitukseen ja hyvinvointiin. Bruttokansantuotteen rinnalle tulee ottaa vähintään yksi laajemmin hyvinvointia kuvaava mittari.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee suunnitelman, jolla julkisen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiorahoituksen osuus nostetaan takaisin maailman huipputasolle, vähintään yhteen prosenttiin bruttokansantuotteesta. Yhteensä yksityisen ja julkisen TKI-rahoituksen osuuden tulisi olla viiden prosentin luokkaa.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 3 /vas

3. Eduskunta edellyttää, että parantuneen taloustilanteen mahdollistama talouspoliittinen liikkumavara käytetään koulutuksen, perusturvan ja hyvinvointipalveluiden määrärahaleikkausten perumiseen ja niiden rahoituksen kasvattamiseen.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus kehittää opintotukea opintorahapainotteisena ja niin, että opiskelijoiden toimeentulo helpottuu.

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahojen korottamiseksi niin, että niiden bkt-osuus nousee ensi vuonna vähintään samalle tasolle kuin ennen vuoden 2016 leikkauksia ja että vähiten köyhimpien maiden rahoitusosuus on vähintään 0,2 prosenttia bkt:sta.

6. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu asumistuen heikennykset.

7. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee esityksen asumistakuulaiksi, jolla taataan jokaiselle oikeus turvalliseen, kohtuuhintaiseen asuntoon.

8. Eduskunta edellyttää, hallitus valmistelee esityksen, jolla edellytetään kunnilta kaavoituksessa ja asuntotuotannossa korkeampaa asumismenoiltaan säännellyn asuntotuotannon osuutta.

9. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi lisätalousarvion, joka kasvattaa huomattavasti ammatillisen työvoimakoulutuksen ja aikuiskoulutuksen resursseja työllistymisen tukemiseksi ja työmarkkinoiden kohtaanto-ongelman helpottamiseksi.

10. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee kehyskaudella toteutettavaksi tuloverouudistuksen, jossa pääomatuloja verotetaan yhdessä ansiotulojen kanssa yhden progressiivisen asteikon mukaisesti.

11. Eduskunta edellyttää, että hallitus nostaa työttömyysturvan ja asumistuen suojaosan 500 euroon kuukaudessa ja että tämä suojaosa koskee palkkatulojen lisäksi myös kaikkia muita tulomuotoja.

12. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee esityksen, jolla työttömien omaehtoista opiskelua helpotetaan ja työttömyysturvan tarveharkinnasta luovutaan heidän kohdallaan. Työttömälle työnhakijalle pitää sallia myös sivutoiminen opiskelu, jos tämä on työmarkkinoiden käytettävissä.

13. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, jotta Suomeen tulee sellainen ennakkopäätösjärjestelmä, jonka kautta työttömät voivat saada sitovan etukäteispäätöksen siitä, kuinka esimerkiksi osittainen työskentely vaikuttaa heidän työttömyyspäivärahaansa ja muihin etuuksiin.

14. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi lisätalousarvioesityksen, jolla julkisten työllisyyspalveluiden resurssit mitoitetaan niin, että jokaiselle työttö-

mälle työnhakijalle pystytään tarjoamaan tämän tarvitsemaa henkilökohtaista neuvontaa TE-toimistossa.

15. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee pikaisesti home- ja kosteusongelmaisten julkisten rakennusten korjausohjelman, jonka mittakaava vastaa korjaus- ja uudisrakennustarvetta.

16. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee esityksen, joka takaa aidosti maksuttoman toisen asteen opiskelun kaikille ja pidentää oppivelvollisuutta.

17. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee esityksen, joka turvaa subjektiivisen päivähoito-oikeuden ja pienentää varhaiskasvatuksen ryhmäkokoja.

18. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee esitykset äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaan muuttamiseksi 6+6+6-malliksi, jossa molemmille vanhemmille on varattu yksi 6 kuukauden jakso ja yhden jakson vanhemmat saavat käyttää haluamallaan tavalla.

19. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee vuoden 2019 talousarvion yhteydessä käsiteltäväksi esityksen, jossa työttömien työllistämistä ja yrittäjyyttä helpotetaan alentamalla palkan sivukuluja määräajaksi siten, että työnantaja saa ehdot täyttävästä palkatusta työntekijästä hyvityksen automaattisesti eikä tukea ole sidottu talousarvion palkkatukimäärärahan riittävyyteen.

20. Eduskunta edellyttää, että hallitus luopuu yhdistysten ja säätiöiden palkkatuen erillisrajauksesta.

21. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi esityksen, joka poistaa terveyskeskusten asiakasmaksut koko maasta.

22. Eduskunta edellyttää, että hallitus luopuu esityksestään sosiaali- ja terveydenhuollon niin sanotuksi valinnanvapausmalliksi ja siirtää sote-uudistuksen valmistelun parlamentaariseen työryhmään.

23. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi sellaisen maakuntien rahoitusmallin, joka antaa maakunnille verotusoikeuden ja aitoa talouspoliittista liikkumavaraa.

24. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi ekologisen kokonaisverouudistuksen, joka kattaa ainakin energian tuotannon ja käytön, teollisuuden, liikenteen, asumisen ja maa- ja metsätalouden ja joka ei vähennä verojärjestelmän progressiivisuutta.

25. Eduskunta edellyttää, että hallitus korottaa harmaan talouden, talousrikollisuuden ja veronkierron vastaisen toiminnan määrärahoja.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 3 /vas

26. Eduskunta edellyttää, että hallitus ohjaa päästökauppatulot kansainväliseen ilmastorahoitukseen, joka on lisäistä suhteessa kehitysyhteistyömäärärahoihin.

27. Eduskunta edellyttää, että hallitus liittää Suomen niiden maiden joukkoon, jotka valmistelevat eurooppalaista rahoitusmarkkinaveroa.

Helsingissä 20.6.2018

Kari Uotila vas

VASTALAUSE 4 /r

Perustelut

Suomen talous kasvaa, ja julkisen talouden suunnitelman lähtökohdat ovat myönteisemmät kuin vuosiin. Valtiovarainministeriö on viimeisimmän tiedon mukaan ennustanut 2,9 prosentin kasvua tälle vuodelle, 1,8 prosentin kasvua vuodelle 2019 ja 1,7 prosentin kasvua vuodelle 2020. Ensimmäisen kerran vuonna 2008 alkaneen finanssikriisin jälkeen julkinen talous on lähivuosina tasapainottumassa. Työllisyyskin paranee, ja todennäköisesti saavutamme hallituksen tavoitteen 72 prosentin työllisyydestä. Myönteinen kehitys ei kuitenkaan poista tarvetta rakenteellisiin uudistuksiin, jotka vahvistavat kansantaloutta pitkällä aikavälillä. Yhdyn valtiovarainvaliokunnan kantaan siitä, että rakenteelliset uudistukset ovat edelleen tarpeellisia. Elämme tällä hetkellä noususuhdannetta, ja nyt olisi se hetki, jolloin tulisi tehdä tarvittavat rakenteelliset uudistukset, jotka purkavat kannustinloukkuja ja parantavat työllisyyttä.

Verotus

Verotuksen tulee kannustaa työn tekemiseen ja yrittämiseen sekä ehkäistä kannustinloukkuja. Haluamme saada aikaan veromuutoksen, joka painottuu kulutuksen verottamiseen työn verottamisen sijaan. Siksi haluamme madaltaa ansiotuloverotusta. Me uskomme palkkatyön verotuksen pienentämisen dynaamisiin vaikutuksiin. Matalamman ansiotuloverotuksen rahoitamme korottamalla arvonlisäverokantoja sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla.

Verotuloja voidaan lisätä korottamalla kotitalousvähennystä. Kotitalousvähennyksen enimmäismäärää 3 000 euroon ja vähennettävää osuutta 60 prosenttiin korottamalla lisätään verotuloja, tuetaan yrittäjyyttä, kannustetaan naisvaltaisia palveluyrittäjiä ja parannetaan työllisyyttä. Samalla parannamme yksityisyrittäjien toimintaedellytyksiä ja ehkäisemme harmaata taloutta.

Me haluamme keventää lisäveroa, jota osa eläkeläisistä pakotetaan maksamaan. Ehdotamme myös, että autoverotus palautetaan vuoden 2015 tasolle.

Ensiasunnon ostajan vapautus varainsiirtoverosta on myös poistettava. Valtion ensisijainen tehtävä ei ole verohelpotusten avulla kannustaa yksityisomistukseen. Tämän vuoksi katsomme, että ensimmäisen kiinteistön ja ensimmäisen osakehuoneiston oston verovapaus on etuus, josta me suomalaiset voisimme luopua tässä tilanteessa.

Haluamme, että perheyrityksissä tapahtuvat sukupolvenvaihdokset vapautettaisiin perintö- ja lahjaverosta. Uudet työpaikat Suomessa syntyvät etenkin pienissä ja keskisuurissa yrityksissä. Monet näistä ovat perheyrityksiä, joissa sujuva sukupolvenvaihdos on edellytys liiketoiminnan jatkumiselle. Onnistunut sukupolvenvaihdos on siten myös työllisyyskysymys, jonka suurimpia haasteita on juuri verotus.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 4 /r

Työllisyys

Suomen korkea rakenteellinen työttömyys rajoittaa talouskasvun mahdollisuuksia, ja hallituksen tavoite luoda 110 000 uutta työpaikkaa ja nostaa työllisyysaste 72 prosenttiin on oikea. Tavoite todennäköisesti saavutetaan, mutta vaikka työllisyyskehitys on viime aikoina ollut hyvää, tarvitsemme lisää rakenteellisia uudistuksia, jotka vahvistavat julkista taloutta pitkällä aikavälillä.

Naisten työllisyysaste on Suomessa matalampi kuin muissa Pohjoismaissa. Syynä tähän on se, että nykyinen kotihoidon tukemme ja perhevapaajärjestelmämme ei tue äitien urakehitystä. Paluu työelämään viivästyy, mikä samalla pienentää naisten palkka- ja eläketasoja. Tarvitsemmekin tasa-arvoisemmat työmarkkinat, mutta tämä edellyttää määrätietoisia ja rakenteisiin puuttuvia, tasa-arvoa edistäviä toimenpiteitä. Hallitus on kuitenkin toistuvasti osoittanut, että tasa-arvokysymykset ovat sille toissijaisia.

Tästä esimerkkeinä ovat perhevapaauudistuksen kaatuminen ja se, että valtioneuvoston selonteossa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2019—2022 ei edelleenkään mainita eri sukupuolia tai sukupuolten tasa-arvoa. Hallituksen tulisi jatkossa julkisen talouden suunnitelmaa tehdessään laatia sukupuolivaikutusten arviointi, kuten esimerkiksi työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on huomauttanut jo lukuisia kertoja.

Avain naisten työllisyyden parantamiseksi on perhepoliittinen kokonaisuudistus, joka helpottaisi työn ja perhe-elämän yhteensovittamista ja pienentäisi naisten ja miesten välisiä palkka- ja eläkeeroja. Kotihoidontukea tulisi uudistaa lyhentämällä tuen enimmäiskestoa- ja perhevapaajärjestelmää tulisi uudistaa 6+6+6-mallin mukaisesti nykyisen ansiosidonnaisen äitiys, isyys- ja vanhempainvapaan sijaan.

Nuorisotyöttömyys on hälyttävällä tasolla, ja sen korjaamiseen vaaditaan nyt toimenpiteitä. Meidän tulee luoda minityömalli, jossa alle 30-vuotiaat nuoret saavat ansaita 500 euroa kuussa ilman, että se vaikuttaisi tukiin tai muihin etuuksiin. Työnantajat maksavat puolestaan pienempiä työnantajamaksuja palkatessaan nuoren henkilön.

Ansiosidonnaista työttömyysturvaa tulisi kehittää kannustavampaan suuntaan nostamalla päivärahaa hiukan ja samalla lyhentämällä tuen maksamisaikaa. Tanskassa kokemukset tällaisesta mallista ovat hyvät. Suomessa tehdyt tutkimukset osoittavat, että suurin osa uudelleentyöllistyneistä saa työpaikan päivärahan ansainta-ajan alussa tai lopussa.

Suuri ongelma työmarkkinoilla on, että työvoiman kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa. Työnvälityksen parantamiseksi meidän tulisi antaa yksityisten työnvälittäjien tukea julkisia työvoimatoimistoja. Näin parannetaan työntekijöiden ja avointen työpaikkojen kohtaamista.

Ratkaiseva kysymys työllisyyden parantamiseksi on ennen kaikkea se, miten voimme helpottaa yrittäjyyttä ja kannustaa pieniä ja keskisuuria yrityksiä kasvuun. Yksi keino on tarjota palkkahallintoa pienyrittäjille. Palkkahallintoon tarvitaan sujuvampia rutiineja, erityisesti pienissä yrityksissä. Yrittäjät itse kertovat, että työntekijöiden palkkaaminen aiheuttaa paljon uutta hallinnollista työtä, mikä on selkeä kasvun hidaste. Ensimmäinen askel yrittäjyyden helpottamiseksi olisi, että erilaiset palkan sivukulut yhdistettäisiin. Valtio voisi vuosittain määrittää prosenttierän, joka

kattaisi kaikki palkan sivukulut. Yritykset maksaisivat tämän könttäsumman Verohallinnolle, joka vastaisi maksujen hallinnoimisesta ja jakaisi summan edelleen oikeille tahoille.

Uusia työpaikkoja syntyy pieniin ja keskisuuriin yrityksiin. Paikallinen sopiminen joustavoittaa taloutta, parantaa pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuuksia ja on avainasemassa työllisyyden parantamisessa. Siksi paikalliselle sopimiselle on annettava todelliset edellytykset myös yrityspuolella. Tämän lisäksi tarvitsemme täysin uuden keskustelukulttuurin työpaikoille. Siinä työnantaja ja työntekijä yhdessä keskustellen löytävät ratkaisut, jotka ovat yritykselle tai julkiselle työnantajalle parhaat.

Taloutemme menettää vuosittain miljardeja työkyvyttömyyseläkkeiden, sairauspoissaolojen, sairaana työskentelyn ja työtapaturmien takia. Parempi työhyvinvointi säästää yhteiskunnalle miljardeja, samalla kun se parantaa yksilöiden elämänlaatua. Kansallisen työhyvinvointiohjelman tekeminen tulee aloittaa pikimmiten.

Hallitus leikkaa parhaillaan opintotuesta mutta kieltää samalla opiskelijoita tienaamasta elantoaan asettamalla sanktioita. Opintotukien takaisinmaksubyrokratiaan kuluu vuosittain suuria määriä työtunteja. Työkokemus helpottaisi vastavalmistuneiden siirtymistä työelämään, ja toimenpiteen dynaamiset vaikutukset parantaisivat maan taloutta. Meidän tulisikin korottaa opintotuen tulorajoja 50 prosentilla.

Vienti, korkea jalostusarvo ja osaava työvoima mahdollistavat menestyksemme. Suomalaiset yritykset tarvitsevat parhaimpia työntekijöitä menestyäkseen. Maamme väestömäärän kehitys olisi kuitenkin jo nyt negatiivinen ilman maahanmuuttajia. Suomi tarvitseekin lisää osaajia. Tarveharkinnan poistaminen mahdollistaa työntekijöiden palkkaamisen aloille, joilla nyt vallitsee osaavan työvoiman pula. Erityisesti useat startup-yritykset kärsivät tarveharkinnasta. Yksi avaintekijä Ruotsin hyvässä menestyksessä on, että siellä on suuri tarjonta ulkomaalaista työvoimaa. Suomen tulisi poistaa työllistymisen esteet maahanmuuttajilta.

Työllisyyden parantamiseksi meidän tulisi myös rohkeasti tarttua tulevaisuuden mahdollisuuksiin, joita ovat mm. jakamistalous ja kierrätystalous ja muut uudet alat. Suomen tulisi olla proaktiivinen ja uusia lainsäädäntöä ja rakenteita, jotta saisimme näistä tulevaisuuden aloista kaiken mahdollisen potentiaalin irti.

Yritystukia tarkastelleen parlamentaarisen työryhmän tärkein anti on se, että ryhmä kykeni määrittelemään yksimielisesti yritystukien myöntämisen uudistetut kriteerit. Rkp olisi omalta osaltaan ollut valmis hyväksymään työryhmässä esillä olleen ehdotuksen, jonka mukaan olisimme luopuneet energiaintensiivisten yritysten energiaveron palautuksesta eli ns. energiaveroleikkurista, ja sen sijaan alentaneet sähköveroluokka II energiaverodirektiivin mahdollistamaan minimiin. Tämä olisi ollut suuri rakennemuutos, joka olisi varmistanut teollisuuden kilpailukyvyn, mutta samalla se olisi poistanut fossiilisten polttoaineiden käytöstä seuranneen energiaveron palautuksen.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 4 /r

Sosiaali- ja terveydenhuolto

Hallituksen sosiaali- ja terveydenhuolto- ja maakuntauudistus on merkittävä julkishallinnon ja toimintatapojen uudistus, jolla tavoitellaan kolmen miljardin euron säästöjä vuositasolla vuoteen 2030 mennessä. Kestävyysvajeen umpeen kurominen on tärkeää, jotta julkinen talous olisi tulevaisuudessa kestävällä pohjalla. Hyvin harva asiantuntija kuitenkaan uskoo siihen, että näitä säästöjä tullaan saavuttamaan hallituksen lupausten mukaisesti, jos sote-uudistus menee läpi. Päinvastoin moni asiantuntija uskoo kustannusten lisääntyvän merkittävästi, jos esitetty sote-uudistus hyväksytään.

Hallituksen esittämä sote-malli lisää kustannuspaineita, monimutkaistaa sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja asettaa sote-kustannuksille epärealistisen kovan kustannustenhillintätavoitteen. Sote-uudistuksen tiedossa olevista kustannuksista ei ole pystytty esittämään edes karkeita arvioita. Asiantuntijoiden mukaan uudistuksen tavoitteet erityisesti kustannusten kasvun hillinnän osalta eivät mitä luultavimmin tule toteutumaan.

Sote-uudistuksen keskeinen tavoite on taata saman tasoiset sote-palvelut kaikille kansalaisille ja sitä kautta pienentää terveys- ja hyvinvointieroja. Myös tämä tavoite on vaarassa epäonnistua. Palveluiden saatavuus ja valinnanvapaus tulee lisääntymään kaupungeissa ja asutuskeskuksissa, mutta valinnanvapauden toteutuminen harvaan asutuilla alueilla tulee olemaan näennäistä. Tämä vaikuttaa oleellisesti valinnanvapauden toteutumiseen ja sitä kautta eriarvoisuuteen. Jo nykyisellään vähävaraiset käyttävät vähiten terveyspalveluja, vaikka tarve voisi heillä olla suurin. Nyt esitetyn valinnanvapausmallin monimutkaisuuden vuoksi onkin todella epäselvää, miten luvatut terveyshyödyt tulevat jakautumaan tasaisesti väestön kesken. Lisäksi niin kutsuttu kapitaatiomalli johtanee asiakkaiden valikoimiseen eli kermankuorintaan, jota on hyvin haasteellista valvoa. Olisi myös väärin olettaa, että palveluntuottajille ei syntyisi kykyä valikoida asiakkaitaan.

Lisääntynyt valinnanvapaus hoidossa ja hoivassa on lähtökohtaisesti hyvä asia, joka voi parantaa hoidon laatua yksittäisen potilaan osalta. Sitä tulisi kuitenkin ennemmin kehittää niin, että raha nykyistä paremmin seuraisi potilasta ja että valinnanvapauden toteuttaminen ei vaarantaisi muun muassa talouden kestävyyttä. Kaikkein tarkoituksenmukaisin tapa toteuttaa valinnanvapaus olisi lisätä palvelusetelien käyttöä, josta on positiivisia kokemuksia eri puolilta Suomea mutta jonka käyttölaajuus on jäänyt paljon potentiaalia pienemmäksi. Samalla on tärkeää, että julkisella sektorilla myös jatkossa on vahva rooli hoidon tuotannossa. Sosiaali- ja terveydenhuoltouudistuksen myötä järjestämisvastuu sosiaali- ja terveyspalveluista siirtyy kunnilta maakunnille, ja näin ollen sote-palveluja koskeva päätöksenteko siirtyy hyvin kauas niistä ihmisistä, jotka käyttävät näitä palveluita. Kaikki kunnat eivät tule saamaan edustajaa maakuntavaltuustoon, minkä seurauksena edustuksellisuuden alueellinen yhdenvertaisuus ja lähidemokratia heikkenevät. Erityisesti Uudellamaalla, jossa on yli 1,6 miljoonaa asukasta, demokratiavaje tulee olemaan ilmeinen. Tätä demokratiavajetta pahentaa myös se, että nyt ollaan luomassa uutta hallinnon tasoa, jolle ei kuitenkaan olla antamassa todellista asianmukaista itsehallintoa verotusoikeuden puuttuessa maakunnilta.

Kielellisten oikeuksien suhteen herää monia kysymyksiä, ja monin osin seurausten arviointi on puutteellista. Onko tilapäisellä hallinnolla tarpeeksi osaamista ja tietoa ruotsinkielisten asiakkaiden tarpeista? Miten valinnanvapaus tullaan todellisuudessa toteuttamaan niin, että kielelliset oi-

keudet turvataan? Kaksikielisille kunnille tai toimielimille ei ole luotu mahdollisuutta todella vaikuttaa kielellisten oikeuksien toteutumiseen, vaan uudistuksessa luotetaan markkinoiden itseohjautuvuuteen ja maakuntien oma-aloitteisuuteen.

Hallituksen päivystysuudistusta ei voida jättää huomioimatta. On järjenvastaista, että Vaasan keskussairaalalle ei annettu ympärivuorokautista päivystystä, kun kaikki faktat puhuvat sen puolesta. Vaasan keskussairaala tarjoaa tänään hoitoa noin 100 000 ruotsinkieliselle suomalaiselle. Tarve saada hoitoa ja hoivaa omalla äidinkielellä ei poistu tulevaisuudessa. Väestönkehitys puhuu Vaasan laajan ympärivuorokautisen päivystyksen puolesta. Vaasan seutu on yksi vahvimmin kasvavista talouskeskuksista koko maassa. Itse sairaanhoidon talous puhuu Vaasalle annettavan laajan ympärivuorokautisen päivystyksen puolesta. Vaasan keskussairaala kuuluu maan tehokkaimpiin.

Mikäli maakuntauudistus ja valinnanvapaus toteutuvat, tulisi ne saattaa voimaan samalla tavalla kuin peruskoulu-uudistus eli vaiheittain ja maakunnittain usean vuoden aikana. Tämä mahdollistaisi sen, että kokemuksista voidaan oppia ja malliin voidaan tehdä parantavia korjauksia. Tällä hetkellä Suomessa on käynnissä sote-uudistukseen liittyviä pilotteja ja kokeiluja, joiden tuloksia ei kuitenkaan ehditä analysoimaan tai hyödyntämään täysimittaisesti uudistuksessa. Lisäksi kerralla toteutettava maakuntauudistus tarkoittaa sitä, että valtio siirtää vastuun uudistuksen onnistumisesta maakunnille sen sijaan, että parhaita käytäntöjä voitaisiin etsiä ja toteuttaa askeleittain.

Perusterveydenhuollon ongelmia ei ratkaista luomalla uutta hallintotasoa. Tarvitsemme lisää lääkäreitä terveyskeskuksiin, emme enemmän hallintoa. Uudistuksen onnistuminen ei ole maakuntahallinnosta kiinni. Sosiaalipalvelut, kuten esimerkiksi vanhustenhuolto, tulisi jättää kuntien vastuulle ja tehtäväksi. Kunnilla on sosiaalihuollon hoitamisen kannalta arvokas paikallistuntemus ja erittäin pitkä kokemus esimerkiksi vanhustenhuollon järjestämisestä. Sitä ei ole järkevää heittää hukkaan.

Maakuntien rahoitus

Kuten edellä mainittiin, sote-uudistukselle asetettu kustannustenhillintätavoite on epärealistisen kova. Julkisen talouden suunnitelmaa arvioitaessa on edelleen epäselvää, miten maakuntien rahoitus tulee määräytymään. Mahdollisia säästöjä tai lisäkustannuksia ei ole selvitetty hyväksyttävällä tarkkuudella, vaikka on selvää, että uudistuksen vaikutukset valtion budjettiin tulevina vuosikymmeninä tulevat olemaan merkittävät. Hallituksen esittämä uudistus lisäisi varsinkin käynnistysvaiheessa merkittävästi sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia. Alkuvaiheessa kustannuksia syntyy palkkojen, palvelujen ja asiakasmaksujen harmonisoinnista, hallinnosta, ICT:stä ja kiinteistöistä sekä julkisen tuotannon sopeuttamisesta (alasajosta) yksityisen tuotannon kasvaessa. Yksin palkkaharmonisoinnin kustannuksiksi on arvioitu 700—1 000 miljoonaa euroa. Uudenmaan maakunnan alustavien laskelmien mukaan muutoskustannukset olisivat pelkästään Uudellamaalla uudistuksen ensimmäisenä vuotena mittaluokaltaan noin 300 miljoonaa euroa. Merkittävä osa näistä muutoskustannuksista jäisi pysyviksi (esim. palkkaharmonisaatio).

Hallituksen esittämä sosiaali- ja terveydenhuolto- ja maakuntauudistus siirtäisi sosiaali- ja terveydenhuollon menot kokonaisuudessaan valtion kehysmenettelyn piiriin, ja näin ollen järjestämis- ja rahoitusvastuu ovat eri tahoilla. Maakunnilla ei ole verotusoikeutta, ja ne saavat kaiken ra-

hoituksensa valtiolta. Jos maakuntien rahat eivät riitä, joutuu valtio antamaan lisärahoitusta, koska kyse on lakisääteisistä tehtävistä. Koska valtio viime kädessä kantaa vastuun maakuntien alijäämistä, maakunnilla ei ole todellisia kannustimia tehokkaaseen taloudenhoitoon. Kun valtiolla on kannustin säästää, maakunnalla on kannustin maksimoida saamansa valtion rahoitus eli käyttää kaikki rahat. Sanktiona rahoitusraamin ylittämisestä on maakunnan joutuminen arviomenettelyyn, mikä ei ole kovin uskottava tai tehokas sanktio tilanteessa, jossa useimmat tai kaikki maakunnat kärsivät taloudellisista vaikeuksista.

Maakunnille tulisi antaa verotusoikeus ja aito itsehallinto. Maakuntien verotusoikeus tarjoaisi paremmat kannusteet hyvään taloudenpitoon, ja se lisäisi päätöksenteon vastuunkantoa ja läpinäkyvyyttä.

Harmaan talouden torjunta

Harmaasta taloudesta aiheutuu Suomessa suuria verotulojen menetyksiä yhteiskunnalle. Lisäksi harmaa talous heikentää yleistä veromoraalia ja vaikeuttaa laillista toimintaa harjoittavien yritysten kilpailumahdollisuuksia. Eräiden tutkimusten mukaan (eduskunnan tarkastusvaliokunta 2010) harmaan talouden suuruusluokka on 10—14 miljardia euroa, mikä vastaa 5,5—7,5 prosenttia bruttokansantuotteesta. Tämä merkitsee, että harmaa talous aiheuttaa 4—6 miljardin euron taloudelliset menetykset vuodessa yhteiskunnalle.

Harmaan talouden torjunta edellyttää valtiolta määrätietoisia toimenpiteitä. Sipilän hallitus ei kuitenkaan ole tässäkään julkisen talouden suunnitelmassa priorisoinut harmaan talouden torjuntaa, vaikka siitä saaduilla tuloilla osa määrärahaleikkauksista voitaisiin estää. Keskeisessä asemassa on rikosten tekomahdollisuuksien vähentäminen, kiinnijäämisriskin lisääminen sekä viranomaisten reagointikyvyn parantaminen harmaan talouden paljastamisessa ja torjunnassa.

Harmaan talouden torjumiseksi määrärahojen lisääminen niin poliisitoimelle kuin syyttäjä- ja oikeuslaitokselle, Tullille ja Verohallinnolle olisi tarpeen. On syytä muistaa, että panostukset harmaan talouden torjuntaan maksavat nopeasti itsensä moninkertaisesti takaisin verotuloina, joita ei muuten tulisi valtiolle.

Koulutus ja tutkimus

Hallitus on kohdistanut tällä kaudella kohtuuttomia leikkauksia koulutukseen, tutkimukseen ja kulttuuriin, vaikka ennen vaaleja annettiin lupauksia siitä, että koulutuksesta ei säästetä. Leikkaukset muodostavat todellisen uhan opetuksen ja tutkimuksen laadulle, mikä vaarantaa vakavasti maamme kilpailukyvyn ja kasvun ja kovin tarpeelliset talouden ja työllisyyden nousumahdollisuudet maassamme. Suomelle panostaminen inhimilliseen pääomaan on elintärkeää maamme hyvinvoinnin kannalta niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä.

Hallituksen tekemät koulutusleikkaukset eivät vastaa hallituksen itse asettamia tavoitteita. On myös syytä todeta, että julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2019—2022 hallituksen osoittamat pienet laastarimaiset lisäpanostukset eivät kompensoi hallituksen tekemiä massiivisia leikkauksia.

Sipilän hallitus on leikannut korkeakoulutuksesta ja tutkimuksesta erittäin rajulla kädellä. Leikkaukset ovat kohdistuneet yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin, Suomen Akatemiaan ja Tekesiin. Yliopistoindeksi ja ammattikorkeakouluindeksi on lisäksi jäädytetty vuoteen 2019 asti. Onko tämä todella se tapa, jolla hallitus aikoo saada Suomen talouden nousuun? Nyt tulisi toimia täysin päinvastoin. Suomalaiset ovat maailman koulutetuimpia, mutta tieteen tasossa olemme jo nyt lähes kaikkia OECD-maita jäljessä. Leikkausten sijaan tarvitsemme rohkeita panostuksia korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen. Tämä auttoi meitä myös yhdeksänkymmentäluvun laman voittamisessa.

On selvää, että toisen asteen koulutus on uudistettava. Turhia päällekkäisyyksiä voi karsia, tilojen käyttöä voi tehostaa ja turhia rakenteita purkaa. Tähän Ruotsalainen eduskuntaryhmä oli sitoutunut jo viime vaalikaudella. Vuoden 2017 talousarvioehdotuksen yhteydessä hallitus antoi eduskunnalle esityksen, jonka mukaan toteutetaan isot säästöt ammatillisessa koulutuksessa. Leikkaukset tehdään ilman realistista suunnitelmaa ammatillisen koulutuksen uudistamisesta. On hyvin kyseenalaista, miten hallitus käytännössä aikoo turvata ammatillisen koulutuksen alueellisen saatavuuden. Pienten ja haavoittuvien ruotsinkielisten ammatillisen koulutuksen yksiköiden tilanne on erittäin huolestuttava.

Ammatillisen koulutuksen uudistus ei saa lisätä epätasa-arvoa. Esimerkiksi lähiopetus ja opinto-ohjaus on turvattava. Opinto-ohjaus on entistä tärkeämpää kaikilla koulutusasteilla. Siksi on hyvä, että hallituksen esitys lukiolaiksi sisältää enemmän opinto-ohjausta.

Suomen talouskasvu perustuu jatkossakin ennen kaikkea osaamiseen, korkeasti koulutettuun työvoimaan ja korkeaan jalostusasteeseen. Suomen innovaatiopohjaa pitää vahvistaa panostamalla tutkimukseen, osaamisen kehittämiseen ja innovaatioihin, mutta tässä suhteessa julkisen talouden suunnitelmassa hallituksen olisi pitänyt tehdä rohkeampia ratkaisuja. Valtion osuus T&K&I-rahoituksesta on viime vuosina laskenut tuntuvasti. Business Finlandin T&K&I-määrärahojen tasokorotusten pitäisi olla suurempia ja pysyviä.

Opintotuki on opiskelijan perusturva. Minkään muun väestöryhmän perustoimeentuloon ei ole kohdistettu näin suuria leikkauksia. Tämä kertoo hallituksen välinpitämättömyydestä opiskelijoita ja koulutusta kohtaan. Opiskelijoiden työ on opiskella. Heidänkin on voitava elää ilman pakkoa ottaa lainaa, ja siksi hallituksen leikkaukset opintotukeen ovat kohtuuttomia. Opintotuen heikentäminen ja sen siirtäminen lainapainotteiseksi vähentää koulutuksen tasa-arvoa. Tilanteessa, jossa korkeakoulutettujen työttömien määrä kasvaa, haluaa hallitus lisätä epävarmoille työmarkkinoille siirtyvien opiskelijoiden huolta ja pelkoa velkavankeudesta. Tämä ei luo tulevaisuudenuskoa, vaan pahimmillaan romuttaa sitä.

Maahanmuutto ja pakolaiskiintiö

Vuosina 2014 ja 2015 Suomen pakolaiskiintiö oli 1 050 pakolaista vuodessa. Vuodesta 2016 kiintiö on kuitenkin pienennetty 750:een pakolaiseen vuodessa. Näin, vaikka samanaikaisesti pakolaisvirrat eivät ole olleet yhtä suuria sitten toisen maailmansodan päättymisen. Ennuste julkisen talouden suunnitelman 2019—2022 mukaan on, että Suomeen tulevien turvapaikanhakijoiden ja kiintiöpakolaisten määrän arvioidaan laskevan keskimäärin n. 4 000 uuteen hakijaan vuodessa. Samaan aikaan pakolaisten määrä maailmassa on jo noussut 65,9 miljoonaan, josta 51 prosenttia

on lapsia. Eurooppa ottaa vastaan noin 17 prosenttia maailman pakolaisista, sillä suurin osa pakolaisista siirtyy kriisejä pakoon naapurimaihin.

Suomen on kannettava kansainvälinen vastuunsa. Suomi on yksi maailman rikkaimmista ja tasaarvoisimmista maista, ja meidän on osoitettava solidaarisuutta huonommassa asemassa oleville. On meidän vuoromme tarjota toisille sitä turvaa, mikä aikaisemmin on annettu meille. Ketään ei saa pakottaa elämään turvattomuudessa ja kurjuudessa. Tämän takia Suomen tulisi korottaa pakolaiskiintiötään 2 500 pakolaiseen vuodessa. Tähän kiintiöön ei tule laskea eurooppalaisen taakanjakomekanismin kautta tulevia turvapaikanhakijoita. Näin Suomi voisi edistää turvallisten turvapaikanhakureittien syntymistä.

Maatalous

Maatalous on viime aikoina joutunut poikkeuksellisen suuriin ongelmiin vaikean markkinatilanteen myötä alentuneiden tuottajahintojen, viljelijätukien pienentyneiden määrärahojen ja tukimaksatusten muuttuneiden maksatusaikataulujen takia. Tästä johtuen kotimaisen maatalouden tilanne on katastrofaalinen. Tämän lisäksi ennakoimattomat tapahtumat, kuten tämän kevään ja alkukesän kuivuudet, syksyn 2017 satovahingot ja vientimme tyrehtyminen Venäjälle, ovat myös heikentäneet maatilojen kannattavuutta.

Hallituksen tulisi viipymättä ryhtyä määrätietoisiin toimiin maatalouden toimintaedellytysten turvaamiseksi ja maatalouden kannattavuuden parantamiseksi. Kaupalla on vahva yliote elintarvikeketjusta, mikä asettaa toimijat eriarvoiseen asemaan. Alkutuottajien asemaa tulee parantaa. Askeleita oikeaan suuntaan ovat komission UTP-direktiiviehdotus, jonka mukaan jäsenmaiden olisi kiellettävä kaupan epäterveet kauppatavat, ja uusi elintarvikemarkkinalaki, jonka odotetaan saapuvan eduskunnan käsiteltäväksi syksyllä. Uuden lain tarkoituksena on turvata elintarvikeketjussa heikoimmassa asemassa olevien toimijoiden asemaa. Muita maatalouden kannattavuutta parantavia toimia ovat tuotantokustannusten alentaminen ja byrokratian vähentäminen. Lisäksi tuotteiden alkuperämerkintöjä tulee lisätä ja parantaa.

Viennin lisääminen on myös yksi tärkeimmistä tavoista helpottaa maanviljelijöiden ahdinkoa ja siten myös parantaa Suomen taloutta. Suomella on kaikki edellytykset lisätä elintarvikkeiden vientiä: meillä tuotetaan maailman puhtainta ruokaa ja meillä on korkea eläinsuojelun taso. Onkin tärkeää, että Suomi jatkaa ponnistelujaan uusien vientikohteiden löytämiseksi. Uuden alkuvuodesta 2019 toimintansa aloittavan Ruokaviraston tehtäviin kuuluu viennin edistäminen ja ohjaus, ja näihin tulee turvata taloudelliset resurssit. Viennin edistämisen tehtävien rahoitus on tällä hetkellä määräaikaista (hallituksen kärkihanke ja lisäbudjetti) ja päättyy vuoden 2018 lopussa, ja on välttämätöntä, että toiminnan jatkuvuus turvataan.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksen myötä jäsenmaille annettaisiin lisää valtaa päättää niiden alueella sovellettavien tukijärjestelmien sisällöstä, seurannasta, valvonnasta ja seuraamuksista. Tämän seurauksena kansallisen hallinnon ja viranomaisten työtaakka lisääntyy ja tutkimuksen merkitys korostuu. Sen vuoksi on varauduttava siihen, että lisäresursseja tarvitaan uuden ohjelmakauden valmisteluun ja toimenpanoon sekä tutkimukseen. Vaikeassa maatalouden kannattavuustilanteessa meidän tulee myös tehdä kaikkemme, jottei maanviljelyn tukia leikattai-

si komission ehdotuksen mukaisesti. Suomen tulee tarvittaessa paikata leikkauksia kansallisella rahoituksella.

Petovahinkojen korvaamiselle tulee varata riittävät määrärahat, joiden voidaan arvioida kattavan vahingot. Suurpetovahinkojen vähentämiseksi tarvitaan toimivaa ja tuloksellista petoeläinkantojen sääntelyä, joka perustuu kannanhoitosuunnitelmaan.

Puolustus

Puolustushallinnon toimitilakustannukset kasvavat siitä huolimatta, että niitä on pyritty hillitsemään muun muassa karsimalla varuskunta- ja varikkoverkostoa. Kiinteistömenojen kasvu syö resursseja puolustuksen materiaalihankinnoista ja valmiudesta. Nykyisen toimintamallin, jossa puolustusvoimat toimii Senaatti-kiinteistöjen vuokralaisena, toimivuutta on arvioitava kriittisesti.

Kehitysapu

Kehitysyhteistyömäärärahoissa tavoitteen on mielestämme oltava saavuttaa YK:n tavoite, että kehitysyhteistyöhön panostetaan 0,7 prosenttia bruttokansantuotteesta. Suomi on jo pitkään ollut sitoutunut tähän tavoitteeseen. Me haluamme Suomen olevan luotettava toimija kansainvälisessä kehitystyössä ja kansakunta, joka kantaa vastuuta kehitysapupolitiikassa. Me emme hyväksy hallituksen tekemiä leikkauksia kehitysapuun. Ruotsalaisen eduskuntaryhmän mielestä kehitysavun määrän tavoitteena on oltava pitkällä aikavälillä 1 prosentti bruttokansantulosta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus

1. Eduskunta edellyttää, että työn verotusta kevennetään.

2. Eduskunta edellyttää, että arvonlisäverokantoja korotetaan.

3. Eduskunta edellyttää, että kotitalousvähennyksen määrää korotetaan.

4. Eduskunta edellyttää, että autoverotus palautetaan vuoden 2015 tasolle.

5. Eduskunta edellyttää, että eläkeläisten lisäveroa pienennetään.

6. Eduskunta edellyttää, että ansiosidonnaista päivärahajärjestelmää kehitetään kannustavammaksi.

7. Eduskunta edellyttää, että perhevapaajärjestelmä ja kotihoidon tuen järjestelmä uudistetaan viipymättä.

8. Eduskunta edellyttää, että harmaan talouden torjuntaan osoitetaan lisää määrärahaa.

9. Eduskunta edellyttää, että korkeakoulujen rahoitus turvataan.

10. Eduskunta edellyttää, että hallituksen esittämät opintotukileikkaukset perutaan.

11. Eduskunta edellyttää, että yhtäläiset mahdollisuudet jatko- ja lisäkoulutukseen turvataan kaikkialla maassamme.

12. Eduskunta edellyttää, että viennin edistämiseksi yritysten kansainvälistymistuet turvataan.

13. Eduskunta edellyttää, että Tekesin kautta tapahtuvaan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan osoitetaan riittävät resurssit.

14. Eduskunta edellyttää, että työllistämispalveluista ja työnvälityksestä on tehtävä tehokkaampia ja tuloskeskeisempiä tekemällä työvoimapalveluiden kilpailuttaminen mahdolliseksi.

15. Eduskunta edellyttää, että nuorisotakuun kehittämiseen, etsivään nuorisotyöhön sekä nuorten minitöiden mallin kehittämiseen osoitetaan lisämäärärahaa.

16. Eduskunta edellyttää, että laaja ympärivuorokautinen päivystyssairaalatoiminta turvataan tasapuolisesti koko maassa.

17. Eduskunta edellyttää, että kansalaisten kielelliset oikeudet turvataan sosiaali- ja terveydenhuoltouudistuksessa.

18. Eduskunta edellyttää, että työllistymistä, työelämässä pysymistä ja siihen palaamista edistetään panostamalla työhyvinvointiin.

19. Eduskunta edellyttää, että toimeentulotuen ja lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen välinen kytkös katkaistaan.

20. Eduskunta edellyttää, että terveydenhuoltoon ja lääkekorvauksiin kehitetään yhteinen kustannuskatto.

21. Eduskunta edellyttää, että vuosittaista pakolaiskiintiötä nostetaan.

22. Eduskunta edellyttää, että kotouttamiseen tarkoitetut määrärahat ovat riittävällä tasolla.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 4 /r

23. Eduskunta edellyttää, että kehitysavun määrän on oltava pitkällä aikavälillä 1 prosentti bruttokansantulosta.

24. Eduskunta edellyttää, että puolustusvoimien määrärahoja korotetaan koko kehyskauden aikana ja että tulevaisuuden materiaalihankintojen lisärahoitus turvataan.

25. Eduskunta edellyttää, että ammattikalastajien toimintaedellytykset turvataan.

26. Eduskunta edellyttää, että maatalouden toimintaedellytykset turvataan.

Helsingissä 20.6.2018

Mats Nylund r

VASTALAUSE 5 /kd

Perustelut

Suomen talous on kasvanut viime vuosina, ja noususuhdanne on vaikuttanut positiivisesti myös maamme työllisyystilanteeseen. Talouden elpyminen on hyvä uutinen, ja tätä kehitystä tulee tukea järkevillä talouspoliittisilla päätöksillä. Talouskasvun myötä lisääntyvät verotuotot ja julkisten menojen vähentyminen, erityisesti työllisyysmenojen suhteen, antavat lisää pelivaraa julkisen talouden hoitajille. Talouskasvun ja hyvän työllisyyskehityksen tukeminen vaatii kuitenkin toimenpiteitä. Monilla aloilla ja seuduilla talouskasvua jarruttaa osaavan työvoiman puute, vaikka työttömyysluvut ovat kaiken kaikkiaan vielä korkealla tasolla. Tähän ongelmaan tulee löytää ratkaisuja lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

Talouskasvun ennustetaan hidastuvan ensi vuoden puolella. Tarvitaan yhä toimia, joiden avulla ruokitaan talouskasvua ja kannustetaan yrittäjyyteen. Yritysverotus tulee säilyttää maltillisena, jotta yrittäjät pystyvät ennakoimaan tulevaisuutta. Ilman kannustavaa verotusta meille ei synny uusia investointeja eikä uusia työpaikkoja. Maatalousyrittäjät ovat erityisesti olleet viime vuosina kovilla poikkeavien sääolosuhteiden vuoksi. Maataloustuet tulee säilyttää nykytasollaan ja maatalousyrittäjille tulee tarvittaessa myöntää kriisitukia. Suomella ei ole varaa siihen, että maatalous ajetaan alas. Koko maa tulee säilyttää asuttuna. Tämä ei onnistu ilman kestävää ja maatalousyrittäjien ongelmat huomioivaa maatalouspolitiikkaa.

Positiivisista talousluvuista huolimatta julkisen talouden kestävyysongelmat eivät ole kadonneet minnekään. Väestön ikärakenne ja tulevaisuuden huoltosuhde tulee entisestään heikkenemään, mikäli syntyvyyttä ei saada nousuun. Viime vuosien heikot syntyvyysluvut ovat todella hälyttäviä. Nyt tulee ryhtyä toimeen paremman ja kannustavamman perhepolitiikan aikaansaamiseksi. Tähän Kristillisdemokraatit ovat esittäneet kauden aikana hyviä keinoja.

Hallituskaudella tehdyt kansaneläkeindeksin jäädytykset ja leikkaukset sekä palvelumaksujen ja lääkkeiden ja matkojen kela-omavastuuosuuksien korotukset ovat kiristäneet kaikkein heikoimmassa asemassa olevien eläkeläisten taloudellista asemaa. Köyhimpien eläkeläisten asemaa tulisi parantaa voimakkaammin kuin hallitus esittää julkisen talouden suunnitelmassaan.

Tarvitsemme myös sosiaaliturvan uudistuksen. Kristillisdemokraattien esittämä Kannustava perusturvamalli ratkaisee monia nykyisen järjestelmän ongelmia ja lisää ennen kaikkea työnteon kannustavuutta.

Keskeinen heikkous hallituksen julkisen talouden suunnitelmassa liittyy hallituksen maakunta- ja sote-uudistukseen. Uudistukseen liittyvien hallituksen esitysten eduskuntakäsittely on osoittanut, että rahoituslaskelmissa on suuria puutteita. Kunnollisia kustannusvaikutuslaskelmia ei ole vieläkään tuotu eduskunnalle. Mahdolliset säästövaikutukset on jätetty uudistuksen toimeenpanon varaan. Kukaan ei voi vielä tässä vaiheessa arvioida maakunta- ja sote-uudistuksen mukanaan tuomia lopullisia kustannuksia. Kuitenkin hallitus on rakentanut julkisen talouden suunnitelmansa sen pohjalle, että uudistukset parantavat julkisen talouden kestävyyttä. Tämä ei ole vastuullista politiikkaa.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 5 /kd

Huonosti toteutettu maakunta- ja sote-uudistus voi pahimmillaan johtaa merkittävään julkisten menojen kasvuun, tavoitellun kustannusten kasvun leikkaamisen sijaan.

Koulutus ja osaava työvoima

Hallituksen esittämät panostukset koulutukseen ovat oikeansuuntaisia mutta riittämättömiä. Lisäpanostukset eivät riitä kattamaan aiemmin hallituskaudella tehtyjä leikkauksia. Koulutuksen heikentäminen vaikuttaa yksilöihin, yrityksiin, kuntiin ja alueisiin ja lopulta koko maan työllisyyteen ja kilpailukykyyn. Yksilön ja koko yhteiskunnan kilpailukyvyn kannalta osaamista tulee parantaa. Tämä lisää aidosti yhteiskunnallista tasa-arvoa ja tukee samalla maamme talouskehitystä pitkällä aikavälillä. Laadukkaan koulutuksen saaneet, osaavat työntekijät ovat elintärkeitä elinkeinoelämälle.

Kristillisdemokraatit olisivat panostaneet hallitusta enemmän laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ja koulutukseen panostamalla ryhmäkokojen pienentämiseen. Toisen asteen opintojen helpottamiseksi tarvitaan kattavampia toimia, joiden avulla voidaan alentaa oppimateriaalin kustannuksia lukiolaisille ja ammattikouluissa opiskeleville. Kristillisdemokraatit kannattavat hallituksen esitystä lukiolain uudistuksesta. Sen toteuttamiseen tulisi kuitenkin panostaa enemmän, jotta esim. opinto-ohjauksen tehostaminen ja laajentaminen pystytään toteuttamaan, kuten tarkoitettu. Ylioppilaskirjoitusten uusimisen mahdollistaminen nykyistä paremmin on hyvä uudistus samoin kuin lukiotodistusten painoarvon kasvattaminen korkeakouluvalinnoissa. Tätä tulee kuitenkin arvioida tarkasti, ettei käy niin, että kirjoituksia uusitaan liikaa ja turhaan. Myös niille oppilaille, joiden todistukset eivät riitä suoraan korkeakoulutukseen, tulee taata todellinen mahdollisuus päästä opintoihin pääsykokeiden kautta.

Valiokunta korostaa mietinnössään, että vaikka työmarkkinat toimivat pääsääntöisesti hyvin, monin paikoin on pulaa osaavasta työvoimasta. Monet yrittäjät ovat kokeneet rekrytointiongelmia. Pahimmat ongelmat ovat alakohtaisia ja alueellisia. Siitä huolimatta ongelma on vakava, ja se haittaa jo talouskasvua. Hallitus on panostanut lisävaroja työvoiman saatavuuden parantamiseen, mutta lisätoimien tarve on kuitenkin edelleen suuri, kuten valiokunta mietinnössään toteaa.

Kristillisdemokraatit esittävät suurempaa panostusta muuntokoulutukseen sekä lisäpanostuksia palkkatukeen ja starttirahaan. Samoin tarvitaan toimenpiteitä työvoiman liikkuvuuden lisäämiseksi. Tärkeää on myös kehittää koulutusjärjestelmää yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa niin, että työvoimapulasta kärsiville aloille ja alueille saadaan lisää työvoimatarpeeseen vastaavia koulutuspaikkoja. Opiskelijoita tulee myös ohjata aktiivisesti valitsemaan aloja, joissa vallitsee työvoimapula. Työvoimapalveluissa tulee huomioida yksilön tilanne ja mahdollisuudet nykyistä paremmin ja ohjata ihmisiä yksilöllisesti räätälöityjen palveluiden avulla työelämään.

Rahoitus tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatioihin

Vaikka hallituksen linja suhteessa tutkimukseen ja kehitykseen onkin parantunut kauden alusta, tulisi siihen kohdentaa nykyistä enemmän resursseja. Panostukset tki-toimintaan tuovat itsensä takaisin moninkertaisesti pitkällä tähtäimellä. Kansainvälisen selvityksen mukaan teknilliseen tutkimukseen sijoitetut määrärahat saadaan kolminkertaisesti takaisin, koska saadaan uusia patentteja, tuotteita ja innovaatioihin perustuvia kasvuyrityksiä ja työllisyyttä.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 5 /kd

Maatalous

Maatalouden kannattavuus on ollut viime vuosina heikolla tolalla mm. äärimmäisen poikkeavien sääolosuhteiden vuoksi. Tämä kesä ei näytä tuovan muutosta tilanteeseen, vaan erittäin kuiva alkukesä on johtamassa jälleen uuteen katovuoteen.

Euroopan komissio julkaisi aiemmin keväällä esityksen seuraavaksi unionin rahoituskehykseksi vuosille 2021—2027. Tulevan EU-budjetin haasteena on paikata mm. Britannian EU-eron myötä syntyvä rahoitusvaje. Euroopan komission julkaiseman esityksen mukainen leikkaus Suomen maataloustukiin ei ole hyväksyttävä, ja esityksen toteutuminen tulee pyrkiä estämään. EU:n yhteisen maatalouspolitiikan yksi keskeisimmistä tavoitteista on maanviljelijöiden elannon turvaaminen. On Suomen etu, että maaseutuohjelmien rahoitus säilyy nykyisellä tasolla. Samalla tulee kehittää kansallisia tukia ja nykyistä tehokkaammin ja nopeammin vastata erilaisiin kriisitilanteisiin. Kertaalleen alas ajettua maataloustuotantoa ei kovin nopeasti saa uudelleen käynnistettyä. Suomen huoltovarmuudesta ja maaseudun elinvoimaisuudesta tulee pitää kiinni.

Maakunta- ja soteuudistuksen rahoitus JTS:ssä; maakuntatalous

Julkisen talouden suunnitelman suurin heikkous liittyy maakunta- ja soteuudistuksen rahoitukseen. Kuten valiokunta mietinnössään toteaa, on maakuntien rahoituksen taso pitkälti tekninen askelma, joka on laadittu maakuntien rahoituslakiehdotuksen pohjalta. Hallitus ei ole kyennyt antamaan kattavaa ja uskottavaa arvioita uudistuksen kustannusvaikutuksista. Erityisesti valinnanvapauteen ja palkkojen harmonisointiin liittyy merkittäviä riskitekijöitä kustannusten osalta. Hallituksen esittämä sote-rahoituksen leikkurijärjestelmä ei myöskään ole toimiva, sillä jokaiselle suomalaiselle tulee kaikissa tilanteissa turvata riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut.

Valiokunnan mietinnössä korostetaan, ettei tarkkaa rahoitustarvetta pystytä vielä arvioimaan ja että rahoituksen suhteen tehdään laskelmia myöhemmässä vaiheessa. Jotta kansanedustajat pystyisivät todella tekemään vakaan ja harkitun päätöksen maku- ja soteuudistuksesta, tulee heillä olla saatavilla tiedot uudistuksen vaikutuksista. Kristillisdemokraatit painottavat, ettei eduskunta voi antaa avointa valtakirjaa uudistukselle, jonka todellisia kustannuksia ei pystytä arvioimaan.

Kristillisdemokraatit pitävät tärkeänä, että valinnanvapautta kehitetään ja edistetään hallitusti ja asteittain sosiaali- ja terveyspalveluissa. Hallituksen esittämät linjaukset valinnanvapauden toteuttamisesta eivät kuitenkaan ole hallittuja. Hallitus onkin joutunut jo muuttamaan uudistuksen aikataulua valinnanvapauden käyttöönoton osalta. Koko uudistus on vaarassa kaatua hallituksen unohdettua sen alkuperäiset tavoitteet. Jotta kansalaisten valinnanvapaus voi toteutua, myös pienempien palveluntuottajien, pienten yritysten, järjestöjen ja säätiöiden, on voitava jatkaa toimintaansa uudistuksen jälkeen. Tällä hetkellä juuri pienten toimijoiden toimintaedellytysten turvaaminen on uudistuksessa erittäin epävarmalla pohjalla.

Iso kysymys on tietojärjestelmien toimivuus ja erittäin kiireellinen aikataulu. Potilas- ja asiakastietoja koskevien tietojärjestelmien saumaton ja turvallinen toimivuus on uudistuksen edellytys. Hallituksen asettamassa erittäin kiireellisessä aikataulussa tämä ei voi kuitenkaan toteutua. Esitetyt kustannussäästöt tietojärjestelmien avulla ovat myös ylioptimistisia.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 5 /kd

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

Hallituksen kehysriihessään päättämät toimenpiteet köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentämiseksi sekä lapsiperheiden aseman parantamiseksi ovat tervetulleita. Kristillisdemokraatit pitävät hyvänä hallituksen esittämää vähimmäismääräisten päivärahojen korottamista työmarkkinatukea vastaavalle tasolle. Tämä uudistus olisi pitänyt tehdä jo aiemmin. Monimuotoisten perheiden vanhempainrahasäännöksiin tehtävät muutokset ovat samoin tarpeellisia. Kristillisdemokraatit kannattavat myös takuueläkkeiden korottamista kehyskaudella.

Vaikka moni uudistus on tervetullut, ovat julkisen talouden suunnitelman mukaiset toimenpiteet kuitenkin pieniä ja kohdentuvat esimerkiksi vain pienelle osalle perheitä. Pienet kohdennetut parannukset eivät kompensoi hallituksen tällä kaudella tekemiä lukuisia lapsiperheiden ja eläkeläisten toimeentuloon vaikuttavia sosiaalietuuksien leikkauksia ja indeksijäädytyksiä. Tällä hallituskaudella on heikennetty myös lapsiperheille tärkeitä palveluita. Kristillisdemokraatit ovat tällä kaudella esittäneet perheiden valinnanvapautta lisäävää hoitoraha-uudistusta, ns. taaperobonusta. Hallituksen tulisi jatkaa perhevapaauudistuksen valmistelua ja sovittaa siihen kokonaisuuteen lasten hoidon tuet.

Hyvään vanhuuteen kuuluvat täysi ihmisarvo ja ihmis- sekä perusoikeudet. Arvokkaan vanhuuden turvaaminen on yksi päättäjien tärkeimmistä tehtävistä. Hoitajien suhteellinen määrä ei ole riittävällä tasolla. Mitoituksessa on otettava huomioon, että laitoksissa asuvat nykyään vain he, joiden toimintakyky on merkittävästi alentunut ja hoidontarve on suuri. Kevyesti hoidettavia ei laitoksissa juurikaan enää ole hoitajamitoitusta tasaamassa, sillä he asuvat tuettuina omissa kodeissaan. Kotihoitoon tulee myös panostaa niin henkilöstön koulutuksen kuin riittävien henkilöstöresurssien muodossa.

Sosiaaliturvajärjestelmän uudistaminen

Sosiaaliturva- ja asumistukijärjestelmämme kaipaavat uudistamista. Alati kasvavat asumistuet valuvat vuokranantajille ja nostavat yleistä vuokratasoa. Asumistukijärjestelmän uudistus olisi pitänyt kytkeä yhteen sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen kanssa ja toteuttaa niin, ettei kukaan tuesta riippuvainen ajaudu kohtuuttomaan tilanteeseen. Tässä yhteydessä tulee huomioida, että myös edullisten asuntojen rakentamista tulee voimakkaasti edistää. Sosiaaliturvan kokonaisuudistushankkeen käynnistyttyä valmisteluissa tulisi huomioida Kristillisdemokraattien joustava, kannustinloukut purkava ja työhön kannustava perusturvamalli.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 5 /kd

Vastalauseen kannanottoehdotus

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus kohdentaa lisää resursseja varhaiskasvatukseen ja peruskoulutukseen, erityisesti ryhmäkokojen pienentämiseen ja opetuksen laadun parantamiseen.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin talouskasvua hidastavan työvoimapulan vähentämiseksi lisäämällä työvoimapulasta kärsivien alojen koulutuspaikkoja, parantamalla työvoiman liikkuvuuden edellytyksiä ja lisäämällä yksilökohtaisia työvoimapalveluita.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa muiden toimenpiteiden ohella julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden mahdollisuudet tarjota työttömille työntekijöille palkkatukea työllistymisen helpottamiseen ja starttirahaa oman yritystoiminnan aloittamiseen.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus kohdentaa lisää varoja tutkimus- ja kehittämistoimintaan.

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus pitää kiinni Suomen maatalouden nykyisestä rahoitustasosta neuvotteluissa EU:n budjetista sekä ryhtyy toimenpiteisiin, joilla voidaan turvata maatalousyrittäjien toimintamahdollisuudet kriisitilanteissa.

6. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee kattavat ja uskottavat rahoituslaskelmat ja kustannusarviot maakunta- ja soteuudistuksen toteuttamisesta ennen kuin uudistuksia koskevat lait tulevat lopullisesti eduskunnan päätettäviksi.

7. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy laajamittaisempiin toimiin lapsiperheiden aseman parantamiseksi vielä tällä vaalikaudella.

8. Eduskunta edellyttää, että hallitus parantaa köyhien eläkeläisten asemaa esitettyä tuntuvammin sekä ryhtyy toimenpiteisiin hyvän ja arvokkaan vanhuuden turvaamiseksi hoitolaitoksissa ja kotihoidossa.

Helsingissä 20.6.2018

Peter Östman kd

VASTALAUSE 6 /ps

Perustelut

1 Globaali- ja Eurooppa-näkökulmat unohtuneet

Julkisen talouden suunnitelman vuosille 2019—2022 sisältävä valtioneuvoston selonteko ja valtiovarainvaliokunnan siitä laatima mietintö käsittelevät erittäin ohuesti maailmantalouden ja Euroopan talouden suuria muutoksia ja niiden vaikutuksia välillisesti ja välittömästi Suomen talouteen lähivuosina.

Keskeisimmät ulkoiset tekijät ovat USA:n asettamat tuontitullit ja mm. Kiinan niihin asettamat vastatoimet, jotka saattavat johtaa kauppasotaan, Venäjä-pakotteet ja USA:n irtautuminen eräistä muista sopimuksista. Näiden lisäksi suunnitelmakaudella tapahtuu Brexit, jolla on merkittävät suorat ja välilliset vaikutukset Suomeen. EU:n rahoituskehysneuvottelut uhkaavat komission 1.6.2018 julkaiseman ehdotuksen mukaan kasvattaa Suomen nettomaksuosuutta ja uhkaavat erityisesti maa- ja elintarviketaloutta. Lisäksi mm. kasvava turvapaikanhakijoiden paine luo taloudellista epävarmuutta.

Euroopan keskuspankin roskalainojen osto-ohjelman lopettaminen lähitulevaisuudessa johtaa korkotason nousuun. Suomen vastuut ovat kasvaneet eurokriisin aikana voimakkaasti. Italian ja eräiden muiden maiden talouskehitys saattaa avata uuden ongelman.

Perussuomalaiset pitävät vakavana puutteena sitä, että hallitus ja valiokunta eivät ole paneutuneet em. Suomen talouteen vaikuttaviin kansainvälisiin ja eurooppalaisiin näkymiin riittävällä vakavuudella. Näistä uhista tarkemmin jäljempänä.

2 Suomen talouskasvu vahvaa

Suomen talous lähti vuoden 2017 aikana vahvaan kasvuun maailmantalouden vahvistumisen ansiosta. Suomen Pankin mukaan (19.6.2018) bruttokansantuote kasvoi 3,0 % vuonna 2017 ja ennusteen mukaan kasvaa 2,9 % vuonna 2018. Vuonna 2019 talouskasvu jatkuu ennusteen mukaan 2,2 prosentin vauhtia ja vuonna 2020 vielä 1,7 %. Suomen talouskasvu on laaja-alaista, vienti vauhdittaa kasvua ja samalla kotimainen kysyntä jatkuu voimakkaana. Inflaatio kiihtyy, mutta jää Suomen Pankin ennusteen mukaan vuosina 2017—2020 Suomessa hitaammaksi kuin muualla euroalueella. Keskeisimpinä tekijöinä suhdannenousun taustalla ovat olleet ulkoiset tekijät, kuten kauppakumppanimaiden hyvä talouskasvu ja euroalueen elvyttävä rahapolitiikka. Kilpailukykysopimuksella ja rakenneuudistuksilla on ollut positiivista vaikutusta.

Myös matkailu kasvaa ennätysvauhtia: maassamme lyötiin viime vuonna kaikkien aikojen matkailuennätys, kun ulkomaiset yöpymiset kasvoivat 813 000 yöpymisellä 6,6 miljoonaan. Kasvua oli yhteensä 14 prosenttia. Erityisesti kasvoi aasialaisten yöpymisten osuus, jossa kasvua oli peräti 21 prosenttia edellisvuodesta. Aasiasta tulee Suomeen nyt enemmän matkailijoiden yöpymisiä kuin Skandinaviasta tai Venäjältä. Yli puolet yöpymisistä tulee kuitenkin edelleen Euroopan unionin alueelta. Vetovoimaisimpia matkailualueita ovat pääkaupunkiseutu ja Lappi. Suomen

erityisinä valtteina ovat turvallisuus, väljyys ja hiljaisuus — erityinen kysyntä on Visit Finlandin mukaan luksustason elämysmatkailulle. Matkailuun on edelleen panostettava.

Yleisesti ottaen talouden tukijalat ovat Suomessa tällä hetkellä hyvässä kunnossa: valtion velkasuhde on pysynyt kohtuullisena ja valtionvelan prosenttiosuus BKT:sta on kääntynyt laskuun. Kuntatalous on keskimääräisesti hyvässä kunnossa, vaikka kuntakohtaiset erot lainojen määrissä ovat suuria. Pankkisektorimme sekä muiden suomalaisten yhtiöiden taseet ovat vahvat moniin kilpailijamaihimme verrattuina.

3 Työllisyysaste, velkaantuminen ja veroaste kohdilleen

Suomen tulevaisuuden kannalta keskeiset ongelmat ovat kilpailijamaita matalampi työllisyysaste, työvoiman kohtaanto-ongelma sekä kotitalouksien korkea velkaantumisaste. Suomessa myös keskituloisten verotus on useita prosenttiyksiköitä Ruotsin tasoa korkeammalla. Tämän lisäksi viime vuosien talouskasvun hedelmät ovat jakaantuneet varsin epätasaisesti: niiden, joilla jo valmiiksi meni hyvin, asema on parantunut entisestään, kun taas jo aikaisemmin huono-osaiset ovat jääneet talouskasvusta osattomiksi. Keskeinen ongelma työllisyyden kannalta ovat myös erityisesti pääkaupunkiseudun osalta erittäin korkeat asumiskustannukset. Työllistymisen ja talouskasvun esteeksi uhkaa muodostua se, että työvoiman saaminen pääkaupunki- ja muille vahvoille kasvuseuduille on erittäin vaikeaa asumisen kalleuden vuoksi.

Lyhyellä aikavälillä talousnäkymät ovat hyvät. Tärkeää on vahvistaa elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja julkisen sektorin kestävyyttä. Tämän lisäksi on mahdollista korjata niitä epäkohtia ja pullonkauloja, joita pitkän taantuman ja tehtyjen leikkausten seurauksena yhteiskuntaamme on syntynyt. Taloudellisia ongelmia on sadoillatuhansilla suomalaisilla.

Kaudella 2019—2022 tavoitteiksi tulee asettaa, että työllisyysaste nousee 75 %:iin, valtion velka ei kasva eikä kokonaisveroaste nouse. Vero-, eläke- ja sosiaaliturvajärjestelmiä tulee uudistaa niin, että tavoitteena on huono-osaisuuden ja syrjäytymisen poistaminen ja Suomen nousu digitalisaation, turvallisuuden sekä sosiaalisen ja sivistyksellisen tason kärkimaaksi maailmassa.

4 USA, EKP, Brexit ja Venäjä-pakotteet Suomen riskeinä

USA:n taloustilanne näyttää tällä hetkellä hyvältä. BKT:n kasvun ennustetaan jatkuvan 2—3 %:n tasolla vuoteen 2020 asti. Työttömyyden ennustetaan laskevan 3,5 %:iin vuoteen 2020 mennessä. Sen sijaan korot ovat nousussa, ja Fedin arvioidaan nostavan korkotasoaan 2,4 %:iin vuonna 2018, 2,9 %:iin vuonna 2019 ja 3,4 %:iin vuoden 2020 aikana. Maailmantalouden yllä häämöttää kuitenkin mustia pilviä USA:n ja Kiinan kauppasotauhan muodossa: USA on ilmoittanut asettavansa heinäkuusta alkaen 25 %:n suojatullit Kiinan-tuontiin, jonka arvo on noin 50 miljardia dollaria. Kiina on uhannut vastaavansuuruisilla vastatoimilla.

Euroopan Keskuspankin roskalainojen osto-ohjelma on elvyttänyt euroaluetta jo useita vuosia. Se on pitänyt korkotason hyvin matalana myös Suomessa ja viime aikoina vaikuttanut meilläkin talouskasvuun. Euroopan kannalta suurena riskinä näyttäytyy Italian tilanne. Italian valtionlainojen korot ovat nousseet jyrkästi toukokuun puolivälin tasosta, jolloin Italian kaksivuotisen valtionlainan korko oli vielä negatiivinen. Toinen suuri kysymysmerkki ovat Brexitistä aiheutuvat

seuraukset Euroopan unionin talouskehitykselle ja kustannusvaikutukset jäljelle jääville jäsenmaille. Komissio esittää lisäystä jäljelle jäävien jäsenmaiden maksuosuuksiin EU:n yhteisessä budjetissa. Suomen linjan on oltava se, että budjetti ei saa kasvaa. Suomen tulee ajaa kansallista etua sekä Brexit- että rahoituskehysneuvotteluissa ja vaatia EU:n budjetin leikkausta Brexitin vaikutuksia vastaavasti.

Julkisen talouden suunnitelmassa olevan selvityksen mukaan Suomen valtion vastuut ovat kasvaneet viime vuosina erittäin huolestuttavasti. Tästä syystä hallituksen tulee seurata huolella valtion velka- ja muiden vastuiden kehitystä ja toimia veronmaksajien riskien pienentämiseksi sekä pidättyä yhteisvastuusta muiden euromaiden ja niiden pankkien veloista ja vastuista. Kun Euroopan Keskuspankki ajaa alas roskalainojen osto-ohjelman, hallituksen tulee varautua tarvittaviin toimenpiteisiin minimoidakseen korkotason nousun vaikutukset velkaantuneille kotitalouksille ja yrityksille.

Venäjälle asetetut talouspakotteet ja niiden vastatoimet vaikuttavat edelleen negatiivisesti moneen teollisuudenalaan. Venäjä on historiallisesti Suomen merkittävimpiin kuuluva kauppakumppani, joten pakotteiden vaikutus Suomelle on suhteettoman suuri suhteessa muihin EU-maihin. Tästä huolimatta Suomi on saanut korvausta EU:lta erittäin vähän.

Venäjän taloutta parantaa öljyn hinnan nousu maailmantalouden kiihtyvän kasvun ansiosta. Alkuvuonna Venäjällä yksityinen kulutus on kääntynyt kiihtyvään kasvuun. Suomen ja suomalaisten vientiyritysten mahdollisuutta hyötyä kasvusta kuitenkin rajoittavat edelleen talouspakotteet. Samaan aikaan öljyn hinnan nousu lisää sekä yksityisten kuluttajien että yritysten kustannuksia eivätkä hallituksen lupaukset kohtuullistaa polttoaineveroa öljyn maailmanmarkkinahinnan noustessa ole toteutuneet. Kansallisen kilpailukyvyn kannalta olisi tärkeää pudottaa energiaverotuksen taso EU:n edellyttämälle minimitasolle.

5 Ikääntyminen ja elinikäinen koulutus haasteina

Julkisen talouden kannalta keskeisen tulevaisuuden haasteen muodostaa väestön ikääntyminen. EU:n komission mukaan jo vuonna 2016 ikääntymisen aiheuttamat kustannukset olivat 2,1 % BKT:sta. Vanhuushuoltosuhde, joka oli vielä vuonna 2004 Suomessa 23,3 %, nousee Eurostatin arvion mukaan 41,4 %:n tasolle vuoteen 2025 mennessä ja 46,7 %:iin vuonna 2050. On selvää, että jatkossa työikäisen väestön verotuloilla on kustannettava yhä suuremman eläkeikäisen väestön palvelut, joiden tarve kasvaa merkittävästi. Ennusteita heikentää entisestään taloudellisesti kallis maahanmuutto- ja erityisesti turvapaikkapolitiikka. Vaikka tulijat ovat valtaosin nuoria, he työllistyvät erittäin heikosti ja näin heikentävät taloudellista huoltosuhdetta.

Jotta julkinen sektori voisi selvitä tästä haasteesta, sen on uudistuttava monin eri tavoin. Julkinen varallisuus on saatava merkittävästi nykyistä tehokkaampaan hyötykäyttöön. Tämä edellyttää niin kiinteistöjen kuin infrankin osalta rakennetun ympäristön käytön tehostamista, jonka tulisi toteutua muun muassa kiinteistöjen yhteiskäyttönä, mutta keskeistä on tehostaa julkishallinnon henkilöstön käyttöä. Tarvitaan keskushallinnon uudistus ja hallinnon rajat ylittävää yhteistyötä, jotta yhteiskuntaa ja julkista hallintoa laajasti kattavat uudistukset voidaan toteuttaa huolellisesti, tehokkaasti ja ripeästi. Digitalisaatiota hyödyntämällä julkishallinnossa voidaan saavuttaa merkittäviä säästöjä, mutta myös johtamisen tehostamista tarvitaan.

Elinikäinen oppiminen on ulotettava myös julkishallintoon, ja henkilöstön jatkuvalla koulutuksella on varmistettava, että uusimmat teknologiat ja uusin tutkimustieto hyödynnetään myös julkishallinnossa. Hallinnonalojen budjetoinnissa on siirryttävä kohti ilmiöpohjaista budjetointia. Näin esimerkiksi ikääntymisen aiheuttamiin kustannuksiin pystytään vastaamaan ja tehtävien päätösten lapsivaikutukset huomioimaan päätöksenteossa. Samalla suomalaisten perheiden hyvinvointia pystytään parantamaan ja tulevaisuudenuskoa vahvistamaan ja syntyvyyttä saadaan kasvuun.

6 Tiivis opiskelu ja pätevyysvaatimukset ajan tasalle

Samaan aikaan, kun työuria on pyritty pidentämään eläkeikää nostamalla, vähälle huomiolle on jäänyt se, että nuorten yliopisto-opiskelujen aloitusikä on samanaikaisesti noussut vuodella. Kun käytännössä eläkkeelle jäädään vain kolme kuukautta aikaisempaa vanhempana, tavoite työurien pidentämisestä on toistaiseksi jäänyt torsoksi. Perussuomalaiset haluaa korjata tämän ongelman tiivistämällä koko koulutusjärjestelmää kuitenkin laadusta tinkimättä. Varhaiskasvatuksen resurssit on turvattava ja huolehdittava siitä, ettei henkilöstön koulutusvaatimusten nostosta aiheutuva palkkakustannusten kasvu estä tavoitteen ryhmäkokojen pienentämisestä toteutumista. Muun muassa digitaalisten oppimateriaalien ja verkko-opiskelun lisäämisellä on pyrittävä siihen, että hukkakuukaudet toisen asteen opintojen ja/tai asevelvollisuuden suorittamisen ja kolmannen asteen opintojen välissä pystytään välttämään. Kesäopiskelua korkeakouluissa pitää edistää siten, että kesäkaudella opiskelija pystyy suorittamaan muitakin opintoja kuin kirjatenttejä.

Julkisen sektorin virkojen pätevyysvaatimuksia tulee arvioida kriittisesti ja sen sijaan, että tehtäviin vaaditaan kaavamaisesti ylempää korkeakoulututkintoa, tulee arvioida, onko tehtävän menestyksellinen hoitaminen ja työelämään siirtyminen mahdollista jo kandidaatin tutkinnolla. Samanaikaisesti mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen tulisi lisätä muun muassa mahdollistamalla maisterin tutkinnon suorittaminen muutaman vuoden työuran jälkeen työn ohessa. Aikuisopiskelua tulisi ylipäänsä helpottaa muun muassa tuomalla opintopolku.fi-sivusto nykyaikaan ja ottamalla käyttöön mobiiliapplikaatio. Opintotarjontaa tulisi selkeyttää ja ilmoittautumista helpottaa. Riittävä koulutustarjonta on avainasemassa siinä, pystyykö yhteiskunta vastaamaan työvoiman kohtaanto-ongelman haasteisiin ja tarjoamaan kansalaisille mahdollisuuden uudelleen kouluttautua tarjolla oleviin työtehtäviin.

7 Sote ja sotu uudistettava hallitusti

Keskeinen julkisen talouden menoerä ovat sote-kustannukset. Sote- ja maakuntauudistuksen myötä yli puolet — vuoden 2019 tasolla arvion mukaan noin 17,64 miljardia euroa — kuntien käyttötalouden kustannuksista siirtyisi maakuntiin, kun kuntien lakisääteiset tehtävät vähenevät merkittävästi. Ottaen huomioon uudistuksen mittaluokan on ensiarvoisen tärkeää, että uudistus viedään loppuun päätavoitteena yhteiskunnan pitkän tähtäimen kokonaisetu. Kyseessä on arvovalinta kolmen, osittain ristiriitaisen tavoitteen välillä, joista voidaan yhtä aikaa saavuttaa enintään kaksi: valtiovarainministeriön ajama, yhteiskunnan kannalta kriittinen kustannusten alentaminen, perussuomalaisten tärkeänä pitämä laadukkaiden palveluiden ja katkeamattoman hoitoketjun turvaaminen sekä kokoomuksen ajama laaja valinnanvapaus. Esitetty valinnanvapausmalli ei asiantuntija-arvioiden mukaan tuota sille asetettua sote-menojen kasvun alenemista kolmella

miljardilla eurolla. Päinvastoin se uhkaa nostaa kustannuksia merkittävästi ja aiheuttaa tilanteen, josta ei ole paluuta aikaisempaan, kun palveluja on laajasti yksityistetty. Yksityistä palveluntuotantoa ei tulisi ajaa itseisarvona, vaan maakunnilla tulisi olla aito päätäntävalta keinoista, joilla ne tuottavat mahdollisimman laadukkaat palvelut mahdollisimman edullisesti yhteiskunnan kokonaisetu huomioiden. Hallituksen tulisikin ottaa asiassa aikalisä ja palata alkuperäiseen, hallitusohjelmassa linjattuun suunnitelmaan. Ainoastaan noudattamalla tätä suunnitelmaa ja toteuttamalla uudistus vaiheistetusti ja maakuntien itsehallinto edellä sen sijaan, että keskeisin edistettävä asia olisi yksityisten terveysalan yritysten markkinat, pystytään vastaamaan oikealla tavalla sotesektorin haasteisiin. Lähtökohtana tulee olla, että yksityiset toimijat täydentävät palveluita, joiden järjestämisestä ja rahoituksesta julkinen sektori vastaa, ja palvelujen saatavuus, hyvä laatu ja saavutettavuus turvataan kaikissa osissa maata.

Perussuomalaiset näkee tärkeänä myös sosiaaliturvan uudistamisen: nykyinen malli luo kannustinloukkuja, joissa henkilön taloudellinen tilanne voi työpaikan vastaanottamisen seurauksena tosiasiallisesti heiketä, kun otetaan huomioon kaikki tuet sekä esimerkiksi varhaiskasvatusmaksut ja mahdollisuus asua tulorajallisessa vuokra-asunnossa. Tästä syystä on tarpeen sovittaa yhteen työstä saatava palkka ja sosiaalietuudet siten, että työnteko säilyy aina kannattavana. Sosiaaliturvan kokonaisuudistus tulisi toteuttaa parlamentaarisessa valmistelussa tavoitteena köyhyyden ja syrjäytyneisyyden poistaminen, tukien oikea käyttö, ihmisten oman toimeliaisuuden työllistymiseksi lisääminen sekä sosiaaliturvajärjestelmän kustannusten alentaminen. Oikeudenmukaisuuden kannalta on tärkeää, että samaan aikaan toteutetaan myös verotusuudistus, jossa eläkkeen saajat asetetaan verotuksessa tasavertaiseen asemaan muiden tulonsaajaryhmien kanssa ja turvataan eläkkeiden ostovoiman vakaa kasvu. Oikeudenmukaisuuden lisäksi myös yhteiskuntarauhan säilyttämisen kannalta on tärkeää, että maahanmuuttoon liittyvä kustannuspiikki suljetaan, maahanmuuttopolitiikka toteutetaan jatkossa hallittuna ja Suomea hyödyttävänä ja ulkomaisen työvoiman tarveharkinta säilytetään keskeisin osin, jotta kaksien työmarkkinoiden syntymiseltä vältytään.

Sosiaaliturvakustannusten keskeinen ja viime vuosina voimakkaasti kohonnut osa on toimeentulotuen ohella erityisesti asumistuki. Vuosina 2015 ja 2016 menot kasvoivat yli kymmenen prosenttia, ja vuonna 2017 maksettujen asumistukien määrä oli yhteensä yli 2 miljardia euroa. Kehitys on kestämätön. Siihen tulee puuttua sekä asumiskustannuksia yleisesti alentamalla että kehittämällä asuntotuotanto- ja kaavoituspolitiikkaa. Keskeisenä tavoitteena tulee olla riittävä kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tarjonta kasvukeskuksissa. Riittävä vuokra-asuntotarjonta on tärkeää myös työn perässä muuttamisen mahdollistamiseksi. Asumisen kokonaisvaltainen halpuuttaminen edellyttää kuitenkin myös aktiivista puuttumista muihin asumiskustannuksia nostaviin tekijöihin, kuten asumiseen kohdistuvaan verotukseen, sähkön siirtohintoihin sekä sähkön ja lämmön hintaan. Taloyhtiölainojen epäkohtiin ja riskeihin tulee puuttua viipymättä.

Vanhusten määrän ja samalla hoidon tarpeen kasvu edellyttää taloudellisia ja henkilöstöpanostuksia. Kuten sotiemme veteraaneista, myös maamme rakentajasukupolvesta on pidettävä huolta ja heille on turvattava hyvä elämä loppuun saakka. Vanhusten ja muiden erityisryhmien laitospaikkoja on luotava tarvetta vastaavasti.

8 Maatalouden kuolinisku estettävä ja datatalous vauhtiin

Suomen maatalous on ajautunut suuriin vaikeuksiin. Perussyynä on EU:n politiikka. Unionin yhteinen maatalouspolitiikka on ajanut viljelijät ahdinkoon. Jatkuvat tukileikkaukset, tuottajahintojen aleneminen ja massiivinen byrokratia uhkaavat kotimaista maa- ja elintarviketaloutta. Samalla uhan alla ovat kymmenettuhannet elintarvikeketjun työpaikat. Viime ja kuluvan vuoden sadot ovat heikot. Kriisi on vakava. EU:n komission tuore rahoituskehysesitys on kuolinisku Suomen maataloudelle, mikäli se toteutuu. Hallituksen tulee taistella suomalaisten viljelijöiden ja koko ketjun puolesta. Kysymys on huoltovarmuudesta ja omavaraisuudesta, joista ei saa luopua. Varojen kierrätyksen lopettaminen EU:n byrokratian kautta tulee asettaa tavoitteeksi. Samoin on tehtävä koheesiovarojen osalta.

Osana keskushallinnon uudistusta tulee siirtyä ihmislähtöiseen datatalouteen, jossa Kelan ja muun julkishallinnon tietomassaa hyödynnetään aktiivisesti kansalaisten hyväksi. Tietomassaa hyödyntämällä voidaan löytää nykyistä nopeammin syrjäytymisvaarassa olevat ja kohdentaa muun muassa sosiaalitoimen ja työvoimapalveluiden resursseja tehokkaammin heidän auttamisekseen ja työllistymisen edistämiseksi. Dataa voidaan hyödyntää myös muun muassa ennaltaehkäisevässä terveydenhoidossa, johon pitää panostaa suhteellisesti enemmän jatkossa. Terveyden ennaltaehkäisevä ylläpito on aina taloudellisesti ja inhimillisesti kannattavampaa kuin varsinainen sairauksien hoito. Samoin datataloudesta ja uusien teknologioiden tuottamista mahdollisuuksista on merkittävä apu koti- ja omaishoidon kehittämisessä asiakkaiden tarpeiden mukaiseksi ja ikääntyneiden toimintakyvyn ylläpitämisessä. Suomen tulisi panostaa voimakkaasti tämän alan innovaatioihin, jotta korkealaatuiset hoivapalvelut mahdollistavasta teknologiasta voidaan kehittää tulevaisuudessa Suomelle merkittävä vientituote.

Omistajaohjauksen tavoitteena perussuomalaiset näkee pyrkimyksen saada kansallisvarallisuudestamme maksimaalinen pitkän tähtäimen tuotto ympäristö- tai muita haittoja aiheuttamatta. Sinivalkoisen ohjaavan käden tulee pyrkiä yhtäältä turvaamaan strateginen omistus erityisesti yhteiskuntamme huoltovarmuuden kannalta kriittisillä aloilla ja toisaalta pyrkiä varmistamaan omistusten tuottavuus sekä pyrkiä uuden toimeliaisuuden luomiseen. Valtion kehitysyhtiö Vake Oy:n toimintaa tulee kehittää ja luoda datayhtiö yhteiskunnan tietovarantojen nykyistä tehokkaammaksi hallinnoimiseksi ja hyödyntämiseksi. Yhtiön avulla voidaan kehittää ihmislähtöistä dataosaamista sekä muun muassa lohkoketjuosaamista alv-valvonnan ja verotuksen tarpeisiin, maanmittauslaitoksen rekisterien hyödyntämiseen sekä valtion sote-datan hallinnointiin ja lisensointiin. Uuden teknologian mahdollisuuksiin tulee tarttua ja mahdollistaa muun muassa toistaiseksi sääntelemättömät lohkoketjuosakeannit.

9 Koko maata puolustettava ja kehitettävä

Lähitulevaisuudessa Suomi on tekemässä merkittäviä puolustusvoimien hankintapäätöksiä. Raumalla rakennettavat Laivue 2020 -hankkeen korvetit vahvistavat omalta osaltaan suomalaista laivanrakennus- ja puolustusvälineosaamista. Seuraava merkittävä hanke on HX-hankinta nykyisten Hornet-hävittäjien korvaamiseksi. Perussuomalaiset edellyttää, että hankinnassa huomioidaan sekä koko maan puolustus että teknologian kehitys. Suomen tulee jatkossa panostaa radikaaleihin, uuden teknologian puolustusteknologiahankintoihin ja tehdä kehitystyötä muun muassa autonomisten, miehittämättömien merivoimien alusten sekä ilmavoimien lennokkien hankki-

miseksi ja kehittää muun muassa maanpinnan skannaamiseen pilvien läpi kykeneviä minisatelliitteja puolustusvoimien käyttöön.

Osana julkisen talouden suunnitelmaa taloudelliset ja toiminnalliset panokset tulee kohdistaa tasapuolisesti eri osiin maata alueellisten kehityserojen tasaamiseksi. Tavoite koskee sekä maataloutta, teollisuutta että matkailun kehittämistä. Kotimainen maatalous- ja elintarviketuotanto työpaikkoineen tulee turvata, ja hallituksen tulee asettaa tavoitteekseen maatalous- ja koheesiovarojen EU:n kautta tapahtuvan kierrätyksen lopettaminen. Hallituksen tulee lisätä panostuksia koulutukseen, tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatioihin ja edistää vahvojen osaamiskeskusten syntymistä mahdollisimman monelle alueelle. Lisääntynyttä kiinnostusta Suomeen matkailukohteena tulee hyödyntää mahdollistamalla suorat lennot Aasiasta laajentamalla Lapin lentokenttiä. Energiantuotannossa tuulivoiman tuotantotuista tulee luopua ja edistää muita kotimaisia uusiutuvia energialähteitä, kuten bioetanolin ja sahausjätteen hyödyntämistä muun muassa liikennepolttoaineena liikenteen päästöjen vähentämiseksi ja huoltovarmuuden lisäämiseksi. Perussuomalaiset katsoo Suomen luonnon merkittäväksi kansallisomaisuudeksi ja vaatiikin eläinsuojelun tehostamista sekä panostuksia luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen.

"Uuden silkkitien" luomiseksi Suomen tulee ottaa tavoitteekseen asema keskeisenä logistisena solmukohtana Euroopan ja Aasian välillä. Rautatieyhteyksiä Keski-Kiinasta Siperian halki Suomeen tulee kehittää yhteistyössä Venäjän kanssa, koska junaliikenne on merkittävästi laivaliikennettä nopeampi yhteys ja mahdollistaa kilpailukykyiset kuljetusyhteydet Suomen halki Euroopan markkinoille. Samalla Suomen tulee ryhtyä toimenpiteisiin selvittääkseen mahdollisuudet rakentaa Jäämeren rata sekä Tallinna—Helsinki-tunneli siten, että EU ja Kiina osallistuvat hankkeisiin keskeisinä rahoittajina ja yhteistyökumppaneina. Suomen tulee vahvistaa laajaa kansainvälistä poliittista, taloudellista, kaupallista ja muuta yhteistyötä EU:n ulkopuolisten valtioiden kanssa ja hyödyntää sotilaallista liittoutumattomuuttaan rauhan edistämiseksi ja konfliktien ratkomiseksi.

Maamme asemaa logistisena solmukohtana tulee hyödyntää myös tietoliikenneyhteyksissä lisäämällä datakaapeliyhteyksiä ja luomalla edellytykset datakeskusten laajentamiseen ja uusien perustamiseen, suojattujen datasäilöjen luomiseen sekä erityisesti tekoälyteknologioiden edellyttämien laskentakeskusten perustamiseen. Yhteiskunnan tulee edistää tuotekehitystä ostamalla tai liisaamalla GPU-laskentatehoa ja luovuttamalla sitä yliopistojen ja tutkijoiden käyttöön.

Liikenteen ja autoilun tarpeet on otettava huomioon koko maassa. Autoilun kustannuksia on pyrittävä kohtuullistamaan.

10 T&K kehitystä vauhdittamaan

Suomen tulee toimia edelläkävijänä Agenda 2030 -ohjelmassa tekemällä aktiivisesti tutkimusta siitä, mitkä ovat vaikuttavimmat teknologiat, joilla ratkaistaan maailman kestävän kehityksen ongelmat. Tutkimuksen perusteella T&K-panostukset voidaan kohdentaa näihin vaikuttavimpiin teknologioihin. Suomen tulee pyrkiä vaikuttamaan siihen, että tällainen tutkimus- ja kehitystyö voidaan laskea kehitysavuksi. Samalla voitaisiin järkevällä ja Suomen etujen mukaisesti saavuttaa 0,7 %:n bkt-kehitysaputavoite. Näiden teknologioiden kehityksellä on valtava globaali bisnespotentiaali, ja edelläkävijän asema on Suomelle merkittävä kilpailuvaltti. Tutkimuksen tuloksena saadaan myös tieto tavoitteista, joita ei voida ratkaista teknologioilla, ja voidaan kohdentaa

poliittiset toimet niiden ratkaisemiseksi. Kehitysyhteistyön tehokkuuden lisäämiseksi tulee toteuttaa perussuomalaisten kehitysyhteistyömalli, johon liittyy keskeisenä osana avustusjärjestöjen toiminnan auditointi ja yksilön mahdollisuus vaikuttaa omilla päätöksillään siihen, millaisiin hankkeisiin hänen kehitysyhteistyöhön osoittamansa verovähennyskelpoinen panostus käytetään.

Erittäin tärkeänä perussuomalaiset pitää riittäviä panostuksia kansalaisten turvallisuuteen ja oikeusturvaan. Poliisille on turvattava riittävät henkilö- ja kalustoresurssit sisäisen turvallisuuden, rikosten ehkäisyn ja selvittämisen sekä kansalaisten oikeusturvan toteutumisen varmistamiseksi. Hallituksen tulee erilaisten tosiasiallista sananvapautta heikentävien toimien sijasta vahvistaa oikeusvaltiokehitystä edistämällä sananvapauden toteutumista ja suoraa demokratiaa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa valtion keskushallinnon poikkihallinnollista yhteistyötä, jotta yhteiskuntaa ja julkista hallintoa laajasti kattavat uudistukset toteutetaan huolellisesti, tehokkaasti ja ripeästi.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa huolella valtion velka- ja muiden vastuiden kehitystä ja toimii veronmaksajien riskien pienentämiseksi ja pidättyy yhteisvastuusta muiden euromaiden ja niiden pankkien veloista ja vastuista.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus ajaa tinkimättä Suomen etua Euroopan unionin rahoituskehysneuvotteluissa ja Brexit-neuvotteluissa.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus toimii siten, että kun Euroopan Keskuspankki ajaa alas roskalainojen osto-ohjelman, korkotason nousun vaikutukset velkaantuneille kotitalouksille ja yrityksille minimoidaan.

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa laajaa kansainvälistä poliittista, taloudellista, kaupallista ja muuta yhteistyötä EU:n ulkopuolisten valtioiden kanssa ja hyödyntää sotilaallista liittoutumattomuuttaan rauhan edistämiseksi ja konfliktien ratkomiseksi.

6. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin suomalaisten perheiden hyvinvoinnin ja tulevaisuuden uskon vahvistamiseksi ja syntyvyyden saamiseksi kasvuun. Lainsäädännön valmisteluun ja budjetointiin tulee sisällyttää lapsivaikutusten arviointi.

7. Eduskunta edellyttää, että hallitus kohdistaa taloudelliset ja toiminnalliset panokset tasapuolisesti eri osiin maata ja toimii alueellisten kehityserojen tasaamaiseksi.

8. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa kotimaisen maatalous- ja elintarviketalouden työpaikkoineen ja asettaa tavoitteeksi maatalous- ja koheesiovarojen EU:n kautta tapahtuvan kierrätyksen lopettamisen.

9. Eduskunta edellyttää, että hallitus sulkee maahanmuuttoon liittyvän kustannuspiikin toteuttamalla joulukuussa 2015 laaditun turvapaikkapoliittisen toimenpideohjelmansa täysimääräisesti ja karsimalla muutoinkin kaikki turvapaikkahakua lisäävät vetovoimatekijät.

10. Eduskunta edellyttää, että hallitus säilyttää ulkomaisen työvoiman tarveharkinnan keskeisiltä osin.

11. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa kehitysyhteistyön uudistamisen asteittain kansalaisten ja järjestöjen vapaaehtoisuuteen perustuvan kohdennusmallin pohjalta.

12. Eduskunta edellyttää, että hallitus aloittaa neuvottelut EU:n kanssa tullimaksuista Suomelle jäävän osuuden huomattavaksi korottamiseksi, mikä korvaisi osin mm. Suomelle Venäjä-pakotteista aiheutuvia kohtuuttomia menetyksiä.

13. Eduskunta edellyttää, että hallitus lisää panostuksia koulutukseen, tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatioihin ja edistää vahvojen osaamiskeskusten syntymistä mahdollisimman monelle alueelle.

14. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa parlamentaarisen liikenneverkkotyöryhmän linjausten mukaisen korjausvelan poistamistavoitteen riittävin määrärahoin ja uusia rahoitusmuotoja kehittämällä.

15. Eduskunta edellyttää, että hallitus lopettaa tuulivoiman tuotantotukien maksamisen ja edistää muita kotimaisia uusiutuvia energialähteitä, kuten bioetanolin ja sahausjätteen hyödyntämistä.

16. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa asuntotuotannon korkean tason ja samalla poistaa asuntoyhtiölainoihin liittyvät verotukselliset ja muut epäkohdat ja riskit.

17. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee parlamentaarisen valmistelun pohjalta sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen tavoitteina köyhyyden ja syrjäytyneisyyden poistaminen, tukien oikea kohdentuminen, ihmisten oman toimeliaisuuden ja työllistymisen lisääminen sekä kustannusten alentaminen.

18. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii sisäisen turvallisuuden, rikosten ehkäisyn ja selvittämisen sekä kansalaisten oikeusturvan toteutumisesta.

19. Eduskunta edellyttää, että hallitus saattaa eläkkeen saajat verotuksessa tasavertaiseen asemaan muiden tulonsaajaryhmien kanssa ja turvaa eläkkeiden ostovoiman vakaan kasvun.

Valiokunnan mietintö VaVM 10/2018 vp
Vastalause 6 /ps

20. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen perustuslain vaatimukset täyttäen siten, että palvelujen saatavuus, hyvä laatu ja saavutettavuus turvataan kaikissa osissa maata ja siten, että yksityiset toimijat täydentävät palveluja, joiden järjestämisestä ja rahoituksesta julkinen sektori vastaa.

21. Eduskunta edellyttää, että kaudella 2019—2022 tavoitteiksi asetetaan se, että työllisyysaste nousee 75 %:iin, valtion velka ei kasva eikä kokonaisveroaste nouse ja että vero-, eläke- ja sosiaaliturvajärjestelmiä uudistetaan niin, että huono-osaisuus ja syrjäytyminen poistuu ja Suomi nousee digitalisaation, turvallisuuden sekä sosiaalisen ja sivistyksellisen tason kärkimaaksi maailmassa.

22. Eduskunta edellyttää, että hallitus tehostaa eläinsuojelua ja varmistaa puhtaan ja terveellisen elinympäristön ja luonnon sekä kansallisvarallisuuden säilymisen.

23. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa oikeusvaltiokehitystä edistämällä sananvapauden toteutumista ja suoraa demokratiaa.

24. Eduskunta edellyttää, että hallitus toimii siten, että peruskoulun, toisen asteen opiskelun, asevelvollisuuden suorittamisen ja korkeakoulutuksen hankkimisen muodostama kokonaisuus luodaan tiiviiksi koulutuksen korkeasta laadusta tinkimättä.

25. Eduskunta edellyttää, että ikääntyvän väestön määrän kasvaessa tälle ikäryhmälle turvataan korkeatasoiset palvelut sekä laitoshoitopaikkojen ja henkilöstön riittävä määrä turvaamalla että uuden teknologian tarjoamia mahdollisuuksia laajasti hyödyntäen.

26. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa laajan asumisen halpuutusohjelman asumiskustannusten alentamiseksi mm. sähkön siirtohintoja alentamalla ja asumiseen kohdistuvaa verotusta uudistamalla.

27. Eduskunta edellyttää, että hallitus alentaa sekä ammatti- että yksityisautoilun kustannuksia polttoaineveroa ja muita kustannuksia kohtuullistamalla.

Helsingissä 20.6.2018

Ville Vähämäki ps
Toimi Kankaanniemi ps